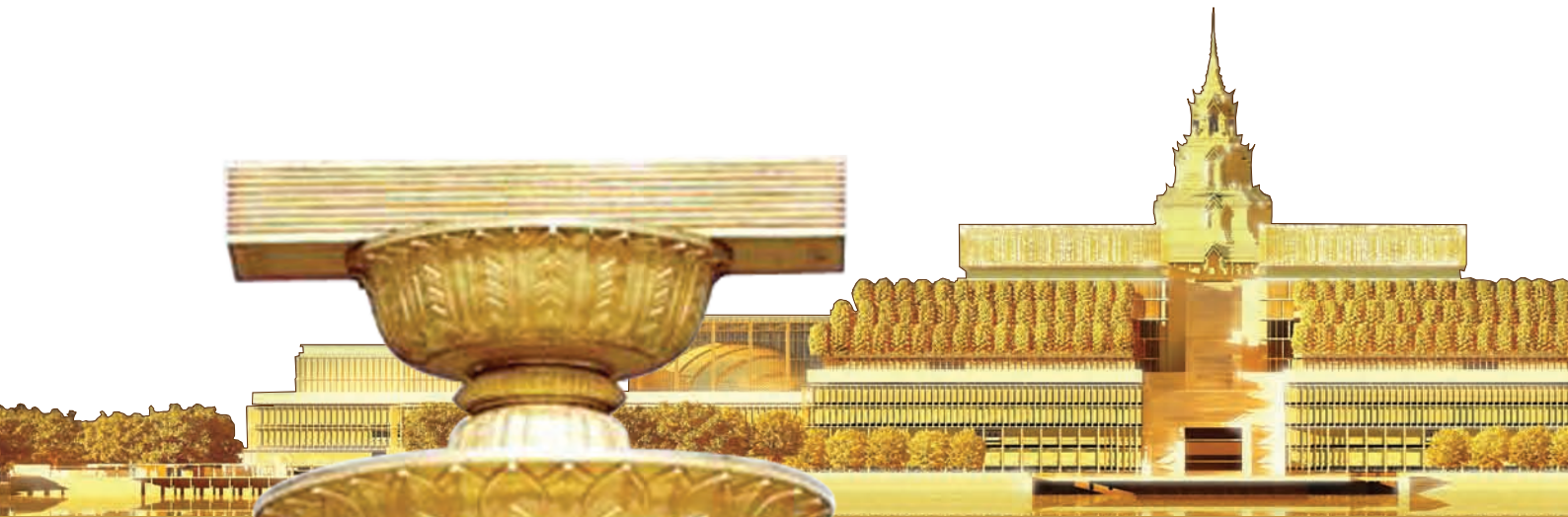

สารสังเขป
ประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย
ด้านการเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ

สารสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง

ปีที่พิมพ์	2557
จำนวนหน้า	184 หน้า
พิมพ์ครั้งที่ 1	จำนวน 500 เล่ม
จัดทำโดย	สำนักวิชาการและสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โทรศัพท์ 0-2244-2060 โทรสาร 0-2244-2074 สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โทรศัพท์ 0-2357-3100 ต่อ 3125 โทรสาร 0-2357-3100 ต่อ 3122 ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 Website: http://www.parliament.go.th
พิมพ์ที่	สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 0-2244-2123

สามารถดูเอกสารรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ที่ <http://www.parliament.go.th/library>

หน้าว่าง

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ได้กำหนดให้สภาปฏิรูปแห่งชาติมีหน้าที่ศึกษาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย มีระบบการเลือกตั้งที่สุจริตและเป็นธรรม มีกลไกป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ ขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้กลไกของรัฐสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้มอบหมายให้สำนักวิชาการและสำนักกฎหมาย ร่วมกันจัดทำ **สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง** ขึ้น ประกอบด้วยประเด็นศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร การถอดถอนออกจากตำแหน่ง และพรรคการเมือง โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล สถิติ จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการปฏิรูป และความเห็นของนักวิชาการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนผู้สนใจทั่วไป

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรหวังเป็นอย่างยิ่งว่า **สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง** จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสภาปฏิรูปแห่งชาติ คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ บุคคลที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจทั่วไป เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

สำนักวิชาการ
สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
2557

หน้าว่าง

บทสรุปผู้บริหาร

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการเมืองอย่างจริงจังภายหลังจากเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อ พ.ศ. 2535 ความขัดแย้งและความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินในครั้งนั้นสะท้อนให้เห็นภาพการเมืองที่อ่อนแอของประเทศไทยอย่างเด่นชัด อาทิ ความไร้เสถียรภาพของการบริหารราชการแผ่นดิน ปัญหาการแทรกแซงของข้าราชการและนักการเมือง ปัญหาการใช้ระบบอุปถัมภ์ และปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้พยายามปฏิรูปการเมือง โดยมุ่งเน้นการสร้างสถาบันการเมืองที่มั่นคง สามารถจัดความไร้เสถียรภาพ และสร้างกลไกในการควบคุมการใช้อำนาจ ตลอดจนส่งเสริมให้มีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน

อย่างไรก็ดี จนถึงปัจจุบันประเทศไทยยังไม่สามารถสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไม่อาจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและระบบการเมืองของประเทศได้ทั้งระบบ เพราะปัญหาการเมืองของไทยเกิดขึ้นมาโดยตลอดและสะสมมายาวนาน แม้จะมีความพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ก็ทำให้เกิดความหวังในช่วงต้นของการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เมื่อผ่านไประยะหนึ่งสภาพการณ์ก็กลับไปคล้ายเดิม หากพิจารณาถึงรากของปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาหลักของการเมืองไทยเกิดจากความล้มเหลวเชิงโครงสร้างของประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งด้านรายได้และโอกาส

คณะผู้จัดทำสาระสังเขปการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาด้านการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหามาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย โดยได้พิจารณาจากปัญหาหลักที่สำคัญ 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร การถอดถอนออกจากตำแหน่ง และพรรคการเมือง

การพัฒนาและแก้ไขประเด็นทั้ง 4 ด้านนี้ มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้ คือ

1. การคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง ให้มีความโปร่งใสและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในสังคม บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรม เนื่องด้วยบุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน

2. การถ่วงดุลอำนาจ ให้มีการแบ่งแยกอำนาจ 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในลักษณะปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติให้มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และมีระบบถ่วงดุลและตรวจสอบ ไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความเข้มแข็งจนทำให้มีการใช้อำนาจเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ

3. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง ให้มีองค์กรอิสระที่สามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความน่าเชื่อถือในระดับสากล ตลอดจนส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในภายหลัง ซึ่งอาจนำไปสู่เหตุการณ์ประท้วงและความวุ่นวายทางการเมือง

4. พรรคการเมือง พัฒนาให้พรรคการเมืองของไทยมีการบริหารงานที่โปร่งใส มีความเป็นประชาธิปไตยในการคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งเน้นการทำงานเพื่อส่วนรวมและประเทศชาติ

ระบบการเมืองเป็นระบบการจัดการที่มีลักษณะเดียวกันกับระบบการจัดการขององค์กรต่าง ๆ ถ้ามีระบบการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ย่อมจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า แต่ถ้ามีระบบการจัดการที่ไม่ดี และไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมจะนำมาซึ่งความเสียหายเช่นเดียวกัน ปัญหาการเมืองไทยเกิดจากระบบการจัดการและกลไกของรัฐไม่สมบูรณ์ ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ดี ทำให้คนไม่ดีสามารถเข้ามาใช้อำนาจรัฐ และแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากจุดอ่อนของระบบกลไกทางการเมือง ส่งผลกระทบให้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประชาชนขาดความศรัทธาเชื่อมั่นในการบริหารราชการแผ่นดิน และทำให้ประเทศขาดโอกาสในการได้รับความร่วมมือจากนานาชาติ

การปฏิรูปการเมืองครั้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ จำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย มีสิทธิควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างแท้จริง เพื่อป้องกันมิให้การเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจรัฐแสวงหาผลประโยชน์ในทางทุจริต มีระบบการคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม มีความสุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยกำหนดให้ม็องค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยงานที่สามารถตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจของรัฐบาลและอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง

	หน้า
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	45
บรรณานุกรม	59
ส่วนที่ 2 : การปฏิรูปการเมือง กรณีศึกษาพรรคการเมือง	63
1. ความเป็นมาและสภาพปัญหา	65
2. บทบาทสำคัญของพรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา	66
3. สาระสำคัญ หลักการ และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายพรรคการเมืองโดยสังเขป	67
3.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง	67
3.2 การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง	69
3.3 การสนับสนุนพรรคการเมือง	80
3.4 การควบรวมพรรคการเมือง	83
3.5 การสิ้นสภาพของพรรคการเมือง	84
3.6 การเลิกพรรคการเมือง	84
3.7 การยุบพรรคการเมือง	85
3.8 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีปัญหา การสังกัดพรรคการเมือง และการมีเงื่อนไขกำหนดระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมือง ก่อนมีการเลือกตั้ง	90
3.9 สรุปและวิเคราะห์ปัญหาสำคัญ	92
3.10 บทสรุปและแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง	98
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก ก. ตารางเปรียบเทียบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	103
ภาคผนวก ข. ตารางเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เฉพาะบทบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง	161

ส่วนที่ 1 : การปฏิรูปการเมือง

กรณีการคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กรณีการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

และกรณีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

ภิญญา สันติพลวุฒิ

ภาสกร เหล่าหล้า

ชงคชาญ สุวรรณมณี

วัชรภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ

ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์

หน้าว่าง

1. การปฏิรูปด้านการเมือง

1.1 ความหมาย และวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเมือง

คำว่า **ปฏิรูปการเมือง** เป็นคำที่คุ้นเคยกับสังคมไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 หลังจากเกิดเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมาก ทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงแนวทางการปฏิรูปการเมืองอย่างจริงจัง นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ระดมสมองและได้ให้ความหมายของการปฏิรูปการเมือง ดังนี้

ปฏิรูปการเมือง หมายถึง การผ่าตัดปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดองค์กรทางการเมือง (และเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง) เพื่อให้การพัฒนาทางการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตย ชนิดที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีบทบาทได้มากขึ้น เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ มีวุฒิภาวะในการที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างสันติวิธี การปฏิรูปการเมืองมีเป้าหมายที่จะทำให้โครงสร้างการจัดองค์กรทางการเมืองแบบใหม่ สามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในระยะยาวได้มากกว่าที่แล้วมา ซึ่งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยในระยะสั้นเท่านั้น

แต่คำว่า ปฏิรูปการเมือง ในทัศนะของนักการเมือง (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) หลายคนมักจะเข้าใจ หรือตั้งใจจะหมายความว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา เพื่อปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้มีการซื้อเสียงน้อยลง และเป็นประโยชน์แก่พวกเขาในแง่ที่ว่าพวกเขาจะได้ไม่ต้องใช้เงิน ใช้ทองมากเกินไป และหรือจะได้ไม่ต้องพึ่งพา เป็นหนี้บุญคุณ ต้องเอาใจนักธุรกิจ นายทุนที่สนับสนุนพวกเขามากเกินไป (วิทยากร เชียงกูล, 2540, น. 152)

การปฏิรูปการเมือง หมายถึง “การกำหนดโครงสร้างและระบบการใช้อำนาจเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างแท้จริง อันเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในการปกครองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพวกพ้องในทางที่มิชอบ หรือทุจริตด้วยประการใด ๆ ดังนั้น การปฏิรูปการเมืองจึงต้องเป็นการปฏิรูปที่มีพื้นฐานจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ในกระบวนการทางการเมืองทุกขั้นตอน และจากประชาชนทุกระดับชั้นในสังคม โดยนัยที่ว่านี้ การปฏิรูปการเมืองที่บรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง จึงมิใช่เป็นการพยายามทำให้คนเลวกลับเป็นคนดี แต่เป็นการหาหนทางป้องกันมิให้คนเลวมีโอกาสเข้ามาใช้อำนาจปกครองบ้านเมืองได้ โดยความร่วมมือร่วมใจของคนไทยทั้งชาตินั่นเอง เพื่อที่จะให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง การทำให้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ได้ในทางปฏิบัติอย่าง เป็นรูปธรรม จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นและสำคัญที่สุด ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการเมือง เพราะการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ ในความรู้สึกและวิถีชีวิตตามปกติของประชาชนไทย ย่อมเป็นมนุษย์ที่จะไม่ยินยอมสยบให้กับการใช้อำนาจรัฐที่เกินเลยหรือไม่ชอบธรรมด้วยประการใด ๆ ” (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2553, น. 43)

การปฏิรูปการเมือง (Political Reform) คือ การปฏิรูปกลไกอำนาจรัฐสูงสุด ซึ่งเป็นระบบกลไกทางการเมืองระดับชาติ เพื่อสร้างระบบการจัดการหรือการบริหารประเทศที่ดี มีความชอบธรรม (Legitimacy) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการใช้อำนาจรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest) ของประเทศชาติและประชาชน เป็นการแก้ปัญหาทางการเมืองที่โครงสร้างของอำนาจทางการเมืองของประเทศโดยการปรับปรุงแก้ไขระบบการเมืองทั้งระบบ (ประเวศ วะสี, 2540, น.31 - 33)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการปฏิรูปการเมือง มีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อให้คนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาสู่ระบบการเมืองเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ
- 2) เพื่อสร้างระบบกลไกในการควบคุมตรวจสอบ และถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐขององค์กรการเมือง ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้ที่ไม่เข้ามาใช้อำนาจรัฐ ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องโดยมิชอบ
- 3) เพื่อให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ และระบบการเมืองการปกครองมีเสถียรภาพ ในการกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (อมร จันทรมบูรณ์, 2537ก, น. 2 - 3)

1.2 สารสำคัญของ การปฏิรูปการเมือง

การปฏิรูปการเมือง เป็นการปรับปรุงแก้ไขระบบการเมืองของประเทศทั้งระบบ โดยมีหลักการพื้นฐานอยู่ที่การจะต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างกันของประสิทธิภาพของกลไกการปกครองตามระบอบการปกครองในรูปแบบต่าง ๆ และความมีประสิทธิภาพของกลไกการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับ การเลือกและการจัดวางรูปแบบและกลไกทางการเมืองที่เหมาะสมกับสถาบันทางการเมืองและสภาพสังคม วิทยาการเมือง (Political Sociology) ของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูปการเมืองนั้น จะประกอบด้วยหลักการอันเป็นสาระสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญในระบอบเสรีประชาธิปไตย ที่ได้ยึดถือ “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) เป็นหลักในการปกครอง
- 2) การทำให้ระบบการเมืองมีความสุจริตและชอบธรรมในการใช้อำนาจ โดยการปรับปรุงแก้ไขระบบการคัดสรรบุคคลเข้ามาเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะการคัดสรรบุคคลเข้าไปดำรงตำแหน่งในองค์กรทางด้านนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือ ในองค์กรฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง อันเป็นการขจัดความเคลือบแคลงสงสัยว่าบุคคลที่เข้ามาใช้อำนาจในองค์กรของรัฐจะทำการเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือว่าประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น จึงต้องมีการปฏิรูประบบการเลือกตั้ง และระบบพรรคการเมือง เพื่อให้ได้นักการเมืองที่ดี และลดการใช้เงินเป็นใหญ่
- 3) การทำให้องค์กรบริหารของรัฐทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และมีเสถียรภาพ ซึ่งแยกเป็น 2 ส่วน คือ
  - ก. การทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ และการสร้างภาวะผู้นำให้แก่นายกรัฐมนตรี

ข. การสร้างมาตรการที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของฝ่ายนิติบัญญัติ

โดยปรับปรุงระบบการบัญญัติกฎหมายให้มีระบบการเสนอกฎหมายเข้าสู่สภาเพื่อให้นโยบายที่แถลงไว้สามารถกระทำได้ง่ายและรวดเร็ว มีกระบวนการที่ประกันเสถียรภาพของรัฐบาล ไม่ให้ฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ และต้องปฏิรูปกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ระบบการเมืองในการแก้ปัญหาของประเทศ

4) การสร้างระบบการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรการเมือง กล่าวคือ จะต้องมีการสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ทั้งที่อยู่ในสภาผู้แทนราษฎร ในวุฒิสภา และที่เป็นคณะรัฐมนตรี โดยจะต้องมีระบบควบคุมตรวจสอบไม่ให้ใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่โดยมิชอบ ป้องกันไม่ให้ใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีระบบควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ระบบการควบคุมการกระทำของฝ่ายปกครองไม่ให้ขัดต่อกฎหมาย ระบบการตรวจสอบการใช้เงินงบประมาณแผ่นดินต่าง ๆ สร้างองค์กรอิสระเพื่อถ่วงดุล ตรวจสอบ ตลอดจนมีกระบวนการสอบสวนลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment) เพื่อให้ระบบการเมืองเป็นระบบที่มีความสุจริต โปร่งใส และมีเสถียรภาพมากขึ้น (อภิญา แก้วกำหนด, 2544, น. 39)

1.3 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ปัญหาการเมืองไทยเกิดขึ้นมาโดยตลอดและสะสมมายาวนาน แม้จะมีความพยายามพัฒนาการเมืองให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความหวังในช่วงต้นของการพัฒนาเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่งสภาพการณ์ต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นคล้ายๆกับที่เคยเกิดมาโดยตลอดไม่เว้นแม้ปัจจุบัน ซึ่งสามารถระบุสภาพปัญหาหลักทางการเมืองของประเทศไทยได้ดังนี้ (คณะกรรมการปฏิรูป, 2554, น. 3 - 5)

1) ความล้มเหลวเชิงโครงสร้างของประเทศไทย

ประเทศไทยประสบความล้มเหลวต่อเนื่องกันมาหลายปี ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 มีเงินทุนไหลเข้าประเทศไทยจำนวนมาก แต่ไม่สามารถนำเงินทุนนั้นไปสู่การลงทุนที่ยั่งยืนและมีเสถียรภาพได้ ส่วนใหญ่ถูกใช้ในการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กลายเป็นฟองสบู่ทางเศรษฐกิจ จนนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ในขณะเดียวกันก็มีความเคลื่อนไหวกดดันให้มีการปฏิรูปการเมืองในช่วงนั้น อันเป็นที่มา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่การปฏิรูปการเมืองไม่อาจทำได้โดยมีรัฐธรรมนูญที่ดีเพียงเท่านั้น เพราะยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างอีกมากที่ไม่ได้รับการแก้ไข ทั้งในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้การเมืองไทยมีความอ่อนแอไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นที่มาของการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และจากนั้นเป็นต้นมา ก็เกิดความแตกแยกทางการเมืองอย่างหนัก ในสังคม จนนำไปสู่การนองเลือดหลายครั้ง ทั้งที่เป็นไปอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย แม้แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ไม่อาจยุติหรือบรรเทาความแตกแยกอย่างรุนแรงนี้ได้ เนื่องจากยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมืองอยู่นั่นเอง นับว่าเป็นความล้มเหลวเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ดังนั้น คณะกรรมการปฏิรูป (คปร.) เห็นว่าจำเป็นต้องแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างสุดขีด

ในทุกด้าน เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นแกนกลางอันก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างด้านอื่นๆ ตามมาอีกมาก การปฏิรูปจึงควรจัดการกับปัญหานี้เป็นสำคัญ

2) ความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำนั้นมีหลายมิติ โดยสรุปคือ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ สิทธิ โอกาส อำนาจและด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพราะความเหลื่อมล้ำด้านหนึ่งอาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ สภาวะความเหลื่อมล้ำทำลายศักยภาพหรือความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ไม่ให้ได้แสดงออกมา เพราะไม่มีโอกาส หรือไม่มีพลัง หรือเพราะเสี่ยงเกินไปที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ ดังนั้นการปฏิรูปจึงต้องมุ่งปลดปล่อยพลังการผลิตที่มีคุณค่าของสังคมไม่เพียงแต่การผลิตด้านสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเท่านั้น แต่ยังต้องรวมถึงด้านศิลปะ วิชาความรู้ สติปัญญาและด้านจิตวิญญาณอีกด้วย

เป้าหมายหลักของการปฏิรูป คือ การปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือเพิ่มอำนาจให้แก่กลุ่มคนที่มีอำนาจน้อย ด้วยความมุ่งหวังว่าจะเกิดดุลยภาพเชิงอำนาจระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ สามารถเข้าสู่เวทีการต่อรองได้อย่างมีพลังใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดดุลยภาพเชิงอำนาจระหว่างประชาชนทุกกลุ่มตลอดถึงระหว่างรัฐกับรัฐอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางการเมืองด้านอื่น ๆ อีกหลายประการ กล่าว คือ

ก) **ปัญหาด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับการเมือง** ทำให้ประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” เท่าที่ควร มีการปลูกฝังความคิดว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้งแต่ขาดการให้ความรู้เชิงบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ต้องมีเนื้อหาการปฏิบัติอีกหลายประการ ขาดการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องขณะเดียวกันประชาชนบางส่วน ยังถูกชักนำให้กระทำในสิ่งที่ไม่ชอบด้วยครรลองของระบอบประชาธิปไตย เช่น การซื้อขายคะแนนเสียง การใช้กฎหมายเหนือกฎหมายอีกด้วย

ข) **ปัญหานักการเมือง** นักการเมืองมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์หรือปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้องของตน เกิดกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า “มุ้ง” หรือ “กลุ่ม” เพื่อการต่อรองผลประโยชน์โดยการเปลี่ยนขั้วทางการเมืองได้ง่าย ดังที่ปรากฏเป็นข่าวต่อสื่อมวลชนเกี่ยวกับการซื้อตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซื้อพรรคการเมือง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวจะส่งผลให้ระบบพรรคการเมืองอ่อนแอ เนื่องจากสมาชิกจะไม่ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองและมติของพรรคการเมืองแต่จะมุ่งให้ความสำคัญและฟังเสียงของผู้นำกลุ่มของตนเป็นหลัก หากปล่อยให้เกิดเหตุการณ์ในทำนองนี้บ่อยครั้ง ย่อมคาดหมายได้ว่า ระบบพรรคการเมืองที่นักวิชาการพยายามออกแบบให้เน้นการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการแข่งขันด้านนโยบายและการดำเนินการทางการเมืองเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติก็จะล่มสลายในที่สุด

ค) **ปัญหาระบบอุปถัมภ์** การยึดมั่นระบบอุปถัมภ์มากกว่าระบบคุณธรรม มีการตอบแทนบุญคุณในทางผิด ๆ และมีความเชื่อในระบบวังเต้นโดยไม่เชื่อหลักเสมอภาค มีความนิยมและนับถือคนมีอำนาจมีเงินโดยไม่คำนึงถึงความเป็นคุณธรรม มีงานวิจัยหลายเรื่องที่สะท้อนภาพการเมืองการปกครองในท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่ นักการเมืองที่กุมอำนาจและใช้อำนาจในการบริหารท้องถิ่นจะเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงมาจาก

การทำธุรกิจในห้องถิ่นและเป็นการเล่นการเมืองในลักษณะต่อเนื่องและรวบอำนาจไว้ในกลุ่มของตนหรือเครือญาติ ซึ่งทำให้นักการเมืองที่มีอุดมการณ์ที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริงไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมปกครองท้องถิ่นของตน ซึ่งภาพสะท้อนของการเมืองระดับประเทศก็มีลักษณะที่คล้ายกัน

1.4 แนวคิดทฤษฎี

ตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีการรวบรวมแนวความคิดข้อมูลจากทุกภาคส่วนของสังคมมาสรุปประเด็นการปฏิรูปการเมืองที่สำคัญ 4 ด้าน คือ

1. โครงสร้างทางการเมือง
2. การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง
3. การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

4. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง (“สรุปผลการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เดือนที่ 2”, 2557)

จากแนวทางนี้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่ได้ให้คำนิยามการปฏิรูปการเมืองไว้ในหนังสือ (ร่าง)รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน สิงหาคม 2550 ดังนี้

“การปฏิรูปการเมือง” หมายถึง “การกำหนดโครงสร้างและระบบการใช้อำนาจเสียใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิควบคุมและตรวจสอบได้อย่างแท้จริง อันเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องในทางที่มีชอบหรือทุจริตด้วยประการใด ๆ (ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, 2553, น. 43)

แนวความคิดในการปฏิรูปการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) สามารถนำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวนี้มาปรับใช้ได้ ดังนี้

1) แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)

ที่มาของแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม เป็นแนวทางในการปฏิรูปการเมืองจากหนังสือเรื่อง คอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism) : ทางออกของประเทศไทย โดย อมร จันทรสุมบุรณ์ (2537) ซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญในการวางรากฐานการปฏิรูปการเมืองและเป็นตัวแบบที่สำคัญต่อการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 รวมทั้งเป็นข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปการเมืองของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คปป.) โดยสรุปสาระสำคัญของการปกครองแบบชั่วคราวเดียว ดังนี้

(1) การที่รัฐสภาและรัฐบาลมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน ทำให้ไม่เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลจากฝ่ายนิติบัญญัติ ทำให้ไม่อาจเกิดระบบตรวจสอบถ่วงดุลได้ เพราะเมื่อใดที่รัฐสภายื่นอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาลซึ่งครองเสียงข้างมากในรัฐสภาอยู่ด้วยมักจะเป็นฝ่ายชนะ เพราะรัฐบาลมีคะแนนเสียงมากกว่าฝ่ายค้านอยู่เสมอ การอภิปรายไม่ไว้วางใจจึงไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ทำให้ฝ่ายรัฐบาลเกิดความเกรงกลัวหรือสามารถเป็นเครื่องมือที่ตรวจสอบรัฐบาลได้ เป็นเพียงแต่การทำให้ชื่อเสียงของรัฐบาลต้องหม่นหมองหากไม่สามารถตอบคำถามในการอภิปรายไม่ไว้วางใจได้ชัดเจน

(2) ฝ่ายที่ครองเสียงข้างมากในรัฐสภาสามารถใช้ทั้งอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารได้พร้อมกัน ทำให้ขาดอำนาจในการตรวจสอบถ่วงดุลรัฐบาล ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดสภาพ “เผด็จการรัฐสภา” คือ เมื่อรัฐสภาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาล ทำให้เกิดการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ การรวบอำนาจสู่นายกรัฐมนตรี ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเกิดการใช้อำนาจอย่างผิดวิธี เช่น การคอร์รัปชัน หรือการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

(3) เมื่อผู้ที่สามารถครองอำนาจรัฐสามารถใช้อำนาจเบ็ดเสร็จได้แล้ว จึงเกิดการแข่งขันในระบบเลือกตั้งอย่างรุนแรงเพื่อแย่งกันได้เสียงในรัฐสภาให้มากที่สุด เพื่อเป็นรัฐบาลนำไปสู่การซื้อสิทธิขายเสียง การเล่นพรรคเล่นพวก การซื้อตัวนักการเมือง ซึ่งทำให้พรรคการเมืองไม่อาจเจริญเติบโต และเป็นต้นตอของการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะไม่มีหน่วยงานใดสามารถตรวจสอบได้ (อมร จันทรสุมบุรณ์, 2537ข, น. 37)

เป้าหมายของการปฏิรูปการเมืองตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม

ก. ปฏิรูปนักการเมือง เพื่อให้ได้ระบบเลือกตั้งที่สามารถถ่วงดุลการเมืองที่เป็นตัวแทนประชาชนโดยสุจริต ไม่ซื้อขายเสียงเข้าไปมีที่นั่งในรัฐสภาให้มากที่สุด อันเป็นการตัดวงโคจรธุรกิจการเมืองโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น กำหนดเขตเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว การกำหนดขอบเขตวิธีการหาเสียงไม่ให้มีการใช้จ่ายมากเกินไป การให้รัฐเข้าไปกำหนดให้การหาเสียงมีความเสมอภาคให้มากที่สุด

ข. ปฏิรูปองค์กรการเมืองให้สุจริต ทำหน้าที่ต่าง ๆ ของตนเองโดยถูกต้อง โดยการสร้างองค์กรต่าง ๆ มาถ่วงดุลอำนาจของผู้ใช้อำนาจรัฐ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น

ค. ปฏิรูปองค์กรการเมืองให้มีประสิทธิภาพ โดยให้รัฐบาลและรัฐสภา สามารถทำงานได้ บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคง

หลักการปฏิรูปการเมืองด้วยสถาบันการเมืองตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม คือ การมุ่งสร้างระบบที่ดีที่สามารถสร้างกรอบการเมืองที่สุจริต ยุติธรรม และมีศักยภาพ โดยการมุ่งปฏิรูปนักการเมือง การปฏิรูปองค์กรการเมืองและการสร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กรทางการเมือง เพื่อสร้างหนทางให้ “คนดีมีความสามารถ” เข้ามาสู่ระบบการเมืองได้มากขึ้น จึงทำให้มองได้ว่าการปฏิรูปการเมืองด้วยสถาบันการเมืองนั้น แท้จริงแล้วผู้นำแนวคิดนี้ยังมีความเชื่อในตัวคน ไม่ใช่ตัวระบบ โดยมุ่งสร้างระบบให้ “คนดี” เข้ามาอยู่ใน “การเมือง” ให้ได้

2) แนวคิดทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

หลักของการแบ่งแยกอำนาจของนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสคือ มองเตสกีเอร์ (Montesquieu : ค.ศ. 1689-1755) เป็นผู้เขียนหนังสือเรื่อง The spirit of Law หรือ เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย โดยมองเตสกีเอร์ได้อธิบายในบทที่ 6 หมวดที่ 11 ความตอนหนึ่งว่าในรัฐทุกรัฐจะมีอำนาจสูงสุดที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตยอยู่ 3 ประการคือ

1. อำนาจนิติบัญญัติ คืออำนาจที่เกี่ยวกับการออกกฎหมายจัดวางระเบียบการกำหนดข้อบังคับทั่วไปทั้งภายในและภายนอกรัฐ

2. อำนาจบริหาร เป็นการใช้อำนาจที่ขึ้นอยู่กับหลักกฎหมายมหาชนเป็นการบังคับใช้การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย

3. อำนาจตุลาการ คือการวินิจฉัยบรรทัดความต่าง ๆ

การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ประการตามทฤษฎีของมองเตสกีเออร์ หมายความว่า เป็นการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 องค์กรหลัก คือองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ (Puisseance Legislative) องค์กรบริหารคือองค์กรที่ใช้อำนาจปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชน (Puisseance Xecutrice des Choses qui Dependent du Droit des Gens) และองค์กรตุลาการที่ใช้อำนาจปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชน (Puisseance Executrice des Choses qui Depend Dent du Droit Civil)

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้น จะเห็นว่า มองเตสกีเออร์ ไม่ต้องการให้อำนาจอยู่ที่บุคคลใดเพียงคนเดียวเพราะตามธรรมดา บุคคลใดก็ตามซึ่งมีอำนาจอยู่ในมือ มักจะใช้อำนาจเกินเลยอยู่เสมอ ดังนั้น เพื่อจะมีให้มีการใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงจำต้องให้อำนาจหนึ่งหยุดยั้งอีกอำนาจหนึ่งตามวิถีแห่งกำลังหรือที่มักจะมีคำกล่าวที่ว่า อำนาจย่อมหยุดยั้งได้โดยอำนาจ (Power Stop Power) บุคคลจึงจะมีเสรีภาพได้แต่ถ้าหากอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหารนั้นรวมอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว บุคคลจะไม่มีเสรีภาพ เพราะเกรงว่าบุคคลคนเดียวกันนี้ จะออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายนั้นอย่างกดขี่และถ้าอำนาจตุลาการไม่แยกออกจากอำนาจนิติบัญญัติ บุคคลจะไม่มีเสรีภาพ กล่าวคือถ้าอำนาจตุลาการมารวมกับอำนาจนิติบัญญัติ เสรีภาพของบุคคลจะอยู่ในมือของผู้ใช้อำนาจดังกล่าว เพราะผู้พิพากษาเป็นผู้ออกกฎหมายด้วย และถ้าอำนาจตุลาการมารวมกับอำนาจบริหาร ผู้พิพากษาจะมีอำนาจบังคับราษฎรได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น มองเตสกีเออร์จึงกำหนดให้ องค์กรผู้ใช้อำนาจต้องเป็นอิสระจากกันเพื่อคุ้มครองและให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนนั่นเอง เจตนาแท้จริงของมองเตสกีเออร์ ไม่ใช่บอกว่าอำนาจอธิปไตยต้องแบ่งแยกออกเป็น 3 อำนาจ หากแต่เป็นการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยให้องค์กรต่างๆใช้เพื่อจะไม่ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งใช้อำนาจเพียงองค์กรเดียว แสดงให้เห็นว่าอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่ยั่วชวนใจ ผู้ใช้อำนาจที่ขาดคุณธรรมอาจใช้อำนาจโดยมิชอบฉะนั้น จึงอาจจะเรียกหลักการแบ่งแยกอำนาจ เช่นนี้ได้ว่า ทฤษฎีการแบ่งแยกองค์กรเพื่อใช้อำนาจอธิปไตย (วิชฌณฺ์ เครื่องาม, 2530, น. 210 - 211)

จะเห็นได้ว่า หลักการแบ่งแยกอำนาจนี้ จะมีได้เฉพาะในประเทศที่มีระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น ส่วนการปกครองในระบอบเผด็จการ หรือคอมมิวนิสต์ ย่อมไม่มีการแบ่งแยกอำนาจทั้งสามออกจากกัน หรือหากว่าจะมีการแบ่งแยกก็มักจะเป็นไปในทางทฤษฎีเท่านั้น ส่วนในทางปฏิบัติ อำนาจทั้งสามก็ยังรวมกันอยู่กับบุคคลคนเดียวหรือขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ใช้อำนาจทั้งสามแนวทางอย่างเด็ดขาดและบริบูรณ์ หากประเทศใดยึดอุดมการณ์เป็นเผด็จการมากเท่าใด อำนาจทั้งสามยิ่งถูกรวบไว้จนเป็นอำนาจเดียวกันมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า การแบ่งแยกอำนาจ คือการมอบอำนาจอธิปไตยในสามลักษณะ ให้สามองค์กรของรัฐนำไปปฏิบัติ อันประกอบไปด้วยรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่ด้านบริหารกิจการบ้านเมือง รัฐสภาในฐานะองค์กรทางด้านนิติบัญญัติ ซึ่งต้องทำหน้าที่ออกกฎหมาย และตุลาการซึ่งทำหน้าที่ในการวินิจฉัย ตัดสินคดีความ ทั้งสามอำนาจจะทำการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกัน (Check and Balance) ระหว่างทั้งสามองค์กรนี้ (ณัฐกร วิทิตานนท์, 2550, น. 66 - 88)

ในระบอบการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ภายใต้ระบอบการปกครอง ในรูปแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) โดยสถาบันรัฐสภา (Parliament) ถือเป็นองค์กรสำคัญที่สุดองค์กรหนึ่ง เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน ที่มอบหมายให้ตัวแทนเข้าทำหน้าที่ในรัฐสภา เพราะการปกครอง

ในระบอบประชาธิปไตย มีรากฐานทางความคิด ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิปัจเจกชน (Individualism) ซึ่งจะยอมรับถึงสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในการอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน จึงอยู่ภายใต้หลักที่ว่า นิติรัฐ (Legal State) หรือ นิติธรรม (Rule of Law) กล่าวคือ เป็นการยอมรับและเคารพในส่วนของสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ในรัฐเสรีประชาธิปไตย โดยมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากรัฐสภา กำหนดให้รัฐยอมตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย

จากหลักแนวความคิดให้รัฐยอมตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย ด้วยเหตุนี้การออกกฎหมายมาบังคับกับประชาชนต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้แทนของปวงชน ในระบอบเสรีประชาธิปไตย สิ่งสำคัญที่เรียกว่าองค์อธิปัตย์ที่มีอำนาจในการออกกฎหมาย คือ รัฐสภา หรือฝ่ายนิติบัญญัติ

3) แนวคิดการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง

แนวคิดในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง (Impeachment) และการถอดถอนนักการเมืองระดับท้องถิ่น (Recall) ที่ได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ฉบับ 2540 จนถึงฉบับ 2550 นั้น นับเป็นกลไกสำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่ใช้ในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร โดยเปิดโอกาสให้มีการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งกระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงในขณะดำรงตำแหน่งหน้าที่ เพื่อให้พ้นไปจากตำแหน่งก่อนเวลาอันสมควร เพราะหากปล่อยให้อยู่ในตำแหน่งต่อไปก็จะสร้างความเสียหายต่อประเทศชาติและประชาชนได้

แม้กลไกการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง และนักการเมืองในระดับท้องถิ่น จะเพิ่งปรากฏในสังคมไทยเมื่อไม่กี่ปีมานี้ แต่แท้จริงแล้วแนวคิดในการถอดถอนดังกล่าวนี้ ได้รับการพัฒนาในต่างประเทศมาอย่างยาวนานหลายศตวรรษแล้ว ในประเทศอังกฤษได้มีการพัฒนากระบวนการถอดถอนมาเป็นเครื่องมือในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภา มองเตสกีเออร์ ซึ่งเป็นผู้นำทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจ ได้กล่าวถึงความสำเร็จในการปกครองของประเทศอังกฤษว่า “การที่ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีเสรีภาพทางการเมืองมากที่สุด เพราะอำนาจหน้าที่ของรัฐได้ถูกแบ่งแยกไปยังอำนาจหรือองค์กรต่าง ๆ ไม่มีอำนาจหรือองค์กรใดมีอำนาจโดยเด็ดขาดที่จะบีบบังคับประชาชนได้ นอกจากมองเตสกีเออร์แล้วยังมี ฌอง-ฌาค รุสโซ ได้นำเสนอทฤษฎีสัญญาประชาคม ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีเจตจำนงเสรีแต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันจึงต้องยินยอมพร้อมใจกันจำกัดเสรีภาพบางส่วนด้วยการทำสัญญาประชาคมขึ้นมา ซึ่งประชาธิปไตยในยุคต่อมาต่างก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากทฤษฎีของรุสโซและมองเตสกีเออร์อยู่ไม่น้อย

จากแนวคิดดังกล่าว ประเทศไทยได้รับอิทธิพลเรื่องการถอดถอนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างมาตรฐานด้านการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงให้มีประสิทธิภาพ เป็นการป้องปรามการทุจริตคอร์รัปชันที่กำลังเป็นปัญหาในสังคมไทย (ภูมิ มูลศิลป์, 2553)

2. การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมือง รัฐสภามีบทบาทสำคัญที่สุดคือ การออกกฎหมาย ซึ่งกฎหมายมีความสำคัญเพราะเป็นกลไกสำคัญในการปกครองบริหารประเทศ สามารถส่งผลในทางบวกและทางลบต่อประชาชนและประเทศชาติได้ การมีรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติที่พึงประสงค์โดยสมาชิกรัฐสภาที่มีความรู้ความสามารถ มีอุดมการณ์ มีระเบียบวินัย มีมารยาททางการเมือง มีจริยธรรมทางการเมือง จึงเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมตลอดทั้งการออกกฎหมายที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ โดยสามารถธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม (The rule of law) นอกจากนั้นยังสามารถทำการควบคุมฝ่ายบริหารซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งใช้อำนาจรัฐที่เรียกว่า รัฐบาล ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การใช้งบประมาณในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ รวมตลอดทั้งการวางแผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคต และเพื่ออนุชนรุ่นหลัง

การคัดเลือกบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีคุณสมบัติที่ดีไปเป็นผู้แทนของประชาชนทำหน้าที่บริหารแผ่นดินปกครองประเทศ จึงมีความสำคัญยิ่งเพื่อให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า เศรษฐกิจมั่นคงและประชาชนอยู่อย่างผาสุก

“ระบบเลือกตั้ง” ถูกนำเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกผู้แทนของประชาชนชาวไทย ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 80 ปีแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นพบว่ามีปัญหาในเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้ง และไม่สามารถคัดเลือกผู้แทนที่ดี มีความรู้ความสามารถตรงตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างแท้จริง แม้ว่าจะมีความพยายามหาแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหามาโดยตลอดก็ตาม แต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จได้ เนื่องจากความต้องการขณะเลือกตั้ง ได้เข้าไปใช้อำนาจรัฐนั้นอยู่เหนือสิ่งอื่นใด กฎเกณฑ์ กติกาหรือแม้แต่กฎหมายสูงสุดที่กำหนดกลไกการควบคุมตรวจสอบ และกำหนดกระบวนการขึ้นเพื่อการป้องกันการทุจริตหรือการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมก็ไม่อาจต้านทานได้ แม้ว่าจะใช้ได้ผลดีในต่างประเทศ แต่สำหรับสังคมไทยนั้นมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อค่านิยมที่เกี่ยวข้องไปถึงพฤติกรรมในการเลือกตั้ง ซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อระบบการเมืองการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดินโดยตรง ยิ่งไปกว่านั้นผู้แทนปวงชนที่มีที่มาโดยมิชอบยังก่อให้เกิดปัญหาในเชิงสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงและแก้ไขได้ยากที่สุด เพราะยังมีความไม่เชื่อมั่นและไม่ไว้วางใจต่อระบบการเมืองการปกครอง รวมทั้งสถาบันทางการเมืองซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้แทนที่มาจากระบบเลือกตั้ง และระบบคัดเลือกต่าง ๆ ว่าเป็นไปอย่างไร สามารถสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด การปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังต่อไปนับเป็นสัญญาณอันตรายต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง

ในอดีตนั้น มีความพยายามศึกษาและหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามาโดยตลอด แต่การดำเนินการเฉพาะเรื่อง เฉพาะประเด็น ขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ การปฏิบัติตามกฎหมายที่คำนึงถึง “หน้าที่” โดยมิได้ให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ

กระบวนการคัดเลือกผู้แทนที่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อเล็งงกฎหมายอยู่ตลอดเวลา ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

การคิดค้นระบบและกระบวนการคัดเลือกผู้แทนนั้น เป็นสิ่งจำเป็น และต้องคำนึงถึงบริบทของสังคมไทยซึ่งมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และค่านิยมที่มีลักษณะเฉพาะ นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบและกระบวนการคัดสรรผู้แทนนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งรับผิดชอบในการเลือกตั้งและการคัดสรรผู้แทน และหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน องค์กรภาคประชาสังคม ล้วนมีผลกระทบต่อระบบและกระบวนการคัดสรรผู้แทนของสังคมไทย อีกทั้งยังมีผลต่อเนื่องไปถึงการแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้แทน ซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบและกระบวนการคัดเลือกผู้แทนด้วย

อย่างไรก็ตาม การออกแบบระบบคัดเลือกผู้แทนของสังคมไทยนั้น ควรพิจารณาในมิติ “ผู้แทนปวงชนชาวไทย” ทั้งในส่วนของความชอบธรรมในที่มาและบทบาทอำนาจหน้าที่ โดยที่สามารถสะท้อนปัญหาในพื้นที่เขตเลือกตั้งของตน รวมไปถึงการทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกรัฐสภาซึ่งให้ความสำคัญและคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวมมากกว่าการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แทนของเขตเลือกตั้งเท่านั้น

ทั้งนี้ การจะบรรลุเป้าหมายข้างต้นได้นั้น มิใช่เรื่องง่าย บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความตั้งใจจริง และมุ่งมั่นที่จะทำการในหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลัง “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) ต้องมีมากขึ้น ควบคู่ไปกับ “ประชาธิปไตยทางผู้แทน” (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในเชิงรูปแบบ โดยการใช้สิทธิเลือกตั้งเช่นในอดีตไม่เพียงพออีกต่อไปต้องก้าวไปสู่การเลือกตั้งที่มีคุณภาพ ต้องรู้เท่าทันและใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยวิจรรณญาณและการไตร่ตรอง สามารถแยกแยะความต่างระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทอำนาจหน้าที่ รวมทั้งติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนต่าง ๆ ได้ และที่สำคัญที่สุดคือสามารถจัดการกับรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ลุแก่อำนาจใช้อำนาจโดยบิดเบือน (Abuse of Power) หรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ (Arbitrary) ในลักษณะที่เรียกว่าเผด็จการเสียงข้างมากหรือทรราชเสียงข้างมากได้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 1 - 3)

สภาพปัญหา

1. ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง

(1) เป็นปัญหาร้ายแรงในระบบการเลือกตั้งของไทยที่มีมาโดยตลอด จนเกิดความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันหรือลดการซื้อสิทธิขายเสียง อาทิ การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งจากเขตเดียวคนเดียว เป็นเขตใหญ่ 3 คน หรือการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

(2) ความล้มเหลวในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการสกัดการซื้อสิทธิขายเสียงเกิดขึ้น เพราะมิได้มุ่งแก้ปัญหาแก่นแท้ของมูลเหตุจูงใจในการซื้อเสียง

(3) มูลเหตุจูงใจในการซื้อเสียงของพรรคการเมืองและนักการเมือง คือ ความต้องการที่จะเป็นรัฐบาลของพรรคการเมืองต่าง ๆ และความต้องการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือตำแหน่งบริหารของนักการเมือง (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 11 - 12)

2. ระบบการตรวจสอบอ่อนแอ

(1) ถ้านายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรคเสียงข้างมากในสภาเพียงพรรคเดียว จะทำให้การตรวจสอบฝ่ายบริหารเป็นอัมพาตไปโดยปริยาย

(2) หัวหน้าพรรคมีลักษณะเป็นเผด็จการจากการเลือกตั้ง (Elected Dictator) เพราะหัวหน้าพรรคจะมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติอย่างเด็ดขาด

(3) ถ้ารัฐบาลเป็นรัฐบาลพรรคเดียว หรือเป็นรัฐบาลผสมที่มีเสียงเกินครึ่งจำนวนมาก การตรวจสอบโดยการอภิปรายไม่ไว้วางใจของฝ่ายค้านในสภาไม่มีประโยชน์อะไร (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 13)

3. ระบบพรรคการเมืองไม่ใช่พรรคของประชาชน

(1) พรรคการเมืองไทยมีลักษณะเป็นสมบัติหรือกิจการส่วนตัวของหัวหน้าพรรคที่มีบารมีและมีเงินมาก

(2) จากการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ยุบพรรคการเมืองได้ ทำให้พรรคการเมืองหลายพรรคต้องถูกยุบ ระบบพรรคการเมืองของไทยจึงอ่อนแอลง (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 14)

2.2 แนวคิดทฤษฎี

1) สังคมที่ด้อยพัฒนา (Undeveloped Society) หรือสังคมกำลังพัฒนา (Developing Society) มีโครงสร้างสังคมเป็นสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ประชาชนชั้นล่างคือประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ตัดสินใจกำหนดตัวผู้ปกครอง

2) สังคมที่พัฒนาแล้ว (Developed Society) มีโครงสร้างเป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ประชาชนชั้นกลางส่วนใหญ่คือ ผู้ตัดสินใจกำหนดตัวผู้ปกครอง

3) ความแตกต่างในการตัดสินใจกำหนดตัวผู้ปกครองของชนชั้นล่างและชนชั้นกลาง

(1) การตัดสินใจของชนชั้นล่าง (ส่วนใหญ่ยากจน) มีความเป็นอิสระน้อยกว่า การตัดสินใจจะคำนึงถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้าและความผูกพันส่วนตัวเป็นหลัก อาทิ การตัดสินใจขึ้นอยู่กับเครือญาติ หัวคะแนน ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น อามิสสินจ้าง หรือความนิยมตัวบุคคลเป็นส่วนตัว โดยมีได้คำนึงถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนมักเป็นเหยื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้ง จึงทำให้นักการเมืองที่ด้อยคุณธรรมมีโอกาสได้เป็นผู้ปกครองมากกว่า

(2) การตัดสินใจของชนชั้นกลางจะมีความเป็นอิสระมากกว่า โดยคำนึงถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสำคัญ จึงทำให้มีโอกาสได้คนดีเป็นผู้ปกครองมากกว่า อาทิ มีการตรวจสอบประวัติ และพฤติกรรมของผู้สมัคร ผลงานที่ทำให้กับสาธารณะ แนวคิด และอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

4) ผลของผู้ปกครองที่ดีและไม่ดีต่อประชาชน

(1) ผู้ปกครองที่ดีจะมุ่งมั่นใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของประชาชนมากกว่าประโยชน์ของตนเอง ทำให้คนส่วนใหญ่ของสังคมมีวิถีชีวิตที่ดีและมีความสุข

(2) ผู้ปกครองที่ด้อยคุณธรรมจะมุ่งมั่นใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของสังคม ทำให้ชนชั้นสูงยิ่งร่ำรวยมั่งคั่ง ในขณะที่คนส่วนใหญ่ยิ่งยากจน ประชาชนส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงเหยื่อของผู้ปกครองที่ถูกใช้ประโยชน์ไม่รู้เท่าทัน (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 14 - 17)

2.3 จริยธรรมของผู้ปกครองหรือนักการเมือง

ทศพิธราชธรรม ธรรมของผู้ปกครองจุดหมายสูงสุด คือ ความถูกต้องดีงาม มี 10 ประการ ประกอบด้วย

1. ทาน คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นผู้ให้ มิใช่เพื่อจะเอาอะไรจากผู้อื่น รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ประชาราษฎร์ผู้อยู่ภายใต้ปกครองให้มีความสะดวกปลอดภัย
2. ศील คือ ประพฤติดีงามทั้งทางกาย วาจา (ถือศีล 5 หรือศีล 8) ประกอบแต่สิ่งที่ดีสุจริต เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน
3. ปริจจาคะ คือ การยอมเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อดูแลทุกข์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย
4. อาชวชะ คือ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีความจริงใจต่อทุกคน
5. มัททวะ คือ การมีอัธยาศัยไมเยอหยิ่ง ถือตัว และมีกิริยาสุภาพอ่อนโยนต่อผู้ใต้ปกครองทุกชนชั้น
6. ตบะ คือ การมีจิตใจเข้มแข็ง รู้จักระงับยับยั้งข่มใจมิให้หมกมุ่นในกิเลสตัณหา หรือมัวเมากับความสุขสำราญต่าง ๆ
7. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่ทำการด้วยลุแก่อโทสะ ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ด้วยความสุ่มรอบคอบ
8. อวิสิงหา คือ การไม่เบียดเบียน ไม่กดขี่ข่มเหงผู้ใต้ปกครองโดยไม่เป็นธรรม แต่มีความเมตตา กรุณาและเที่ยงธรรมต่อทุกคน
9. ชันติ คือ อดทนต่อความยากลำบากทั้งปวง อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ คำสรรเสริญนิทาต่าง ๆ
10. อวิโรธนะ คือ การประพฤติตนมิให้ผิดไปจากทำนองคลองธรรม ทำการใด ๆ โดยถูกต้องตามนิติธรรม (ระเบียบแบบแผนการปกครอง) หลักยุติธรรม (ความเที่ยงธรรม) และหลักศาสนธรรม (ลัทธิ ศีลวิน, 2555)

รัฐธรรมนูญกับจริยธรรมนักการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 13 ว่าด้วยจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐในมาตรา 279 กำหนดให้จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำผิดมาตรฐานจริยธรรมร้ายแรง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพิจารณาดำเนินการ โดยให้ถือเป็นเรื่องที่จะถูกถอดถอนจากตำแหน่งตามมาตรา 270 ด้วย

สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กำหนด และเป็นผู้ใช้อำนาจดุลยพินิจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 274

ความหมายตามพจนานุกรม คำว่า "มาตรฐาน" หมายถึง "สิ่งที่กำหนดเป็นหลัก ยึดถือเป็นแบบแผนได้" และ "จริยธรรม" หมายถึง "ธรรมที่เป็นข้อควรปฏิบัติ"

"มาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" หมายถึง "ข้อควรปฏิบัติที่เป็นธรรมชาติซึ่งกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดถือปฏิบัติ" โดยในที่นี้กล่าวถึง "นักการเมือง" 3 ประเภท ได้แก่ ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

นักการเมืองประเภทแรก คือ "ข้าราชการการเมือง" ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และข้าราชการการเมืองอื่นที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง อยู่ภายใต้บังคับของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยประมวลจริยธรรมของข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2551 ซึ่งนำค่านิยมหลัก 9 ประการในมาตรฐานจริยธรรมของผู้ตรวจการแผ่นดิน มากำหนดเป็นมาตรฐานจริยธรรมของข้าราชการการเมือง 23 ข้อ โดยนำค่านิยมหลัก 9 ประการมาอ้างอิง ได้แก่

- (1) ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (2) ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
- (3) มีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ
- (4) ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- (5) ยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย
- (6) ให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
- (7) ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง
- (8) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้
- (9) ยึดมั่นในหลักจรรยาของการเป็นข้าราชการการเมืองที่ดี

ประเภทที่สอง "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" อยู่ภายใต้บังคับของข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. 2553 ซึ่งสาระสำคัญได้กำหนด "อุดมคติ" ที่มุ่งเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม 6 ประการ และปรับปรุงเพิ่มเป็น การปฏิบัติในหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ 15 ข้อ และจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัว และผู้อื่นอีก 8 ข้อ

อุดมคติ 3 ประการแรก มุ่งเน้นให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในเรื่องที่ได้บัญญัติไว้เมื่อเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 123 กล่าวคือ

"ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

ส่วนอุดมคติ 3 ประการหลัง มุ่งเน้นให้เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่อง รู้ รัก สามัคคี กล่าวยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง และเสริมสร้างสถาบันครอบครัว

สำหรับนักรการเมืองประเภทที่สาม คือ "สมาชิกวุฒิสภา" อยู่ภายใต้บังคับของข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภาและกรรมาธิการ พ.ศ. 2553 ซึ่งสาระสำคัญได้กำหนด "อุดมคติ" 4 ประการ และปรับปรุงเพิ่มเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา 8 ข้อ จริยธรรมต่อประชาชน 2 ข้อ และจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน 7 ข้อ

อุดมคติของสมาชิกวุฒิสภา 3 ประการแรก มาจากคำปฏิญาณตนของสมาชิกวุฒิสภา เช่นเดียวกับอุดมคติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเพิ่มประการที่สี่ คือ ความเป็นกลางทางการเมือง มาตรา 280 ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำหรือปรับปรุง ประมวลจริยธรรมตามมาตรา 279 วรรค 1 และส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีจิตสำนึกด้านจริยธรรม (วีรวิท คงศักดิ์, 2551)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยประมวลจริยธรรมของข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2551 หมวด 2 มาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการการเมือง

- ต้องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และเป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพและรักษาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ
- ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นพลเมืองดีการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- ต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมและศีลธรรม ทั้งโดยส่วนตัวและโดยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ทั้งต้องวางตนให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาของประชาชน
- ต้องเคารพสิทธิ เสรีภาพบุคคลของผู้อื่นไม่แสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ อาฆาตมาดร้ายหรือใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใด
- ต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อประเทศชาติ และต้องถือเอาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด
- ต้องรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและปราศจากอคติ
- ต้องไม่ใช้หรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองไปแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม
- ต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุแต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

- ต้องไม่ยินยอมให้คู่สมรส ญาติสนิท บุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดก้าวก่ายหรือแทรกแซง การปฏิบัติหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่น และต้องไม่ยินยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ
- ต้องระมัดระวังมิให้การประกอบวิชาชีพ อาชีพหรือการงานอื่นใดของคู่สมรส ญาติสนิท หรือ บุคคลในครอบครัวของตนมีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในการ ปฏิบัติหน้าที่ของตน
- ต้องรักษาความลับของราชการ เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
- ต้องยึดมั่นในกฎหมายและคำนึงถึงระบบคุณธรรมในการแต่งตั้งผู้สมควรดำรงตำแหน่งต่าง ๆ
- ข้าราชการการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้ว ต้องไม่นำข้อมูลข่าวสารอันเป็นความลับของราชการ ซึ่งตนได้มาในระหว่างอยู่ในตำแหน่งไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรเอกชน ทั้งนี้ ภายในกำหนด ระยะเวลาสองปีนับจากวันที่พ้นจากตำแหน่ง
- ต้องเปิดเผยข้อมูลการทุจริต การใช้อำนาจในทางที่ผิด การฉ้อฉล หลอกลวง หรือการกระทำอื่นใด ที่ทำให้ราชการเสียหายต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
- ต้องไม่เรียกร้องของขวัญ ของกำนัล หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อันอาจจะ เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรส ญาติสนิท หรือบุคคลในครอบครัวของตน ปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย
- ต้องปฏิบัติต่อองค์กรธุรกิจที่ติดต่อทำธุรกิจกับหน่วยงานของรัฐตามระเบียบและขั้นตอน อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ
- พึงพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ทุกข์สุข และรับฟังเรื่องราวร้องทุกข์ ของประชาชนและรับหาทางช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ
- ต้องไม่ใช่หรือบิดเบือนข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือเพื่อผลประโยชน์ สำหรับตนเองหรือผู้อื่น
- ต้องรักษาทรัพย์สินของราชการและใช้ทรัพย์สินของราชการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ เท่านั้น
- ต้องไม่ประพฤติตนอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของชาติ
- ต้องไม่คบหาหรือให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติผิดกฎหมาย หรือผู้มีความประพฤติหรือ มีชื่อในทางเสื่อมเสีย เช่น ผู้เปิดบ่อนการพนันหรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันอาจกระทบกระเทือนต่อความ เชื่อถือศรัทธาของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน
- ต้องแสดงความรับผิดชอบตามควรแก่กรณีเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาด อย่างร้ายแรง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2555)

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมการ พ.ศ. 2553

- ต้องรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของสภาผู้แทนราษฎร และไม่กระทำการใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติและสภาผู้แทนราษฎร
- ต้องปฏิบัติหน้าที่ และแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตเที่ยงธรรมและมีความเป็นอิสระ เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ
- ต้องยึดถือและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ
- ต้องไม่วางตนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงิน ผลประโยชน์ หรือข้อต่อรงใด ๆ เพื่อบุคคลหรือองค์กรอื่นใด ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมการ
- ต้องเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยา หรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ มีลักษณะเป็นการดูหมิ่น หมิ่นประมาทเสียดสีหรือใส่ร้ายป้ายสีบุคคลใด โดยไม่มีพยานหลักฐานหรือนำเอาเรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการ หรือที่อื่นใด
- ต้องไม่แสดงการข่มขู่ อาฆาตมาดร้าย หรือใช้กำลังประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการ บริเวณที่ทำการรัฐสภา หรือที่อื่นใด
- ต้องรักษาความลับในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือการประชุมคณะกรรมาธิการที่กระทำการลับ โดยไม่นำไปเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือในทางใด เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
- ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงระเบียบปฏิบัติราชการที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด การใช้จ่ายเงินงบประมาณตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากสภาผู้แทนราษฎรต้องดำเนินการโดยประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยคำนึงถึงการตรงต่อเวลา และต้องไม่ขาดการประชุมโดยไม่จำเป็น เว้นแต่ในกรณีเจ็บป่วย หรือมีเหตุสุดวิสัย
- ต้องพิจารณากฎหมาย ญัตติ กระทู้ หรือเรื่องร้องทุกข์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมโดยเร็ว
- พึงพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อรับฟังเรื่องร้องทุกข์ และความคิดเห็นข้อเสนอแนะของประชาชนทั้งต้องปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- ต้องแสดงความรับผิดชอบเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง หรือผิดพลาดตามควรแก่กรณี
- ต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง โดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้อื่นหรือประชาชนเข้าใจผิดหรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือบุคคลอื่นใด
- ต้องไม่ร่วมมือกับบุคคลหรือองค์กรใด ๆ กระทำการหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ขัดต่อความรับผิดชอบ และการปฏิบัติราชการ
- พึงเสนอข้อมูลหรือการกระทำที่ทำให้ราชการ ผู้อื่น และประชาชนเสียหาย ตลอดจนการฉ้อฉล หลอกลวง การใช้อำนาจในทางที่ผิด และการทุจริตประพฤติมิชอบ ต่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2555)

จริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน ครอบครัว และผู้อื่น

- ต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่ และสำรวมกิริยาวาจาในบริเวณที่ทำการรัฐสภา

- ต้องไม่ประกอบอาชีพ วิชาชีพ ดำเนินธุรกิจ หรือกระทำการใดอันเป็นการเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกหรือกรรมการ

- ต้องไม่แสดงพฤติกรรมคุกคามหรือระรานทางเพศต่อผู้ใด

- ต้องไม่คบหา หรือให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติผิดศีลธรรม หรือมีชื่อในทางเสียหาย หรือผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อันอาจกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกหรือกรรมการ

- ต้องไม่ยินยอมให้บุคคลในครอบครัว หรือผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ

- ต้องไม่นำความลับของทางราชการไปใช้เพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยมิชอบ

- ต้องไม่เรียกรับหรือรับของขวัญ ของกำนัล สิทธิประโยชน์ หรือประโยชน์อื่นใด อันเกิดหรืออาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรสและบุคคลในครอบครัวปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย

- ต้องระมัดระวังการปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญประจำตัว ผู้ช่วยดำเนินงานของสมาชิก หรือผู้ปฏิบัติงานให้สมาชิก มิให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สมาชิก กรรมการ และสภาผู้แทนราษฎร (ลิขิต ธีรเวคิน, 2555)

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภา และกรรมการ พ.ศ. 2553 ประเด็นเพิ่มเติม

- ในการพิจารณา สรรหา กลั่นกรอง หรือแต่งตั้งบุคคลใดเข้าสู่ตำแหน่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น ต้องพิจารณาให้เป็นไปตามระบบคุณธรรมและค่านึงพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลกลุ่มดังกล่าวด้วย

- ต้องเคารพในความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมการอื่น (ลิขิต ธีรเวคิน, 2555)

2.4 แนวทางการแก้ไข

แนวทางการคัดเลือกผู้แทนที่ดี

1) ประชาชนสามารถบริจาคภาษีเงินได้และภาษีนิติบุคคลให้พรรคการเมืองได้ไม่เกินร้อยละ 1

2) ประชาชนเลือกพรรคการเมืองที่ตนเองสนับสนุนมาทำหน้าที่รัฐบาลโดยตรง โดยให้หัวหน้าพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งอันดับ 1 ทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี

3) กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิก 2 ประเภท คือ

(1) แบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวนครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด

(2) แบบเขตเลือกตั้ง มีจำนวนครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด จาก ส.ส. เขต 1 เขต 1 คน

4) ผู้สมัคร ส.ส. เขตไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมือง (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 19 - 20)

คุณลักษณะสำคัญของนักการเมืองที่ดี

1) คุณลักษณะสำคัญของนักการเมืองที่ดี

- (1) เป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมทางการเมืองอย่างมั่นคง
- (2) เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ
- (3) เป็นผู้ที่มีความอุทิศเสียสละ
- (4) เป็นผู้ที่สามารถทำให้ความสำเร็จปรากฏเป็นจริง
- (5) เป็นผู้ที่ไม่สั่งสมความมั่นคงส่วนตน

2) วิธีของนักการเมืองที่ดี

- (1) เป็นผู้ที่คิดดีทำดีอย่างมั่นคง
- (2) เป็นผู้ที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- (3) เป็นผู้ที่มีความสุขจากการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม
- (4) เป็นผู้ที่เห็นปัญหาสังคมเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข
- (5) เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค
- (6) เป็นผู้ที่ไม่เกรงกลัวอันตรายที่จะต้องต่อสู้เพื่อส่วนรวมแม้จะต้องเสี่ยงด้วยชีวิต
- (7) เป็นผู้ที่เชื่อมั่นและศรัทธาในความเสมอภาคของมนุษย์ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 18)

2.5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

จากการพิจารณาสภาพปัญหาของการเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าปัญหาการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในระยะหลังนี้ มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากตัวบุคคลที่เข้ามาสู่ระบบการเมือง ระบบพรรคการเมือง และการเลือกตั้ง ฉะนั้น จึงต้องมีการศึกษาและพิจารณาหาข้อบกพร่องเพื่อดำเนินการแก้ไข เพื่อให้ได้นักการเมืองและผู้บริหารประเทศที่ดี มีคุณภาพ และสามารถดำเนินงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตามวิถีประชาธิปไตย ในที่นี้ จึงขอเสนอข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง ดังนี้

1. การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา อย่างเช่น มาตรา 102 (11) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ห้ามมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากเกรงว่าคนกลุ่มนี้จะแทรกแซงหรือใช้อิทธิพลต่อระบบราชการ ซึ่งทำให้แวดวงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแคบลง และผู้ใช้สิทธิลงคะแนนมีตัวเลือกน้อยลง ในความเป็นจริง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการแทรกแซงระบบราชการจากฝ่ายการเมืองควรแก้ที่ระบบราชการเอง โดยส่งเสริมให้ระบบราชการเป็นอิสระและมีธรรมาภิบาล ซึ่งหากดำเนินการได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องวิตกกังวลเกี่ยวกับประเด็นการแทรกแซงระบบราชการของผู้สมัครที่มาจากระบบราชการหรือหน่วยงานของรัฐ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 24)

2. ลดการผูกขาดอำนาจและสร้างประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

การดำเนินงานของพรรคการเมืองในประเทศไทยมีลักษณะการผูกขาดอำนาจ โดยเฉพาะประเด็นการเลือกบุคคลของพรรคการเมืองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองโดยมากให้อำนาจแก่ผู้นำพรรคเพียงไม่กี่คนในการกำหนดตัวบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง จึงทำให้การดำเนินงานของพรรคการเมืองถูกกำหนดโดยคนจำนวนหนึ่งเท่านั้น ทั้งยังมีผลต่อการผูกขาดทางการเมืองหรือเผด็จการทางรัฐสภาด้วย ดังประสบการณ์จากรัฐบาลเสียงข้างมากพรรคเดียวที่ผ่านมาซึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยทั้งระบบ ประเด็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองเป็นประเด็นสำคัญที่ควรมีการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม โดยเฉพาะการกำหนดขั้นตอนภายในของพรรคการเมืองเกี่ยวกับการได้มาซึ่งผู้สมัครของพรรคการเมือง เพื่อเป็นการนำเอากระบวนการประชาธิปไตยมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมือง ดังนั้น ในข้อบังคับพรรคการเมืองจึงควรมีการกำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการกำหนดตัวบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง มิใช่ให้คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย เพราะคณะกรรมการบริหารพรรคก็คือกลุ่มผู้นำพรรคนั่นเอง เมื่อพรรคการเมืองไม่มีการผูกขาดย่อมทำให้พรรคการเมืองเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองและถอนทุนดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ควรมีการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวไว้เป็นกฎหมายด้วย เพราะหากไม่มีกฎหมายและไม่มีสภาพบังคับแล้ว ย่อมเป็นการยากที่พรรคการเมืองจะกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวไว้เอง เนื่องจากผู้นำของแต่ละพรรคย่อมไม่ปฏิเสธที่จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ในมือของตน (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 24, 29)

3. การกำหนดให้มีการเก็บค่าบำรุงพรรคการเมืองจากสมาชิกพรรค

พรรคการเมืองในประเทศไทยเป็นเพียงพรรคการเมืองตามรูปแบบเท่านั้น เนื่องจากโดยหลักแล้ว เนื้อหาของความเป็นพรรคการเมืองจะอยู่ที่สมาชิกพรรค ซึ่งก็คือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองในแนวเดียวกันเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมทางการเมือง เพื่อผลักดันให้มีการบริหารบ้านเมืองเป็นไปตามแนวคิดของกลุ่มหรือพรรคการเมือง โดยการส่งคนเข้าสมัครรับการเลือกตั้งเพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภา ในการนี้ แต่ละคนจะมีส่วนร่วมด้วยการจ่ายค่าบำรุงให้แก่พรรคเพื่อให้พรรคมีทุนในการดำเนินกิจกรรมได้ หากไม่มีการเก็บค่าสมาชิกรายบุคคลแล้ว พรรคย่อมต้องหารายได้มาจากทางอื่น ทำให้เกิดความไม่โปร่งใส เพราะแหล่งเงินทุนของพรรคย่อมต้องการผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกพรรคและผลประโยชน์ส่วนรวม

ฉะนั้น การที่สมาชิกจ่ายค่าบำรุงพรรค หรือค่าสมาชิก จึงถือเป็นตัวชี้วัดความเป็นพรรคการเมืองในทางปฏิบัติประการหนึ่ง ในที่นี้ จึงขอเสนอให้แก้ไขกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง โดยควรกำหนดคุณสมบัติของความเป็นสมาชิกพรรคการเมืองว่าต้องมีการจ่ายค่าบำรุงของสมาชิก โดยอาจกำหนดอัตราค่าบำรุงพรรคเป็นอัตราก้าวหน้าตามรายได้ของสมาชิกแต่ละคน เมื่อมีการจ่ายค่าสมาชิกแล้ว จึงจะนับว่าเป็นผู้ที่มีสิทธิลงมติต่าง ๆ ภายในพรรคได้ การกำหนดกฎหมายเช่นนี้ย่อมเป็นการยกระดับสภาพของความเป็นสมาชิก ทำให้สมาชิกพรรคมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปมีปากมีเสียงภายในพรรคได้มากขึ้นกว่า

เท่าที่เป็นอยู่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เพราะตามความเป็นจริงในปัจจุบัน สมาชิกพรรคเป็นเพียง “ส่วนเกินที่จำเป็น” ของพรรคเท่านั้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, น. 28)

4. การคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญในองค์กรอิสระโดยวุฒิสภาที่แล้วมาได้พิสูจน์ให้เห็นว่าวิธีการและกระบวนการดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร อาทิ เมื่อเกิดปัญหาจากการปฏิบัติงานของบุคคลบางคนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) ผู้ทำการคัดเลือกคือวุฒิสภาก็ไม่ต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่าผู้คัดเลือกมีอำนาจหน้าที่แต่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลงาน

ดังนั้น กระบวนการกลั่นกรองคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ จะต้องมีมาตรการและวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าปัจจุบัน อาจมีคณะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นผู้ตรวจสอบคัดเลือกแทนวุฒิสภา แต่หากจำเป็นต้องให้วุฒิสภำทำหน้าที่คัดเลือกต่อไป ก็สมควรกำหนดให้คณะผู้คัดเลือกต้องรับผิดชอบต่อผลงานของตนด้วย

นอกจากนี้ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องยึดมั่น รักษาความสัตย์สุจริตในวิชาชีพที่ตนแสดงไว้ต่อคณะผู้ทำการคัดเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน หากผิดไปจากนี้แล้วจำเป็นต้องมีมาตรการและวิธีการถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วยวิธีการที่ยุติธรรมและน่าเชื่อถือได้ (ชาติรี ก้าวกิตต์วิรัช, 2551)

5. การส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การเมืองตามระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ยั่งยืน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมือง และจิตสำนึกทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความสนใจและมีโอกาสได้เรียนรู้และรับทราบข้อมูลทางการเมืองต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (ชาติรี ก้าวกิตต์วิรัช, 2551) ฉะนั้น รัฐจึงควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ตามกฎหมาย รวมทั้งสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นพลเมืองและเป็นผู้ที่กำหนดรัฐบาลและทิศทางความก้าวหน้าของประเทศ เมื่อประชาชนให้ความสำคัญกับการเมืองและมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ย่อมมีส่วนสนับสนุนให้สถาบันการเมือง ซึ่งรวมถึงพรรคการเมือง มีความเข้มแข็งทันสมัย ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างการเมืองการปกครองของไทยให้มีเสถียรภาพอย่างยั่งยืนภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอีกด้วย

3. การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

3.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

จากวิกฤติทางการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2548 จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ประเด็นปัญหาทางการเมืองที่สำคัญหลาย ๆ ประการ ได้แก่ ปัญหาเผด็จการในระบบรัฐสภา ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่ใช้เงินเป็นใหญ่ รวมถึงปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของกลไกการบริหารประเทศ ก่อให้เกิดความไร้ประสิทธิภาพภายในระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and balances) ตามระบอบประชาธิปไตย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเสถียรภาพมากเกินไป ย่อมส่งผลทำให้เกิดความไม่สมดุลขององค์กรหลัก 3 องค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย ได้แก่ รัฐสภา รัฐบาล และศาล

ด้วยเหตุดังกล่าวหากการดำเนินการตรวจสอบและถ่วงดุลตามกลไกปกติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยกลไกของระบบเองแล้ว ย่อมส่งผลโดยตรงให้เกิดการรัฐประหารเพื่อเป็นการปรับโครงสร้างทางการเมืองให้เข้าสู่ภาวะที่ได้สมดุลในเวลาต่อมา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อประชาชนในสังคม และพัฒนาการประชาธิปไตยของสังคมการเมืองไทย เป็นการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ (Effective checks and balances)

ความหมาย ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการเมืองด้านกระบวนการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

การปฏิรูปการเมือง (Political Reform) คือ การปฏิรูปกลไกอำนาจรัฐสูงสุด ซึ่งเป็นระบบกลไกทางการเมืองระดับชาติ เพื่อสร้างระบบการจัดการหรือการบริหารประเทศที่ดี มีความชอบธรรม (Legitimacy) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการใช้อำนาจรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest) ของประเทศชาติและประชาชน เป็นการแก้ไขระบบการเมืองทั้งระบบ (ประเวศ วะสี, 2540, น. 31-33)

วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเมืองเพื่อสร้างระบบกลไกในการควบคุมตรวจสอบ และถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐขององค์กรการเมือง ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้ที่เข้ามาใช้อำนาจรัฐ ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องโดยมิชอบ

ระบบการเมืองเป็นระบบในการจัดการหรือการบริหารประเทศ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับระบบการจัดการขององค์กรต่าง ๆ หากองค์กรใดมีระบบการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะนำมาความเจริญก้าวหน้า แต่หากองค์กรใดมีระบบการจัดการที่ไม่ดีและไม่มีประสิทธิภาพแล้วก็ย่อมจะนำมาซึ่งความเสียหาย เช่นเดียวกับระบบการเมืองซึ่งเป็นระบบอำนาจสูงสุดของประเทศหากระบบการเมืองมีปัญหา ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบต่าง ๆ ของประเทศทั้งหมด

ปัญหาเกิดจากระบบการจัดองค์กรและกลไกของรัฐที่ไม่สมบูรณ์ ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ดีพอ ทำให้คนไม่ดีสามารถแฝงตัวเข้าไปใช้อำนาจรัฐและแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากจุดอ่อนของระบบกลไกทางการเมือง

สาระสำคัญของการปฏิรูปการเมืองด้านการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

การปฏิรูปการเมือง เป็นการปรับปรุงแก้ไขระบบการเมืองของประเทศทั้งระบบ โดยมีหลักการพื้นฐานอยู่ที่การจะต้องมีความเข้าใจในความแตกต่างกันของประสิทธิภาพของกลไกการปกครองตามระบอบการปกครองในรูปแบบต่างๆ และควมมีประสิทธิภาพของกลไกการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับ การเลือกและการจัดวางรูปแบบและกลไกการเมืองที่เหมาะสมกับสถาบันทางการเมืองและสภาพสังคมวิทยาการเมืองของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน (อมร จันทรสุมบูรณ์, 2537, น. 2-3) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพของสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ของแต่ละประเทศ ด้วยเหตุนี้เนื้อหา รัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูปการเมือง ในด้านกระบวนการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร จำเป็นต้องสร้างระบบการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรการเมือง กล่าวคือ จะต้องมีการสร้างการถ่วงดุลทั้ง 3 ฝ่าย กล่าวคือ การใช้อำนาจอินติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ

ปัญหาในทางโครงสร้าง (Structure) และกลไก (Mechanism) ของกระบวนการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

การใช้อำนาจในการถ่วงดุลและคานอำนาจกัน (Check and Balance) แต่ทางปฏิบัติในอดีตไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจาก

ก. ปัญหาเผด็จการในระบบรัฐสภา

เมื่อการใช้อำนาจรัฐไม่มีระบบการควบคุมตรวจสอบหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจ แต่กลายเป็นการใช้อำนาจที่เกิดจากการรวมกลุ่มผลประโยชน์เพื่อเข้ามาใช้อำนาจรัฐ กล่าวคือ เป็นการใช้อำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ในสภา ซึ่งพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่มีชื่อเสียงข้างมากในสภาสามารถใช้อำนาจทั้งทางสภาและทางคณะรัฐมนตรี การใช้อำนาจก็จะเป็นการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (Parliamentarian Omnipotence) จึงเป็นการปิดเบียดการใช้อำนาจรัฐโดยอ้างความเป็นผู้แทนของประชาชนได้ง่าย

ข. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาการเมืองที่ใช้เงินเป็นใหญ่

เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเกิดเผด็จการในระบบรัฐสภา ซึ่งทำให้ระบบการเมืองไม่มีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันกลไกอำนาจรัฐยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนรับการเปลี่ยนแปลง จึงไม่สามารถรับมือกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของกลไกการบริหารประเทศ

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมืองจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้รวมศูนย์ที่พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากที่สุดในสภา อันมีลักษณะเป็นระบบการเมืองแบบอำนาจเดียว (Monist) ทำให้กลไกการตรวจสอบถ่วงดุล และการควบคุมซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารในกรอบความคิด

แบบเดิมที่ยึดมั่นอยู่กับกระบวนการใช้อำนาจยุบสภาของประมุขของรัฐตามคำแนะนำของหัวหน้าฝ่ายบริหาร กับการลงมติไม่ไว้วางใจให้กับรัฐบาลบริหารงานต่อไปโดยฝ่ายนิติบัญญัติ กลายเป็นกระบวนการตรวจสอบควบคุมที่ล้มเหลว พันสมัยและถูกบิดเบือนไปจากจุดมุ่งหมายดั้งเดิมของระบบรัฐสภา เพราะองค์กรที่ทรงอำนาจทางการเมืองทั้งสองกลุ่มนี้ล้วนแต่มีที่มาจากกลุ่มหรือพรรคการเมืองเดียวกันที่มีที่นั่งมากที่สุดในสภา ตลอดจนไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลไกการควบคุมในทางการเมืองที่กำหนดได้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงในเมืองไทยในอดีต ดังนั้นการศึกษาเพื่อหาวิธีที่จะจัดระบบฝ่ายนิติบัญญัติ ในขณะเดียวกันทำอย่างไรในการแก้ไขปัญหาการขาดเสถียรภาพของฝ่ายบริหาร เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้สร้างประโยชน์ของประเทศชาติเพื่อให้องค์กรการเมืองของรัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต (อภิญา แก้วกำเนิด, 2544, น. 37-54)

3.2 แนวคิดทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

หลักของการแบ่งแยกอำนาจของ มงเตสกีเอร์ (Montesquieu : ค.ศ. 1689 - 1755) ที่กำหนดให้รัฐทุกรัฐจะมีอำนาจสูงสุดที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตยอยู่ 3 ประการคือ

1. อำนาจนิติบัญญัติ คืออำนาจที่เกี่ยวกับการออกกฎหมาย การจัดวางระเบียบ การกำหนดข้อบังคับทั่วไปทั้งภายในและภายนอกรัฐ
2. อำนาจบริหาร เป็นการใช้อำนาจที่ขึ้นอยู่กับหลักกฎหมายมหาชนเป็นการบังคับใช้การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย
3. อำนาจตุลาการ คือการวินิจฉัยอรรถคดีความต่าง ๆ

3.3 วิเคราะห์การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ได้มีบทบัญญัติการถ่วงดุลของอำนาจสามฝ่าย เพื่อให้การปกครองได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพไว้ในหลาย ๆ มาตรา เช่น ในมาตรา 47 “บรรดาประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ได้ประกาศหรือสั่งในระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม พุทธศักราช 2557 จนถึงวันที่คณะรัฐมนตรีเข้ารับหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ว่าประกาศหรือคำสั่ง ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งให้มีผลบังคับในทางรัฐธรรมนูญ ในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ ให้ประกาศหรือคำสั่ง ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้น ไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือหลังวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ เป็นประกาศหรือคำสั่งหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด และให้ประกาศหรือคำสั่งดังกล่าวที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้มีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะมีกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี หรือคำสั่ง แล้วแต่กรณี แก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก”

จะเห็นได้ว่าในมาตราดังกล่าวได้ให้ความสำคัญของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีความจำเป็นในการเป็นตัวเชื่อมให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจการบริหารที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ได้เป็นอย่างดี มีความจำเป็นของคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เข้ามาบริหารประเทศด้วยเหตุปัจจัยจากเกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง

ทางการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากเผด็จการในระบบรัฐสภา ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ตลอดจนปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของกลไกการบริหารประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา รัฐประหารได้เป็นอย่างดี

โดยในมาตรา 44 นั้น คณะรักษาความสงบแห่งชาติเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปทางการเมือง หรือด้านต่าง ๆ มีอำนาจสั่งการ ระเบียบข้อบังคับ หรือกระทำการใด ๆ ได้ ไม่ว่ากระทำนั้นจะมีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำ รวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เป็นคำสั่งหรือการกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้และเป็นที่สุด

ทั้งสองมาตราได้ให้อำนาจแก่คณะรักษาความสงบแห่งชาติในการดำเนินการถ่วงดุลอำนาจทั้งสามฝ่ายโดยผ่านกระบวนการทางรัฐธรรมนูญ โดยแบ่งกระบวนการเริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี การแต่งตั้งประธานสภาและรองประธานสภา การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา การเสนอร่างพระราชบัญญัติ การขอเปิดอภิปรายเพื่อซักถามข้อเท็จจริงจากคณะรัฐมนตรี การตั้งกระทู้ถาม รวมถึงการให้ความเห็นชอบในการทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น

3.4 บทสรุป

ในอดีตของการถ่วงดุลอำนาจในประเทศไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ สาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบการถ่วงดุลไม่สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขเยียวยาปัญหาของระบบการเมืองการปกครองของประเทศ จนเป็นสาเหตุที่นำมาสู่การรัฐประหาร เพราะรัฐธรรมนูญของประเทศไทยทุกฉบับที่ผ่านมา กระทำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจปกครองประเทศอยู่ในเวลานั้น โดยไม่ได้ยึดโยงกับประชาชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ โดยการร่างรัฐธรรมนูญเป็นเพียงเครื่องมือในการรักษาอำนาจการปกครองของผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่บางช่วงที่ผ่านมาจะอยู่ภายใต้บรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย โดยการอาศัยเปรียบเทียบกับระบบรัฐสภาของประเทศแม่แบบคือ ระบบรัฐสภาแบบอังกฤษ ซึ่งรูปแบบไม่ได้มีความเหมาะสมกับสภาพการเมืองไทย นอกจากนี้ในหลักการและวิธีการในการจัดทำรัฐธรรมนูญตามแนวคิด Constitutionalism ก็ไม่ได้มีการจัดตั้งองค์กรที่มีลักษณะเป็นองค์กรผู้เชี่ยวชาญ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการถ่วงดุลอำนาจทั้ง 3 ฝ่ายได้อย่างแท้จริง หลักการถ่วงดุลอำนาจทั้ง 3 ฝ่ายเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นจากการร่างรัฐธรรมนูญ

จากสภาพปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาเผด็จการในระบบรัฐสภา ก็แก้ไขปัญหาไม่ได้สืบเนื่องมาจากผู้สืบทอดอำนาจทางการเมืองมักจะไม่สนองตอบกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในเมื่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำรงตำแหน่งย่อมไม่มีใครที่จะไปแก้ไขยกเลิกข้อกำหนดที่เป็นภัยกับตนเอง ทั้งนี้รวมถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ก็อาศัยพวกพ้องที่เป็นเครือข่ายติเข้ามาดำรงในตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ โดยไม่เคยที่จะเข้ามาแก้ไขกฎเกณฑ์ ระเบียบที่เป็นโทษกับตนเอง เข้าลักษณะการมีผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of interest) รวมถึงปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของกลไกการบริหารประเทศที่มีลักษณะระบบการเมืองแบบอำนาจเดียว (Monist) โดยมีจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองมากที่สุดในรัฐสภา จนกลายเป็นรูปแบบลักษณะเผด็จการรัฐสภา ด้วยเหตุดังกล่าวย่อมส่งผลเสียหายเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในหลาย ๆ ครั้ง

จนในที่สุดส่งผลทำให้เกิดการรัฐประหารเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาในการถ่วงดุลอำนาจทั้ง 3 ฝ่าย เพื่อคลายความขัดแย้งต่าง ๆ ให้อยู่ดีลง สร้างความปรองดองในชาติ เพื่อฟื้นฟูความสงบเรียบร้อยจากปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดกติกาในการถ่วงดุลอำนาจทั้ง 3 ฝ่าย ได้อย่างรัดกุม เหมาะสม มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและเป็นธรรม

3.5 ข้อเสนอแนะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ได้ให้มีการปฏิรูปเกี่ยวกับด้านการเมืองประเด็นการถ่วงดุลโดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายตุลาการ ในอดีตที่ผ่านมาได้มีความพยายามเพียงครั้งเดียวที่เกิดขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 20/2544 ลงวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2544 โดยฝ่ายนิติบัญญัติไม่ยอมรับคำวินิจฉัย ได้เป็นผู้ริเริ่มแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาและดำเนินการรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนยื่นต่อประธานวุฒิสภา โดยกล่าวหาว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสี่คนกระทำความผิดต่อตำแหน่งในการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 305 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 63 ต่อมาในคำวินิจฉัยที่ 15/2545 ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 266 ถือได้ว่าเป็นความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติที่ใช้กระบวนการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายตุลาการ โดยใช้สิทธิในการถอดถอนตุลาการออกจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่เคยประสบความสำเร็จแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวคิดในการถอดถอนตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีตที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว

2. การถ่วงดุลของประชาชน โดยผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผ่านคณะกรรมการผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่ทั้งสองช่องทางก็มีอุปสรรคเนื่องจากรายชื่อเอกสารแสดงตนกับผู้แสดงตนไม่ตรงกัน หรือถูกตัดสิทธิใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีผลทำให้จำนวนผู้ลงชื่อยื่นถอดถอนลดน้อยลง และการตรวจสอบเอกสารและสิทธิของผู้ยื่นคำร้องและคณะของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาซึ่งใช้เวลานานและมีหลายขั้นตอนของการตรวจสอบกว่าจะเสร็จเรียบร้อย อาจมีผลกระทบต่อผู้ยื่นถอดถอนทำให้เสียโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยื่นถอดถอนในขั้นตอนต่อไป เนื่องจากกรอบระยะเวลาในการยื่นถอดถอนที่จำกัด และจำนวนของผู้ถูกตัดสิทธิเข้าชื่อถอดถอนอาจส่งผลทำให้จำนวนผู้ลงชื่อไม่ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

3. การออกระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นถอดถอนควรชัดเจนในเรื่องคุณสมบัติของผู้ยื่นคำร้อง หลักฐานในการแสดงตน หลักฐานขั้นต่ำประกอบการยื่นคำร้องเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่รับเรื่องใช้ในการหาพยานหลักฐานต่อไป และวิธีการเขียนคำร้อง โดยอาจมีตัวอย่างการเขียน ที่สำคัญคือ ความง่ายและสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยประชาชน และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการถอดถอนที่มีความชัดเจนปฏิบัติได้ง่าย

4. ควรจัดให้มีระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลและสิทธิใด ๆ ของตนเองในเบื้องต้น ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบสิทธิใด ๆ ของประชาชนอย่างรัดกุมเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน

5. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ ควรมีระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นช่องทางสำคัญให้ประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบข้อมูลเพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน (อ้างใน นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2553)

4. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง

4.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

รัฐธรรมนูญของไทยหลายฉบับได้พยายามวางกลไกในการควบคุมการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายบริหาร โดยกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารไม่ว่าจะเป็นการตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ การตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนการกระทำของฝ่ายบริหารและการให้สมาชิกรัฐสภาควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจกันเอง แต่กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจึงได้วางกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเสียใหม่เพื่อให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีประสิทธิภาพและครบถ้วนยิ่งขึ้นนั่นคือ กำหนดเรื่องการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ยังคงกำหนดเรื่อง “การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง” ไว้แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการไปจากเดิมคือลดจำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนและเพิ่มเติมข้อกล่าวหาที่นำไปสู่การถอดถอนได้แก่การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง นอกจากนี้ยังคงหลักการไว้ตามเดิม โดยมีกระบวนการถอดถอนที่สำคัญคือ ผู้ดำรงตำแหน่งที่อาจถูกร้องขอ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เหตุในการร้องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีพฤติการณ์ร้ายชัดปดติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ผู้ที่สามารถร้องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งดังกล่าวได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน เข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภาพิจารณาถอดถอนออกจากตำแหน่ง สำหรับขั้นตอนการถอดถอนออกจากตำแหน่งนั้น เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอให้ถอดถอนผู้ใดจากตำแหน่งจะส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการไต่สวน เมื่อไต่สวนเสร็จ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะส่งเรื่องกลับไปยังวุฒิสภา ในกรณีนี้ หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล ผู้ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติ และประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จะส่งรายงานดังกล่าวให้อัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา

ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย แต่ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นว่า ข้อกล่าวหาใดไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาข้อนั้นเป็นอันตกไป เมื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ประธานวุฒิสภาจะจัดให้มีการประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณากรณีดังกล่าว โดยเร็ว ผลของการถอดถอนหากวุฒิสภามีมติถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่งให้ถือเอาคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ซึ่งการออกเสียงลงคะแนนต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับมติของวุฒิสภาเป็นที่สุดจะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวโดยจะยื่นเหตุเสนอซ้ำอีกมิได้ ผู้ถูกถอดถอนจะต้องพ้นจากตำแหน่งหรือให้ออกจากราชการนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนและผู้นั้นจะถูกตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งใดในทางการเมืองหรือในการรับราชการเป็นเวลา 5 ปี (กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552. น.132 - 148)

กระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหาไม่ชัดเจนทั้งด้านกระบวนการและบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่สามารถใช้กับการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในบางกรณีได้ จนนำมาสู่การประท้วงและเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองเป็นผลตามมา จนทำให้เกิดกระแสแนวคิดที่จะปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบและการถอดถอนออกจากตำแหน่ง ถึงแม้จะมีความพยายามแก้ไขโดยการสร้างกลไกให้วิธีปฏิบัติรัดกุมขึ้น อาทิ ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ในหมวด 6 ว่าด้วยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 270 ของรัฐธรรมนูญ หรือระเบียบของวุฒิสภา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบและการพิจารณาคำร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 270 ของรัฐธรรมนูญ ออกจากตำแหน่ง พ.ศ. 2551 แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงมีปัญหาและอุปสรรค ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย จึงได้มีการรวบรวมประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่งดังนี้

1. กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิดไว้”
2. กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหากประชาชนที่เข้าชื่อขอให้ถอดถอนขอถอนรายชื่อในภายหลัง
3. ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง รวมถึงข้าราชการประจำ
4. ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา
5. ปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

4.2 แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง

ในประเทศอังกฤษกระบวนการถอดถอนได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภาตั้งแต่สมัยยุคกลาง โดยใน ค.ศ. 1648 อังกฤษมีการประหารชีวิตพระเจ้าชาร์ลที่ 1 และก่อตั้งเครื่องจักรภพภายใต้การปกครองของโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ ถึงกับมีผู้กล่าวว่า ระบบอิมพิชเมนต์เป็นอาวุธที่สำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองรองมาจากสงครามกลางเมือง และมีบทบาทในการต่อสู้ระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภา เพื่อสร้างรัฐบาลที่มีความรับผิดชอบและแก้ไขความไม่สมดุลทางการเมืองที่เกิดขึ้น “มองเตสกีเออร์” ผู้นำเสนอทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจ ได้กล่าวชมความสำเร็จในการปกครองของอังกฤษพร้อม

ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “การที่ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีเสรีภาพทางการเมืองมากที่สุด เพราะอำนาจหน้าที่ของรัฐได้ถูกแบ่งแยกไปยังอำนาจหรือองค์กรต่าง ๆ ไม่มีอำนาจหรือองค์กรใดมีอำนาจโดยเด็ดขาดที่จะบีบบังคับประชาชนได้”

ในสมัยมองเตสกีเออร์ ยังมีนักคิดร่วมสมัยอีกคนคือ ฌอง - ฌาค รุสโซ นำเสนอทฤษฎีสัญญาประชาคม เขากล่าวว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีเจตจำนงเสรีแต่เมื่อมาอยู่รวมกันจึงต้องยินยอมพร้อมใจกันจำกัดเสรีภาพบางส่วนด้วยการทำสัญญาประชาคมขึ้นมา ซึ่งประชาธิปไตยที่เบ่งบานขึ้นมาในยุคหลัง ต่างก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากทฤษฎีของรุสโซและมองเตสกีเออร์อยู่ไม่น้อย แม้ว่าปัจจุบันแนวคิดในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงจะได้รับการพัฒนาไปมาก โดยแบ่งเป็นการถอดถอนระดับชาติหรือการขับออกจากตำแหน่ง (Impeachment) ซึ่งกระทำผ่านองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ และการถอดถอนระดับท้องถิ่นหรือการปลดออกจากตำแหน่ง (Recall) ที่ให้อำนาจประชาชนในการลงคะแนนเสียงปลดผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้โดยตรง แต่กลไกการถอดถอนก็ยังวางอยู่บนพื้นฐานการถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายบริหารตามแนวคิดของมองเตสกีเออร์ และพื้นฐานแนวคิดของรุสโซ ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ที่ประชาชนสามารถเรียกคืนอำนาจของตนจากนักการเมืองที่กระทำการทุจริตได้เสมอ ซึ่งหากประเทศไทยสามารถพัฒนากลไกการถอดถอนให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทุจริตคอร์รัปชันย่อมลดลงและลดความขัดแย้งที่มีอยู่ลงไปได้ (ภูมิ มูลศิลป์, 2553ก)

4.3 ความคิดเห็นของนักวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ณวัฒน์ ศรีปัดถา นักวิชาการผู้ชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า กล่าวถึงกระบวนการถอดถอนว่า กระบวนการถอดถอนแม้ว่าจะยังใช้ได้อยู่ มีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งประสบความสำเร็จ หรือจะให้ประชาชนสามารถถอดถอนได้โดยตรง ตามที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีกฎหมายว่าด้วยการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยประชาชน (“สถาบันพระปกเกล้า เปิดสถิติกระบวนการถอดถอนไทยไม่สำเร็จสักเรื่อง”, 2557)

เสรี สุวรรณภานนท์ อดีต ส.ว.กรุงเทพฯ ในฐานะสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2539 และสภาร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2550 มองแนวทางแก้ไขเรื่องอำนาจการถอดถอนของ ส.ว. ที่อาจมีปัญหาในอนาคต โดยให้ความเห็นว่า เรื่องการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรโอนไปให้ศาลฎีกาเป็นผู้ถอดถอน แต่ในกรณีศาลฎีกากระทำความผิดก็ให้ ส.ว.เป็นผู้ถอดถอน เป็นการคานอำนาจกัน และเป็นเรื่องดีที่จะโอนอำนาจการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปให้ศาลฎีกา เพราะว่าการตัดสินหรือวินิจฉัยของศาลจะยึดหลักฐานเป็นสำคัญเรื่องการกลั่นแกล้งเป็นไปได้ยาก (สมถวิล เทพสวัสดิ์, 2556, น. 4)

สมหมาย ปาจิณฉัตร รองประธานกรรมการ บมจ.มติชน (2550, น. 2) เสนอความเห็นเกี่ยวข้องกับเรื่อง การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติออกจากตำแหน่งได้ จะพบว่าอำนาจของประชาชนในการถอดถอนมีแค่การรวบรวมรายชื่อยื่นเท่านั้น ไม่มีส่วนในการตัดสินใจ ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนด้วยตัวเอง แต่ต้องผ่าน ป.ป.ช.และวุฒิสภาตัดสินใจ ต่างกับการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด ไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง จึงเป็นคำถามที่ว่า ทำไมไม่ใช้หลักการเดียวกับ ส.ส.และ ส.ว. ทำไมจำกัดอำนาจถอดถอนของประชาชนไว้แค่สมาชิกสภาและผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น ดังนั้นข้อเสนอของนายสมหมาย ปาจิณฉัตร คือ ให้ใช้หลักการถอดถอนโดยตรงโดยประชาชน ครอบคลุมถึง ส.ส.และ ส.ว.ด้วย เหตุผลสนับสนุนคือ เพื่อถ่วงดุลการทำหน้าที่ของวุฒิสภา หาก ส.ส.และ ส.ว.คนใดมีพฤติกรรมเข้าข่ายตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ หรือประพฤติตนเสื่อมเสีย ตกอยู่ใต้อำนาจเงินของนายทุนพรรคจนละเลยประโยชน์ประชาชนส่วนใหญ่ โดยที่กระบวนการปกติของวุฒิสภาไม่สามารถจัดการได้ เพราะช่วยเหลือกันเอง หากกรณีเช่นนี้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังมีช่องทางที่จะจัดการ ส.ส.และ ส.ว.ดังกล่าวได้โดยตรงอีกทางหนึ่ง โดยกำหนดหลักเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนให้มากกว่าถอดถอนสมาชิกสภาหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ภูมิ มูลศิลป์ นักวิชาการด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ทำให้การถอดถอนประสบความสำเร็จได้ยาก ว่า การถอดถอนในระดับประเทศจะต้องให้ ส.ว. เป็นคนลงคะแนนว่าบุคคลที่ถูกยื่นถอดถอนนั้นจะพ้นจากตำแหน่งหรือไม่ ปัญหาประการสำคัญของ ส.ว. ในระบบรัฐธรรมนูญ 2540 คือ เป็น ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญอาจจะกำหนดว่าห้ามมิให้หาเสียง แต่จริงๆ แล้วการจะได้มาซึ่งคะแนนเสียงเพื่อเป็น ส.ว. ก็ต้องอิงกับฐานเสียงเอง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากมีรัฐธรรมนูญ 2540 ก็คือ ส.ว.นั้นจะเป็นญาติกับ ส.ส. จึงมีการเอื้อประโยชน์กันเอง ดังนั้น เมื่อมีการยื่นขอถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การถอดถอนจึงประสบความสำเร็จได้ยาก ส่วนในระดับท้องถิ่นเอง ความพยายามที่จะยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น คนที่ลงคะแนนก็คือประชาชน แต่การเมืองในระดับท้องถิ่นมีความรุนแรงมากกว่าในระดับชาติ ฉะนั้นการจะให้ประชาชนไปยื่นถอดถอนใครในระดับท้องถิ่นจึงเป็นไปได้ยากเนื่องจากกลัวอิทธิพล และดร.ภูมิ มูลศิลป์ ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาว่า ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ 2550 เห็นปัญหาตรงนี้ ดังนั้นที่มาของ ส.ว. จึงมาจากระบบผสมกัน ทั้งจากการเลือกตั้งและการสรรหา หากกรรมการสรรหา ส.ว. ทำหน้าที่อย่างสุจริตเป็นกลาง และเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปเป็น ส.ว. ท่านเชื่อว่า ส.ว. ที่มาจากการสรรหาจะมีบทบาทมากในการถอดถอนในระดับชาติ เพราะไม่ต้องไปอิงเสียงของพรรคการเมืองใด ๆ ทำให้สามารถลงคะแนนได้อย่างบริสุทธิ์ใจ ขณะเดียวกัน ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้งแม้ไม่สามารถป้องกันความสัมพันธ์กับนักการเมืองทั้งหมด แต่อย่างน้อย ส.ว. เหล่านั้นก็จะไม่ได้มาจากพรรคการเมืองพรรคเดียวกัน ฉะนั้นการเอื้อประโยชน์ต่อกันคงจะเป็นไปได้ยาก (บรรพต แก้วสว่าง, 2553)

อมร จันทรสมบูรณ์ ให้ความเห็นว่า “ควรที่จะบัญญัติกลไกขึ้นเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการทุจริตคอร์รัปชัน เรียกว่า “อิมพีชเมนต์” ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นเครื่องมือป้องกันหรือลดโอกาส การใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยปรับให้เข้ากับสถาบันในประเทศไทย (กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552. น.134)

4.4 วิเคราะห์และแนวทางแก้ไข

1. กฎหมายไม่ได้กำหนดค่านิยมหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิดไว้” จึงเป็นปัญหาการตีความ

มาตรา 270 ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุด ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(2) ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

มีรายงานการวิจัยที่ได้ศึกษาถึงปัญหาการถอดถอนออกจากตำแหน่งไว้ว่า

การศึกษาเปรียบเทียบประเด็นเกี่ยวกับข้อกล่าวหาที่นำไปสู่การถอดถอนจากตำแหน่งในต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมนี และแคนาดา ซึ่งมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในระบบประธานาธิบดี ระบบกึ่งประธานาธิบดี และระบบรัฐสภาตามลำดับ พบว่าโดยปกติทั่วไปแล้วเหตุที่นำมาใช้สำหรับการกล่าวหาเพื่อถอดถอนนั้นมักจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น การทำผิดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายโดยจงใจและการใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางมิชอบหรือทุจริต ซึ่งประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวไม่ใช่คำว่า “สื่อ” ว่ากระทำความผิดเหมือนของประเทศไทย สำหรับการถอดถอนจากตำแหน่งของประเทศไทย นั้น แม้จะได้รับแนวคิดหรือหลักการมาจากต่างประเทศ แต่ในรายละเอียดเกี่ยวกับผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา ข้อกล่าวหา และกระบวนการไต่สวนอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ประเทศไทยมิได้ลอกเลียนมาจากอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นระบบการถอดถอนโดยรัฐสภาล้วน ๆ หรือระบบที่ใช้ศาลรัฐธรรมนูญอย่างสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หรือระบบศาลพิเศษแบบฝรั่งเศส เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 270 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 58 จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนของการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนนั้น เพียงแต่เห็นว่า “สื่อว่ากระทำความผิด” ก็สามารถ

ร้องขอให้ดำเนินการถอดถอนได้แล้ว แต่คำว่า “สื่อว่ากระทำความผิด” กฎหมายไม่ได้กำหนดนิยามหรือความหมายเฉพาะไว้จึงเป็นปัญหาในการตีความว่าการกระทำหรือพฤติกรรมแค่ไหน เพียงใด ถือว่าเป็นการ “สื่อว่ากระทำความผิด” อันเป็นเหตุให้มีการไต่สวนถอดถอนออกจากตำแหน่ง ย่อมเป็นสิ่งที่ยากอย่างยิ่ง ความยุ่งยากและความไม่แน่นอนดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาในการพิจารณาตั้งแต่ขั้นตอนของผู้ริเริ่มหรือยื่นคำร้องกล่าวหา และองค์กรที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย ได้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. และวุฒิสภาจะตีความและวินิจฉัยเหมือนกันหรือไม่ ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความของผู้ริเริ่มหรือยื่นคำร้องกล่าวหาและองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย จึงควรมีการกำหนดนิยามคำว่า “สื่อ” ไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอาจนิยามว่า “สื่อ” หมายความว่า มีพฤติกรรมหรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 94 – 95)

2. กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหากประชาชนที่เข้าชื่อขอให้ถอดถอนขอลอนรายชื่อในภายหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 271 กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน ไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้ดำเนินการถอดถอนบุคคล ตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่ง แต่ภายหลังจากที่คำร้องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือวุฒิสภาแล้ว หากปรากฏต่อมาว่าผู้ร้องขอลอนรายชื่อ เนื่องจากไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนอีกต่อไปและส่งผลให้มีจำนวนรายชื่อผู้ร้องขอไม่ครบจำนวนสองหมื่นคน ในกรณีดังกล่าวนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขไว้ว่าองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องจะพิจารณาดำเนินการถอดถอนต่อไปได้หรือไม่ หรือจะมีผลให้คำร้องขอตกไปทั้งหมด หรือจะต้องระงับไว้ก่อนแล้วให้ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อมาเพิ่มเติมเท่าจำนวนที่ขาดไปจึงจะดำเนินการถอดถอนต่อไปได้ ซึ่งต่างจากการดำเนินคดีทางอาญาจะมีกฎหมายกำหนดชัดเจนว่าหากไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข้อไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้นต่อไป

เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น ย่อมเป็นปัญหาในการวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าจะดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณาต่อไปได้หรือไม่ หรือจะมีผลให้คำร้องขอตกไป หากดำเนินการไต่สวนต่อไปโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจจะถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือผู้ถูกกล่าวหาอาจเป็นข้อต่อสู้ได้ว่ากระบวนการไต่สวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย จึงควรกำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้ชัดเจนว่า “กรณีประชาชนที่ได้ยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนไว้แล้ว ต่อมาขอลอนรายชื่อออกในภายหลัง เพราะไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาอีกต่อไป และทำให้จำนวนผู้ยื่นคำร้องที่เหลือไม่ครบสองหมื่นคนย่อมไม่ตัดอำนาจที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือวุฒิสภา จะดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณาตัดสินต่อไป” (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 96 – 97)

3. ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง รวมถึงข้าราชการประจำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบุคคลที่สามารถถูกยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่งได้หลายตำแหน่ง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
2. กลุ่มตุลาการและผู้ดำรงตำแหน่งในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รองประธานศาลฎีกา รองประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร รองอัยการสูงสุด ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด
3. กลุ่มองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
4. กลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ขยายความว่า หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรมสำหรับข้าราชการพลเรือน ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพสำหรับข้าราชการทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติ

เห็นได้ว่าประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงออกจากตำแหน่งแล้วยังรวมถึงตำแหน่งของข้าราชการประจำระดับสูงด้วย ถือว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่เกิดความขัดแย้งทางความคิดเพราะบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนข้าราชการประจำระดับสูงออกจากตำแหน่งได้ เช่น ตำแหน่งอธิบดี ข้าราชการตุลาการ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ข้าราชการประจำเหล่านี้มิได้มาจากการเลือกตั้งแต่อย่างใดซึ่งหากเทียบเคียงกับต่างประเทศก็มีความแตกต่างกัน เช่น ในสหรัฐอเมริกาประชาชนสามารถปลดผู้พิพากษาประจำเขตออกจากตำแหน่งได้ แต่ผู้พิพากษาเหล่านั้นล้วนมีที่มาจาก การเลือกตั้งจากประชาชนเป็นส่วนใหญ่แม้แต่ในประเทศเวเนซุเอลา จะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถปลดผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่งที่มาจาก การเลือกตั้งไม่เว้นตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของประเทศด้วยแต่ก็ยังมีข้อห้ามไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเข้าชื่อเพื่อขับข้าราชการประจำออกจากตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีอีกหลายประเทศที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการขับออกจากตำแหน่งและการปลดออกจากตำแหน่งแต่ก็จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปลดเจ้าหน้าที่รัฐที่มาจากการเลือกตั้งเท่านั้นไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการขับ

ข้าราชการประจำออกจากตำแหน่งได้ ซึ่งปกติในต่างประเทศจะใช้กระบวนการรัฐสภาล้วน ๆ หรือไม่ก็ใช้วิธีการฟ้องร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม

เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนาให้มีการนำกระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งมาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงรวมถึงข้าราชการประจำระดับสูงด้วย ซึ่งกลุ่มบุคคล 2 ประเภทนี้อยู่บนพื้นฐานที่แตกต่างกันคือ

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงและข้าราชการประจำระดับสูงมีความผิดต่างกันคือ ข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำมีที่มาแตกต่างกัน อีกทั้งข้าราชการประจำมีระบบวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหลายฉบับที่ไว้อย่างชัดเจน ประกอบกับโอกาสที่จะกระทำผิดก็แตกต่างกับข้าราชการทางการเมืองกล่าวคือ ข้าราชการการเมืองจะมีโอกาสทำผิดตามลำดับโทษคือ ผิดมารยาททางการเมือง ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ประพฤติปฏิบัติตนไม่น่าไว้วางใจหรือหย่อนความสามารถ ร่ำรวยผิดปกติ ทำความผิดต่อหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น สำหรับข้าราชการประจำมีโอกาสทำผิดตามลำดับโทษคือ ทำผิดวินัยอย่างเบาถึงร้ายแรง ไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการ หย่อนความสามารถ บกพร่องในหน้าที่ราชการหรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ร่ำรวยผิดปกติ ทำความผิดต่อหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ๆ

เห็นได้ว่าข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำมีที่มาที่แตกต่างกัน อีกทั้งข้าราชการประจำมีระบบวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหลายฉบับที่ไว้อย่างชัดเจนประกอบกับโอกาสที่จะกระทำผิดก็แตกต่างกับข้าราชการการเมือง ดังนั้นกระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมทั้งข้าราชการประจำออกจากตำแหน่งจึงมีความแปลกใหม่และไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่เคยมีมาซึ่งในเรื่องนี้เป็นประเด็นที่มีข้อถกเถียงในทางวิชาการอยู่พอสมควร นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ระบบการปลดออกจากตำแหน่งยังมีความไม่เหมาะสมสำหรับข้าราชการทางการเมืองด้วยตนเองอีกด้วย เพราะสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนมาจากการสรรหาแต่ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและกรรมการองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่า สมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งย่อมไม่ยึดโยงกับอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทย ดังนั้นหากจะคงอำนาจในการถอดถอนออกจากตำแหน่ง สมาชิกวุฒิสภาจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง

ในประเด็นนี้มีบางฝ่ายเห็นว่าไม่ชอบธรรมเพราะข้าราชการที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งประชาชนก็ยังคงมีอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่ง (กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552, น. 181 - 187)

4. ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา

การยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคน ต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาก่อนเริ่มรวบรวมรายชื่อ

ในกรณีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อก็ต้องไปแสดงตนต่อผู้ที่ตนเองต้องการร้องขอให้ถอดถอน ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ควรจะบัญญัติเช่นนั้น เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความริเริ่มจะถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานวุฒิสภา ในขณะเดียวกันประธานวุฒิสภาก็ทราบบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กำหนดให้ประธานวุฒิสภารับคำร้องขอแล้วให้ประธานวุฒิสภาดำเนินการตรวจสอบและพิจารณาว่าคำร้องขอถูกต้องครบถ้วนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและตามมาตรา 61 หรือมาตรา 62 หรือไม่ หากเห็นว่าไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนก็แจ้งให้ผู้ริเริ่มดำเนินการให้ถูกต้อง ผู้ริเริ่มต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่ได้รับแจ้งจากประธานวุฒิสภา

ถ้าประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้ถูกคำร้องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งอาศัยข้อกฎหมายมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ โดยตรวจสอบแล้วแจ้งว่าไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง ให้ระบупุทธิการณ์มาใหม่ แล้วทำให้เสร็จภายในสามสิบวัน อยู่เรื่อยไปได้หรือไม่

ตัวอย่างเช่น มีประชาชนริเริ่มรวบรวมรายชื่อร้องขอให้ถอดถอนประธานวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง จำนวนหนึ่งร้อยคน เนื่องจากเห็นว่าประธานวุฒิสภามีพฤติการณ์ร้ายรายผิดปกติ ทำหนังสือระบุพฤติการณ์ว่าร้ายรายผิดปกติ แล้วไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา ประธานวุฒิสภารับคำร้อง แต่จะเป็นผู้ตรวจสอบด้วยตนเองว่าตนเองร้ายรายผิดปกติหรือไม่ ก่อนส่งคำร้องไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ถ้าเป็นกรณีเช่นนี้จะมีมาตรการใดที่จะเป็นหลักประกันรับรองได้ว่าหนังสือคำร้องนั้นจะได้รับการพิจารณาอย่างบริสุทธิ์

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลเดียวเป็นผู้รับคำร้องขอถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ทั้งที่เป็นผู้อื่นและเป็นกรณีที่ตนเองอาจถูกยื่นคำร้องขอถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย เป็นการไม่เหมาะสม เพราะบุคคลนั้นอาจอาศัยกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ในการตรวจสอบคำร้องว่าถูกต้องหรือไม่เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง

ดังนั้น ในกรณีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อทำคำร้องประสงค์จะขอถอดถอนประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง ควรให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับคำร้องแทนซึ่งเห็นว่ารองประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภามีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้รับคำร้องให้รองประธานวุฒิสภาตรวจสอบคำร้อง และส่งคำร้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.ดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว (สังคม ศรีแก้ว, 2546, น. 105 – 106)

5. ปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ระบุว่า เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาดำเนินการตรวจสอบและพิจารณาว่า คำร้องขอถูกต้องและครบถ้วนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และตามมาตรา 61 หรือมาตรา 62 ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ในกรณีที่เห็นว่าถูกต้องและครบถ้วนแล้วให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการตามหมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริง โดยเร็ว หากเห็นว่าคำร้องขอไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งให้ผู้ร้องขอหรือผู้เริ่มทราบโดยเร็ว เพื่อดำเนินการให้ถูกต้อง โดยผู้ร้องขอหรือผู้เริ่มต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและส่งให้ประธานวุฒิสภาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งจากประธานวุฒิสภา

ในกรณีที่ประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอที่ได้แก้ไขตามวรรคหนึ่ง ให้ตรวจสอบคำร้องขอดังกล่าวให้เสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอนั้นว่าได้แก้ไขครบถ้วนถูกต้องแล้วหรือไม่ ในกรณีที่เห็นว่าผู้ร้องขอหรือผู้เริ่มได้แก้ไขถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการตามหมวด 4 การไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว แต่หากเห็นว่าคำร้องขอนั้นมิได้แก้ไขให้ถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอคืนให้แก่ผู้ร้องขอหรือผู้เริ่ม แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่ผู้ร้องขอหรือผู้เริ่มจะยื่นคำร้องขอในประเด็นดังกล่าวเข้ามาใหม่

ตามบทบัญญัติข้างต้นควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยเพิ่มเรื่องการประกาศรายชื่อผู้เข้าชื่อถอดถอน เพื่อความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และจัดให้มีกระบวนการคัดค้านรายชื่อในกรณีอาจมีการแอบอ้างหรือปลอมลายมือชื่อ (ภูมิ มูลศิลป์, 2553ข)

4.5 บทสรุป

การถอดถอนออกจากตำแหน่ง เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และเป็นกลไกที่ส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เนื่องจากรัฐธรรมนูญให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงออกจากตำแหน่งได้โดยตรง

สำหรับประเทศไทยการถอดถอนออกจากตำแหน่ง มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ยังคงบทบัญญัติในเรื่อง “การถอดถอนออกจากตำแหน่ง” ไว้แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการไปจากเดิมคือลดจำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนและเพิ่มเติมข้อกล่าวหาที่นำไปสู่การถอดถอนได้แก่การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง นอกจากนั้นยังคงหลักการไว้ตามเดิม

จากการศึกษา ค้นคว้า พบว่าสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้กระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่ง ยังไม่สามารถใช้บังคับและดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเมือง เนื่องจากมีปัญหาทางกฎหมายที่สรุปได้ดังนี้คือ

1. กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิด” ไว้ จึงเป็นปัญหาการตีความ

การถอดถอนออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 270 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 58 จะเห็นว่าในขั้นตอนของการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนนั้น เพียงแต่เห็นว่า “สื่อว่ากระทำผิด” ก็สามารถร้องขอให้ดำเนินการถอดถอนได้ เจตนารมณ์ในการบัญญัติเช่นนี้ก็ชัดเจนว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญไม่ประสงค์ให้ “กระบวนการถอดถอน” ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นกระบวนการเดียวกับ “กระบวนการทางอาญา” ซึ่งจะมีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของนักการเมืองรับผิดชอบ กระบวนการทางการเมืองเพียงแต่ “สื่อ” ว่ากระทำความผิด ก็น่าที่จะเพียงพอที่จะถอดถอนออกจากตำแหน่งแล้ว เพราะเป็นการดำเนินการทางวินัยของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้พ้นจากตำแหน่ง ไม่ใช่การดำเนินคดีทางอาญา แต่คำว่า “สื่อว่ากระทำผิด” กฎหมายไม่ได้กำหนดนิยามหรือความหมายเฉพาะไว้จึงเป็นปัญหาในการตีความว่าการกระทำหรือพฤติการณ์แค่ไหน เพียงใด ถือว่าเป็นการ “สื่อว่ากระทำผิด” อันเป็นเหตุให้มีการไต่สวนถอดถอนออกจากตำแหน่ง ย่อมเป็นสิ่งที่ยากอย่างยิ่ง ความยุ่งยากและความไม่แน่นอนดังกล่าวย่อมเป็นปัญหาในการพิจารณาตั้งแต่ขั้นตอนของผู้ริเริ่มหรือยื่นคำร้องกล่าวหาและองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย ได้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. และวุฒิสภา จะตีความและวินิจฉัยเหมือนกันหรือไม่ (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 101 – 102)

2. กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติ หากประชาชนที่เข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนขอถอนรายชื่อในภายหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 271 กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้ดำเนินการถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่คำร้องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือวุฒิสภาแล้ว หากปรากฏต่อมาว่าผู้ร้องขอถอนรายชื่อเนื่องจากไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนอีกต่อไป และส่งผลให้มีจำนวนรายชื่อผู้ร้องขอไม่ครบจำนวนสองหมื่นคน ในกรณีดังกล่าวนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติวิธีการแก้ไขเอาไว้ว่าองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องจะพิจารณาดำเนินการถอดถอนต่อไปได้หรือไม่ หรือจะมีผลให้คำร้องขอตกไปทั้งหมดหรือจะต้องระงับคำร้องไว้ก่อนแล้วให้ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อมาเพิ่มเติมจนมีจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน จึงจะดำเนินการกระบวนการถอดถอนต่อไป เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นย่อมเป็นปัญหาในการวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และวุฒิสภา ว่าจะดำเนินการไต่สวนต่อไปได้หรือไม่ หรือจะมีผลให้คำร้องขอตกไป หากดำเนินการไต่สวนต่อไปโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจจะถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือผู้ถูกกล่าวหาอาจยกเป็นข้อต่อสู้ได้ว่ากระบวนการไต่สวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้กระบวนการถอดถอนเสียไปทั้งหมด (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 103)

3. ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง รวมถึงข้าราชการประจำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงออกจากตำแหน่งได้และยังรวมถึงตำแหน่งของข้าราชการประจำระดับสูงด้วยทั้ง ๆ ที่ข้าราชการประจำเหล่านี้มิได้มาจากการเลือกตั้งแต่อย่างใด ซึ่งหากเทียบเคียงกับต่างประเทศก็มีความแตกต่างกัน เช่น ในสหรัฐอเมริกาประชาชนสามารถปลดผู้พิพากษาประจำเขตออกจากตำแหน่งได้ แต่ผู้พิพากษาเหล่านั้นล้วนมีที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นส่วนใหญ่แม้แต่ในประเทศเวเนซุเอลาจะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถปลดผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้งไม่เว้นตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของประเทศด้วยแต่ก็มีข้อห้ามไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเข้าชื่อเพื่อขับข้าราชการประจำออกจากตำแหน่ง

ข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำมีที่มาที่แตกต่างกัน อีกทั้งข้าราชการประจำมีระบบวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหลายฉบับที่ไว้อย่างชัดเจน ประกอบกับโอกาสที่จะกระทำผิดก็แตกต่างกับข้าราชการการเมือง นอกจากนี้การใช้ระบบการถอดถอนออกจากตำแหน่งยังมีความไม่เหมาะสมสำหรับข้าราชการทางการเมืองด้วยกันเองอีกด้วย เพราะสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนมาจากการสรรหาบางส่วนแต่ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและกรรมการองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งผู้ให้ความเห็นกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ย่อมไม่ยึดโยงกับอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทย ดังนั้นหากจะคงอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่ง สมาชิกวุฒิสภาจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง ในประเด็นนี้มีบางฝ่ายเห็นว่าไม่ชอบธรรม เพราะข้าราชการที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็ยังคงมีอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่ง (กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552, น. 181 – 187)

4. ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา

การยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคน ต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาก่อนเริ่มรวบรวมรายชื่อ

ในกรณีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อก็ต้องไปแสดงตนต่อผู้ที่ตนเองต้องการร้องขอให้ถอดถอน ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ควรจะบัญญัติเช่นนั้น เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความริเริ่มจะถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานวุฒิสภา ในขณะที่เดียวกันประธานวุฒิสภาก็ทราบบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลเดียวเป็นผู้รับคำร้องขอถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ทั้งที่เป็นผู้อื่นและเป็นกรณีที่ตนเองอาจถูกยื่นคำร้องขอถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย เป็นการไม่เหมาะสมเพราะบุคคลนั้นอาจอาศัยกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ในการตรวจสอบคำร้องว่าถูกต้องหรือไม่เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง (สังคม ศรีแก้ว, 2546, น. 113 – 114)

5. ปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ระบุว่า เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาดำเนินการตรวจสอบและพิจารณาว่าคำร้องขอถูกต้องและครบถ้วนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นว่าถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการ หากเห็นว่าคำร้องขอไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งให้ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มทราบโดยเร็วเพื่อดำเนินการให้ถูกต้อง โดยผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและส่งให้ประธานวุฒิสภาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากประธานวุฒิสภา

ในกรณีที่ประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอที่ได้แก้ไขแล้วถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการ แต่หากเห็นว่าคำร้องขอนั้นมีได้แก้ไขให้ถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอคืนให้แก่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่ม แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มจะยื่นคำร้องขอในประเด็นดังกล่าวเข้ามาใหม่

ตามบทบัญญัติข้างต้นควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยเพิ่มเรื่องการประกาศรายชื่อผู้เข้าชื่อถอดถอน เพื่อความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และจัดให้มีกระบวนการคัดค้านรายชื่อในกรณีอาจมีการแอบอ้างหรือปลอมลายมือชื่อ (ภูมิ มูลศิลป์, 2553ข)

4.6 ข้อเสนอแนะ

การถอดถอนออกจากตำแหน่งของไทย จากการที่ศึกษา ค้นคว้าพบว่ามีปัญหาทางกฎหมาย ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งสามารถใช้บังคับและดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเมือง จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิด” ไว้ จึงเป็นปัญหาการตีความ

คำว่า “สื่อ” เป็นคำใหม่ในกฎหมาย ซึ่งไม่ใช่กรณีการลงโทษจำเลยทางอาญาที่จะต้องมีการพิพากษาหลักฐานโดย “ปราศจากความสงสัย” อย่างในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่คำว่า “สื่อว่ากระทำผิด” อาจเทียบเคียงได้กับกรณีของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” คณะกรรมการการเลือกตั้งก็สามารถสั่งให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้

ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความของผู้ริเริ่มหรือยื่นคำร้องกล่าวหาและองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย จึงควรกำหนดความหมายคำว่า “สื่อ” ไว้ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยให้นิยามว่า “สื่อ” หมายความว่า มีพฤติการณ์หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 105)

2. กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติ หากประชาชนที่เข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนขอถอนรายชื่อในภายหลัง

การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงออกจากตำแหน่ง แม้ไม่ใช่กระบวนการดำเนินคดีอาญา แต่ก็ยังเป็นกระบวนการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อเทียบเคียงกับหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126 วรรคสอง ที่กำหนดว่า “ในคดีที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น” นอกจากนี้ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงออกจากตำแหน่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับราษฎรในฐานะที่รัฐมีฐานะเหนือราษฎร ไม่ใช่กฎหมายเอกชนที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกันในฐานะที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นเมื่อคำร้องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือวุฒิสภาแล้ว หากปรากฏต่อมาว่าผู้ร้องขอถอนรายชื่อเนื่องจากไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนอีกต่อไปส่งผลให้มีจำนวนรายชื่อผู้ร้องขอไม่ครบจำนวนสองหมื่นคน ก็ไม่ควรตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินการไต่สวนหรือวุฒิสภาที่จะดำเนินการพิจารณาตัดสินต่อไป

ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย จึงควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมวด 5 ว่าด้วยการถอดถอนจากตำแหน่ง โดยกำหนดว่า “หากมีกรณีประชาชนที่ได้ยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนไว้แล้ว ขอถอนรายชื่อออกในภายหลังเพราะไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาอีกต่อไป ก็ไม่ตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือวุฒิสภาที่จะดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณาต่อไป” (วินัย รุ่งรักสกุล, 2552, น. 105 – 106)

3. ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง รวมถึงข้าราชการประจำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงออกจากตำแหน่งได้และยังรวมถึงตำแหน่งของข้าราชการประจำระดับสูงด้วย ทั้ง ๆ ที่ข้าราชการประจำเหล่านี้มิได้มาจากการเลือกตั้งแต่อย่างใด

ข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำมีที่มาที่แตกต่างกัน อีกทั้งข้าราชการประจำมีระบบวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหลายฉบับที่ไว้ อย่างชัดเจน ประกอบกับโอกาสที่จะกระทำผิดก็แตกต่างกันกับข้าราชการการเมือง นอกจากนี้การใช้ระบบการถอดถอนออกจากตำแหน่งยังมีความไม่เหมาะสมสำหรับข้าราชการทางการเมืองด้วยตนเองอีกด้วย เพราะสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนมาจากการสรรหาบางส่วนแต่ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและกรรมการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ย่อมไม่ยึดโยงกับอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของปวงชนชาวไทย ดังนั้นหากจะคงอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่ง

สมาชิกวุฒิสภาจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง และในประเด็นนี้มีบางฝ่ายเห็นว่าไม่ชอบธรรม เพราะข้าราชการที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็ยังคงมีอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่ง (กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, 2552, น. 191 – 195)

4. ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา

การยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคน ต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาก่อนเริ่มรวบรวมรายชื่อ

ในกรณีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อก็ต้องไปแสดงตนต่อผู้ที่ตนเองต้องการร้องขอให้ถอดถอน ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ควรจะบัญญัติเช่นนั้น เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างประชาชนส่วนหนึ่งที่มีความริเริ่มจะถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานวุฒิสภา ในขณะที่เดียวกันประธานวุฒิสภาก็ทราบบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลเดียวเป็นผู้รับคำร้องขอถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ทั้งที่เป็นผู้อื่นและเป็นกรณีที่ตนเองอาจถูกยื่นคำร้องขอถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย เป็นการไม่เหมาะสม เพราะบุคคลนั้นอาจอาศัยกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ในการตรวจสอบคำร้องว่าถูกต้องหรือไม่เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง

ดังนั้น ในกรณีผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อคำร้องประสงค์จะขอถอดถอนประธานวุฒิสภา ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งควรให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับคำร้องแทนซึ่งเห็นว่ารองประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภามีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้รับคำร้องให้รองประธานวุฒิสภาตรวจสอบคำร้องและส่งคำร้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวน (สังคม ศรีแก้ว, 2546, น. 116 – 120)

5. ปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542ระบุว่า เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาดำเนินการตรวจสอบและพิจารณาว่าคำร้องขอถูกต้องและครบถ้วนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นว่าถูกต้องและครบถ้วนแล้ว ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการ หากเห็นว่าคำร้องขอไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาแจ้งให้ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มทราบโดยเร็วเพื่อดำเนินการให้ถูกต้อง โดยผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและส่งให้ประธานวุฒิสภายภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากประธานวุฒิสภา

ในกรณีที่ประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอที่ได้แก้ไขแล้ว ถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการ แต่หากเห็นว่าคำร้องขอนั้นมิได้แก้ไขให้ถูกต้องหรือครบถ้วน ให้ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอคืนให้แก่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่ม แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่ผู้ร้องขอหรือผู้ริเริ่มจะยื่นคำร้องขอในประเด็นดังกล่าวเข้ามาใหม่

ตามบทบัญญัติข้างต้นควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยเพิ่มเรื่องการประกาศรายชื่อผู้เข้าชื่อถอดถอน เพื่อความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้และจัดให้มีกระบวนการคัดค้านรายชื่อในกรณีอาจมีการแอบอ้างหรือปลอมลายมือชื่อ (ภูมิ มูลศิลป์, 2553ข)

6. ควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับภาคประชาชน

ควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับภาคประชาชน เพื่อให้ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อมีสิทธิรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง และเพื่อกระตุ้นให้ภาคประชาชนมีความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน (ภูมิ มูลศิลป์, 2553ข)

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ตามที่คณะผู้ศึกษาได้นำเสนอสาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมืองในสาระสำคัญ ดังนี้

1. การปฏิรูปการเมือง
2. การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง
3. การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร
4. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง

โดยได้อธิบายความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี ความคิดเห็นของนักวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้วิเคราะห์แนวทางแก้ไข จัดทำบทสรุป ข้อเสนอแนะไว้ในหัวข้อที่ 1 – 4 นั้น

ท้ายที่สุดนี้ คณะผู้ศึกษาได้จัดทำตารางประมวลแนวทางการปฏิรูปด้านการเมือง (1) กรณีการคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง (2) การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร และ (3) การถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยนำเสนอข้อมูลเป็นตารางประเด็นปัญหา ผู้เสนอความคิดเห็นและแนวทางการปฏิรูปในแต่ละด้านไว้ ดังนี้

ตารางประมวลแนวทางการปฏิรูปด้านการเมือง

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
<p>(1) การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง</p>	<p>- “ระบบเลือกตั้ง” มีปัญหาในเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้ง เช่น ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง ระบบการตรวจสอบอ่อนแอ ระบบพรรคการเมืองไม่ใช่พรรคของประชาชน</p> <p>- ค่าบำรุงพรรค (เกิดช่องทางความไม่โปร่งใส เนื่องจากแหล่งเงินทุนของพรรคไม่สอดคล้องถึงความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกพรรคและผลประโยชน์ส่วนรวม)</p> <p>- การกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง</p>	<p>สถาบันพระปกเกล้า</p>	<p>แนวทางการคัดเลือกผู้แทนที่ดี</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ประชาชนสามารถบริจาคภาษีเงินได้และภาษีนิติบุคคลให้พรรคการเมืองได้ไม่เกินร้อยละ 1 2) ประชาชนเลือกพรรคการเมืองที่ตนเองสนับสนุนมาทำหน้าที่รัฐบาลโดยตรง โดยให้หัวหน้าพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งอันดับ 1 ทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี 3) กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิก 2 ประเภท คือ <ol style="list-style-type: none"> (1) แบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวนครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด (2) แบบเขตเลือกตั้ง มีจำนวนครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด จาก ส.ส. เขต 1 เขต 1 คน 4) ผู้สมัคร ส.ส. เขตไม่จำเป็น ต้องสังกัดพรรคการเมือง <p>- เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง คือ “กำหนดอัตราค่าบำรุงพรรคเป็นแบบอัตราก้าวหน้า” ตามรายได้ของสมาชิกแต่ละคน ทำให้มีสิทธิลงมติต่าง ๆ ในพรรคได้</p> <p>- เสนอให้ “ที่ประชุมใหญ่” ซึ่งเป็นตัวแทนของ</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>หรือนายทุนพรรค ทำให้พรรคการเมืองมีการผูกขาดอำนาจภายในพรรค</p> <p>- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองก่อให้เกิดปัญหา “เผด็จการทางรัฐสภา”</p>		<p>สมาชิกเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสุดท้ายในการกำหนดตัวบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง</p> <p>- เสนอให้ยกเลิกการสังกัดพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อป้องกัน “ระบบเผด็จการของผู้บริหารพรรคการเมือง”</p> <p>มีข้อโต้แย้ง จะทำให้เกิดปัญหาเรื่องเสถียรภาพของรัฐบาลกรณีเป็นรัฐบาลผสม</p> <p>แก้โดย 1) กำหนดไว้ในบทบัญญัติว่า หากผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยสังกัดหรือไม่สังกัดพรรคการเมืองเมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้วตลอดสมัยอายุของสภา ส.ส. ผู้ที่จะมาสังกัดหรือไม่สังกัดพรรคการเมืองได้อีก หรือจะย้ายพรรคการเมืองก็ทำไม่ได้ หรือเท่ากับว่าการลาออกจากสมาชิกของพรรคการเมืองมีผลให้ผู้ที่จะต้องพ้นจากการเป็น ส.ส. เช่นกัน</p> <p>2) ในรัฐธรรมนูญต้องมีบทบัญญัติเรื่อง “การควมรวมพรรคการเมืองที่มี ส.ส. เพื่อป้องกันปัญหาเรื่อง “เผด็จการทางรัฐสภา” คือเปิดโอกาสให้บุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอิสระที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองมีโอกาสได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นช่องทางในการแก้ไขวิกฤติทางการเมือง</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<ul style="list-style-type: none"> - การขาดการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน - การคัดเลือกบุคลากรเข้าดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระซึ่งวุฒิสภาเป็นผู้คัดเลือก ยังไม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเท่าที่ควร 	ศาตรี ก้าวกิตต์วิรัช นักวิชาการอิสระ	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มีโอกาสได้เรียนรู้และรับทราบข้อมูลทางการเมืองต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง - ตั้ง “คณะบุคคล” ที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นผู้ตรวจสอบคัดเลือกแทนวุฒิสภา (หากจำเป็นต้องให้วุฒิสภาดำเนินการต่อไป สมควรกำหนดให้คณะผู้คัดเลือกต้องรับผิดชอบต่อผลงานของตนด้วย) - ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องยึดมั่น รักษาคำมั่นสัญญา (Commitment) ในวิสัยทัศน์ที่ตนแสดงไว้ ต่อคณะผู้ทำการคัดเลือก และมีความรับผิดชอบต่อ (Accountability) ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน หากผิดไปจากนี้แล้วต้องมีมาตรการและวิธีการถอดถอนที่ยุติธรรมและน่าเชื่อถือได้ให้ออกจากตำแหน่งได้ทันที
(2) การถ่วงดุลอำนาจการบริหาร	ปัญหาในทางโครงสร้าง (Structure) และกลไก (Mechanism) ของกระบวนการถ่วงดุลอำนาจการบริหาร การใช้อำนาจในการถ่วงดุลและคานอำนาจกัน (Check and Balance) แต่ทางปฏิบัติในอดีตไม่สามารถ	นันทวัฒน์ บรมานันท์ คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1. การถ่วงดุลอำนาจกับฝ่ายตุลาการ ในอดีตที่ผ่านมาได้มีความพยายามเพียงครั้งเดียวที่เกิดขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 20/2544 ลงวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2544 โดยฝ่ายนิติบัญญัติไม่ยอมรับคำวินิจฉัย ได้เป็นผู้ริเริ่มแสดงตนต่อประธานวุฒิสภาและดำเนินการรวบรวม

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>กระทำได้ เนื่องจาก</p> <p>ก. ปัญหาเผด็จการในระบบรัฐสภา</p> <p>ข. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาการเมืองที่ใช้เงินเป็นใหญ่</p> <p>ค. ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของกลไกการบริหารประเทศ</p>		<p>รายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนยื่นต่อประธานวุฒิสภา โดยกล่าวหาว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสี่คนกระทำความผิดต่อตำแหน่งในการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 305 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 63 ต่อมาในคำวินิจฉัยที่ 15/2545 ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 266 ถือได้ว่าเป็นความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติที่ใช้กระบวนการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายตุลาการโดยใช้สิทธิในการถอดถอนตุลาการออกจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่เคยประสบความสำเร็จแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ขอเสนอแนะที่เป็นแนวคิดในการถอดถอนตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีตที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว</p> <p>2. การถ่วงดุลของประชาชน โดยผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผ่านคณะกรรมการผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่ทั้งสองช่องทางก็มีอุปสรรคเนื่องจากรายชื่อเอกสารแสดงตนกับ</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
			<p>ผู้แสดงตนไม่ตรงกัน หรือถูกตัดสิทธิใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีผลทำให้จำนวนผู้ลงชื่อยื่นถอดถอนลดน้อยลง และการตรวจสอบเอกสารและสิทธิของผู้ยื่นคำร้องและคณะของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาซึ่งในเวลานานและมีหลายขั้นตอนของการตรวจสอบกว่าจะเสร็จเรียบร้อย อาจมีผลกระทบต่อผู้ยื่นถอดถอนทำให้เสียโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยื่นถอดถอนในขั้นตอนต่อไป เนื่องจากกรอบระยะเวลาในการยื่นถอดถอนที่จำกัด และจำนวนของผู้ถูกตัดสิทธิเข้าชื่อถอดถอนอาจส่งผลทำให้จำนวนผู้ลงชื่อไม่ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด</p> <p>3. การออกระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการยื่นถอดถอนควรชัดเจนในเรื่องคุณสมบัติของผู้ยื่นคำร้อง หลักฐานในการแสดงตน หลักฐานขั้นต่ำประกอบการยื่นคำร้องเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่รับเรื่องใช้ในการหาพยานหลักฐานต่อไป และวิธีการเขียนคำร้อง โดยอาจมีตัวอย่างการเขียน ที่สำคัญคือ ความง่ายและสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยประชาชน และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการถอดถอนที่มีความชัดเจน ปฏิบัติได้ง่าย</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
			<p>4. ควรจัดให้มีระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลและสิทธิใด ๆ ของตนเองในเบื้องต้น ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบสิทธิใด ๆ ของประชาชนอย่างรัดกุมเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของประชาชน</p> <p>5. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะควรมีระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นช่องทางสำคัญให้ประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบข้อมูลเพื่อเป็นการควบคุมตรวจสอบใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน</p>
(3) การถอดถอนออกจากตำแหน่ง	<p>1) กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิดไว้”</p> <p>2) กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหากประชาชนที่เข้าชื่อขอให้ถอดถอนขอถอนรายชื่อในภายหลัง</p> <p>3) ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง รวมถึงข้าราชการ</p>	<p>ณวัฒน์ ศรีปัดดา นักวิชาการชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า</p> <p>เสรี สุวรรณภานนท์ อดีตรัฐมนตรี กรุงเทพมหานคร ในฐานะ</p>	<p>มีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องกระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่ง จะต้องให้ภาคประชาชนสามารถถอดถอนได้โดยตรงเหมือนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกจากตำแหน่งโดยประชาชน</p> <p>ควรโอนไปให้ “ศาลฎีกา” เป็นผู้ถอดถอน เนื่องจาก การตัดสินหรือวินิจฉัยของศาลจะยึดหลักฐานเป็นสำคัญ แต่ถ้าศาลฎีกากระทำความผิดก็ให้สมาชิก</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>ประจำ</p> <p>4) ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา</p> <p>5) ปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง</p>	<p>สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2539 และสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550</p> <p>สมหมาย ปาริจฉัตต์ รองประธานกรรมการ บมจ. มติชน</p> <p>ภูมิ มูลศิลป์ นักวิชาการด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ</p>	<p>วุฒิสภาเป็นผู้ถอดถอน</p> <p>ให้ใช้ “หลักการถอดถอนโดยตรงจากประชาชนให้ครอบคลุมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา เหมือนกับการถอดถอนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดหลักเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนให้มากกว่าถอดถอนสมาชิกสภาหรือผู้บริหารท้องถิ่น</p> <p>ที่มาของ ส.ว. มาจากระบบผสมกัน ทั้งจากการเลือกตั้งและการสรรหา หากกรรมการสรรหา ส.ว. ทำหน้าที่อย่างสุจริตเป็นกลาง และเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปเป็น ส.ว. ท่านเชื่อว่า ส.ว. ที่มาจากการสรรหาจะมีบทบาทมากในการถอดถอนในระดับชาติ เพราะไม่ต้องไปอิงเสียงของพรรคการเมืองใด ๆ ทำให้สามารถลงคะแนนได้อย่างบริสุทธิ์ใจ ขณะเดียวกัน ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้งแม้ไม่สามารถป้องกันความสัมพันธ์กับนักการเมืองทั้งหมด แต่อย่างน้อย ส.ว. เหล่านั้นก็จะไม่ได้มาจากพรรคการเมือง</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายคำว่า “สื่อว่ากระทำผิดไว้”</p>	<p>อมร จันทรมบูรณ์ นักวิชาการ</p> <p>วินัย รุ่งรักสกุล (จากงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การถอดถอนจากตำแหน่ง ตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2552)</p>	<p>พรรคเดียวกัน ฉะนั้นการเอื้อประโยชน์ต่อกันคงจะเป็นไปได้ยาก</p> <p>ควรที่จะบัญญัติกลไกขึ้นเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยมีขอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการทุจริตคอร์รัปชัน เรียกว่า “อิมพีชเมนต์” ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นเครื่องมือป้องกันการใช้อำนาจ โดยมีขอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยปรับให้เข้ากับสถาบันในประเทศไทย</p> <p>กฎหมายไม่ได้กำหนดนิยามหรือความหมายเฉพาะไว้ จึงเป็นปัญหาในการตีความว่าการกระทำหรือพฤติการณ์แค่ไหน เพียงใด ถือว่าเป็นการ “สื่อว่ากระทำผิด” ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความของผู้ริเริ่มหรือยื่นคำร้องกล่าวหาและองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือวินิจฉัย จึงควรมีการกำหนดนิยามคำว่า “สื่อ” ไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอาจนิยามว่า “สื่อ” หมายความว่า มีพฤติการณ์หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>กฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหากประชาชนที่เข้าชื่อถอดถอนรายชื่อในภายหลัง</p> <p>ปัญหาการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งมาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงรวมถึงข้าราชการประจำ</p> <p>ปัญหาการยื่นคำร้องผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อต้องไปแสดงตนต่อประธานวุฒิสภา</p>	<p>กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย (จากงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยประชาชน)</p> <p>สังคม ศรีแก้ว (จากงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง มาตรการทางกฎหมาย ในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง)</p>	<p>ควรกำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้ชัดเจนว่ากรณีประชาชนที่ได้ยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนไว้แล้ว ต่อมาขอถอนรายชื่อออกในภายหลังเพราะไม่ประสงค์จะร้องขอให้ถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาอีกต่อไป และทำให้จำนวนผู้ยื่นคำร้องที่เหลือไม่ครบ 20,000 คน ย่อมไม่ตัดอำนาจที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือวุฒิสภา จะดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณาตัดสินต่อไป</p> <p>อยากแก้ไขให้เกิดการเป็นธรรม เนื่องจากข้าราชการที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็ยังมีอำนาจในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนออกจากตำแหน่งได้</p> <p>กรณีประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้ถูกคำร้องขอให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งให้ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อทำคำร้องประสงค์จะขอถอดถอนประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่ง โดยให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับคำร้องแทนซึ่งเห็นว่ารองประธานวุฒิสภาซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภามีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้รับคำร้องให้รองประธานวุฒิสภาตรวจสอบคำร้อง</p>

ประเด็น	ปัญหาที่เกิดขึ้น	ผู้เสนอความคิดเห็น	แนวทางการปฏิรูป
	<p>หลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง</p> <p>ไม่มีงบประมาณสำหรับประชาชนในการริเริ่มรวบรวมรายชื่อถอดถอน</p>	<p>ภูมิ มูลศิลป์ นักวิชาการด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ</p>	<p>และส่งคำร้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว</p> <p>ควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การตรวจสอบคำร้องขอให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยเพิ่มเรื่องการประกาศรายชื่อผู้เข้าชื่อถอดถอน เพื่อความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้และจัดให้มีกระบวนการคัดค้านรายชื่อในกรณีอาจมีการแอบอ้างหรือปลอมลายมือชื่อ</p> <p>ควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับภาคประชาชนเพื่อให้ผู้ริเริ่มรวบรวมรายชื่อมีสิทธิรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้มีการถอดถอนออกจากตำแหน่ง และเพื่อกระตุ้นให้ภาคประชาชนมีความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและป้องกันการทุจริตคอร์ปชั่น</p>

สรุปและข้อเสนอแนะ

การปฏิรูปด้านการเมือง ถือเป็น การปฏิรูปกลไกอำนาจรัฐสูงสุด ซึ่งเป็นระบบกลไกทางการเมืองระดับชาติ เพื่อสร้างระบบการจัดการหรือการบริหารประเทศที่ดี มีความชอบธรรม และมีประสิทธิภาพในการใช้อำนาจรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและประชาชน นับว่าเป็นการแก้ไขระบบการเมืองทั้งระบบ ทั้งนี้ การปฏิรูปต้องสามารถสร้างระบบกลไกโครงสร้างทางการเมืองทั้งระบบโดยภาพรวมเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคคลเข้าทำหน้าที่ทางการเมือง เมื่อเข้ามาแล้วต้องมีมาตรการการควบคุมตรวจสอบ การถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐขององค์กรทางการเมือง เพื่อมิให้ผู้เข้ามาใช้อำนาจรัฐใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องโดยมิชอบ

ระบบการเมืองจะเป็นระบบในการจัดการหรือการบริหารประเทศซึ่งมีลักษณะเดียวกับการระบบการจัดการขององค์กรต่างๆ ถ้ามีระบบการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพย่อมจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า แต่ถ้ามีระบบการจัดการที่ไม่ดีและไม่มีประสิทธิภาพแล้วย่อมจะนำมาซึ่งความเสียหายเช่นเดียวกัน ปัญหาเกิดจากระบบการจัดการองค์กรและกลไกของรัฐที่ไม่สมบูรณ์ ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ดีพอทำให้คนไม่ดีสามารถแฝงตัวเข้าไปใช้อำนาจรัฐและแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากจุดอ่อนของระบบกลไกทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประเทศชาติได้รับความเสียหายเนื่องจากขาดความศรัทธาเชื่อมั่นในการบริหารราชการแผ่นดินทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ขาดโอกาสในการได้รับความร่วมมือจากนานาชาติและประเทศ

ในทำนองนี้คณะผู้ศึกษาขอเสนอแนะการปฏิรูปด้านการเมืองให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทยที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถึงแม้ว่าเราจะสามารถกำหนดมาตรการไว้ได้ดีแต่ยังขาดจิตสำนึกของผู้ใช้อำนาจรัฐ พร้อมทั้งพยายามอาศัยช่องว่างทางกฎหมายใช้อำนาจตามอำเภอใจของตนและพวกพ้อง จนทำให้มาตรการที่กำหนดไว้ไม่เป็นผลสัมฤทธิ์

ดังนั้นในการปฏิรูปด้านการเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพของการใช้มาตรการที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งในทุกขั้นตอนต้องเพิ่มมาตรการการควบคุมและตรวจสอบได้โดยง่ายทั้งจากประชาชน จากองค์กรอิสระ หรือจากภาครัฐ กล่าวคือ

1. ควรกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
2. ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม
3. มีการกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ให้มีดุลยภาพและประสิทธิภาพ
4. ให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระอื่น สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสุจริตเที่ยงธรรม
5. ต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมือง การปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน

6. ต้องเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เป็นแบบแผนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์การการเมืองซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอม ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

- กระมล ทองธรรมชาติ. (2508). *ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญไทย*. กรุงเทพฯ : เพ็ญอักษร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย. (2552). *การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยประชาชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, สาขากฎหมายมหาชน.
- ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. (2553). *1 ทศวรรษแห่งการปฏิรูปการเมือง : ผลงานปัญหาและอุปสรรค*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2555). *การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2550 : รัฐธรรมนูญกับการกระจายอำนาจ*. ลำพูน : โครงการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาผู้ด้อยโอกาสทางสังคม (ภายใต้การสนับสนุนของสหภาพยุโรป).
- ธนศักดิ์ วรรณสุข. (2544). *การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาและประชาชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะนิติศาสตร์.
- ชาติรี ก้าวกิตติวัชร, (2551). “*โลกาภิวัตน์กับประชาธิปไตย II: ประชาธิปไตยไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*”. สืบค้น 8 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.bangkokbiznews.com/democracy/pdf/14.pdf>
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2553). *การตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ : บทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net* สืบค้น 29 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.pub-law.net/publaw/printPublaw.aspx?ID=1740>
- บรรพต แก้วสว่าง. (17 กุมภาพันธ์ 2553). *ถอดบทเรียนเรื่อง ถอดถอน กับดร.ภูมิ มูลศิลป์*. สืบค้น 18 กันยายน 2557 จาก <http://ppvoice.thainhf.org/?module=article&page=detail&id=687>
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *คำอธิบายกฎหมายมหาชน เล่ม 3*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- ประเวศ วะสี. (2540). *การเดินทางแห่งความคิด : ปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ภูมิ มูลศิลป์. (2553ก). *จากมองเตสกีเอร์ ถึงรูสโซและการถอดถอน*. สืบค้น 1 กันยายน 2557 จาก <http://ppvoice.thainhf.org/?module=article&page=detail&id=700>
- _____. (2553ข). *เวทีนโยบาย : การถอดถอนนักการเมืองและข้าราชการระดับสูง : ฝันก้าวต่อไป*. สืบค้น 19 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000168416>
- มนตรี รูปสุวรรณ. (2552). *บทบาทของวุฒิสภาในการปฏิรูปการเมืองไทย*. สืบค้น 22 สิงหาคม 2557 จาก http://www.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b108%20jul6_4.pdf
- แม่สายสวรรค. (2552). *โครงสร้างทางการเมืองไทย กับประชาธิปไตย (กลุ่ม B01)*. สืบค้น 23 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=400164>

- ลิขิต ชีระเวคิน. (2546). *ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- _____. (2555). *การปฏิรูปรัฐสภาไทย*. สืบค้น 19 กันยายน 2557 จาก http://www.parliament.go.th/ewbaadmin/ewt/parliament.../ewt_news.php?nid
- _____. (29 ธันวาคม 2554 และ 5 มกราคม 2555). *พรรคการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย*. วิทยากร เชียงกุล. (2540). *ปฏิรูปการเมืองคืออะไร ทำไมต้องปฏิรูปการเมือง*. สืบค้น 24 สิงหาคม 2557. จาก <http://witayakornclub.wordpress.com/>
- วินัย รุ่งรักสกุล. (2552). *การถอดถอนจากตำแหน่งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- วีรวิท คงศักดิ์. (2551). *มาตรฐานจริยธรรมของนักการเมือง*. สืบค้น 19 สิงหาคม 2557. จาก http://www.senate.go.th/committee2551/committee/view.php?.committee_id=31&group=3&id=1252
- วิชญ์ เครื่องงาม, (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). ระบบการคัดเลือกผู้แทนที่เหมาะสมกับสังคมไทย. *ในเอกสารประกอบการอภิปรายในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 14 ประจำปี 2555*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- “สถาบันพระปกเกล้าเปิดสถิติกระบวนการถอดถอนไทย ไม่สำเร็จสักเรื่อง”. (5 กรกฎาคม 2557). *สำนักข่าวอิศรา*, สืบค้น 18 กันยายน 2557 จาก <http://ppvoice.thainhf.org/?module=article&page=detail&id=687>
- สมถวิล เทพสวัสดิ์. (12 กันยายน 2556). โอนอำนาจส.ว.ถอดนักการเมืองให้ศาลฎีกา. *คมชัดลึก*, น. 4
- สมหมาย ปาริจฉัตต์. (21 พฤษภาคม 2550). อำนาจถอดถอน ส.ส. *มติชน*, น. 2
- “สรุปผลการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เดือนที่ 2”. (27 กรกฎาคม 2557). ASTV ผู้จัดการ, สืบค้น 19 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.manager.co.th/ViewNews.aspx?NewsID=9570000085018>
- สังคม ศรีแก้ว. (2546). *มาตรการทางกฎหมายในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง*. (รายงานปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะนิติศาสตร์, วิชา LA 637 กฎหมายเลือกตั้งและรัฐสภาชั้นสูง.
- สำนักงานปฏิรูป. (2544). *แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง*. สืบค้น 23 สิงหาคม 2557 จาก <http://pkc.ac.th/>
- อภิญา แก้วกำเนิด. (2544). *การสถาปนารัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมือง : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์,

อมร จันทรสุมบุรณ์. (2537ก). “ทำไมข้าพเจ้าจึงเขียนร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 211 เมื่อปี พ.ศ. 2537 (Constitutionalism II). มปท.

_____. (2537ข). *ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อการปฏิรูปทางการเมืองตามแนวทางคอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism)*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.

อัญญรัตน์ นามือง. (2553). *การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2557 จาก <http://journal.pnu.ac.th/ojs/index.php/pnujr/article/viewFile/55/54>

ราชกิจจานุเบกษา

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” (11 กรกฎาคม 2548). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 122 ตอนที่ 55 ก, น. 1.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557” (22 กรกฎาคม 2557). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 131 ตอนที่ 55 ก, น. 1.

หน้าว่าง

ส่วนที่ 2 : ปฏิรูปการเมือง
กรณีศึกษาพรรคการเมือง

มานะ ทองไพบูรณ์
พรภิวรรณ ชีวะเสริมส่ง
ต่อรัฐ สิงห์เรืองเดช

หน้าว่าง

1. ความเป็นมาและสภาพปัญหา

เนื่องจากพรรคการเมืองเกิดขึ้นเพราะการจัดตั้งตามกฎหมาย มิได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของมวลชนที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งการขาดอุดมการณ์ทางการเมืองอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองดังกล่าว ทำให้การพัฒนาระบบของพรรคการเมืองมิได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่า หลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ระบบพรรคการเมืองของไทยยังมิได้มีการพัฒนาให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง (สถาบันดำรง ราชนูปภาพ, 2540, น.11) และมีการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองก่อนที่จะมีการปฏิรูปการเมืองในปี พ.ศ. 2540 จำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการเมืองและประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น.149-157) ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ในกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ระบุปัญหาหลักของพรรคการเมืองไว้ 4 ประการ คือ

1. ระบบพรรคการเมืองยังไม่มีโครงสร้างที่มั่นคงและไม่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง จึงเปิดช่องให้ธุรกิจการเมืองมาครอบงำพรรคการเมืองได้ง่าย

2. ระบบการตรวจสอบและการควบคุมการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองและการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองยังไม่เหมาะสม ตลอดจนระบบการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบริจาค รวมทั้งระบบการเปิดเผยผลการตรวจสอบและการควบคุมดังกล่าวยังไม่เพียงพอและไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. พรรคการเมืองอยู่ภายใต้อิทธิพลของผลประโยชน์ของนายทุนรายใหญ่ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการให้การอุดหนุนทางการเมืองแก่พรรคการเมือง ฝ่ายที่ขาดการอุดหนุนจากนายทุนรายใหญ่แม้จะมีอุดมการณ์ทางการเมือง ก็ไม่สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้ จึงเป็นการจำกัดทางเลือกทางการเมืองของประชาชน

4. การบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองทุกกรณี ทำให้คนดีไม่อาจเข้าสู่การเมืองได้ และหากประชาชนเสื่อมศรัทธาก็ไม่มีทางเลือกอื่น (กองกรรมาธิการ 2. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540)

ต่อมาได้มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ส่วนใหญ่ก็ยังนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น.159) ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ก็ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้ว่า สมควรกำหนดวิธีการจัดตั้งพรรคการเมือง การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และการเงินและการอุดหนุนทางการเมืองของพรรคการเมือง ตลอดจนการเลิก

และยุบพรรคการเมือง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550, 2550) ซึ่งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองทั้งฉบับในอดีตและปัจจุบันจะพยายามแก้ปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ไม่มีการบัญญัติบังคับให้พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งหากไม่ส่งต้องถูกยุบพรรคการเมืองดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.389) การพยายามให้พรรคการเมืองเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงไม่ให้อำนาจการเมืองครอบงำพรรคการเมืองได้ง่าย เพื่อไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและผลประโยชน์ของนายทุนรายใหญ่ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพรรคการเมือง เช่น การสร้างระบบการตรวจสอบ การควบคุม และการเปิดเผยเกี่ยวกับเงินที่ได้รับบริจาคและการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.1-2) แต่ก็ดูเหมือนว่าการพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ยังไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้ ข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองในปัจจุบันยังมีความเห็นหรือแนวความคิดที่แตกต่างกันว่า สมควรที่จะนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอีกหรือไม่ เช่น เรื่องการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองดังที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 รวมทั้งเรื่องที่เป็นสาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองในหลาย ๆ กรณี นอกจากนี้ ปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง เช่น เรื่องนโยบายของพรรคการเมืองที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหามาตรการหรือกลไกในการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมไปบัญญัติในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. บทบาทสำคัญของพรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา

มาตรา 65 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเรื่องเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชน และเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

เนื่องจากรัฐธรรมนูญไทยเป็นรัฐธรรมนูญที่วางระบบหรือรูปแบบของการปกครองเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา รัฐสภาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติแต่จะมีความสัมพันธ์กับองค์กรบริหาร (รัฐบาล) ในลักษณะที่มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 7, 37) ดังนั้น การที่พรรคการเมืองได้ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ไปปฏิบัติงานในรัฐบาลและรัฐสภาจึงเป็นบทบาทสำคัญของพรรคการเมืองที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติและประชาชน

บทบาทสำคัญของพรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ได้แก่

1. การบริหารประเทศ โดยปกติพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลจะเป็นพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งและได้เสียงข้างมากในสภา ถ้าไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีเสียงข้างมากโดยเด็ดขาด ก็จะมีการรวมพรรคการเมืองเพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภาแล้วจัดตั้งรัฐบาล เมื่อจัดตั้งรัฐบาลเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะบริหารประเทศตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชน

2. การเป็นฝ่ายค้าน จะทำหน้าที่ตรวจสอบหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลให้รัฐบาลใช้อำนาจอยู่ในขอบเขตของกฎหมายและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ โดยมีมาตรการที่สำคัญคือการขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

3. การตรากฎหมาย การตั้งกระทู้ถาม และการเป็นกรรมาธิการ บทบาทในระบอบงานด้านนิติบัญญัติทั้ง 3 ประการดังกล่าว เป็นบทบาทที่ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองฝ่ายใด กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาล ย่อมมีหน้าที่ตรากฎหมาย ตั้งกระทู้ถามนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และเป็นกรรมาธิการเพื่อกระทำกิจการพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากบทบาทของพรรคการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาดังกล่าวแล้ว พรรคการเมืองยังมีบทบาททั่วไปกับระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอีกหลายประการ เช่น

1. เป็นกลไกสำคัญในการสร้างผู้นำทางการเมือง
2. มีหน้าที่สรรหาและกลั่นกรองบุคคลเพื่อส่งสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. มีหน้าที่รวบรวมความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่ระบบการเมือง
4. มีหน้าที่ประสานผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยลดความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการเมืองอันอาจนำไปสู่ความรุนแรง
5. ให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองแก่ประชาชน (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.4-5)

3. สาระสำคัญ หลักการ และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายพรรคการเมืองโดยสังเขป

โดยที่พรรคการเมืองมิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายพรรคการเมือง เพราะฉะนั้น การดำเนินการพัฒนาพรรคการเมือง เช่น โครงสร้าง ระบบงานการดำเนินงานกิจการของพรรคการเมืองจะต้องสอดคล้องกับกฎหมาย (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น.6-8) ซึ่งกรณีศึกษาสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองในที่นี้จะมุ่งหมายเฉพาะรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองเท่านั้น

3.1 การจัดตั้งพรรคการเมือง

3.1.1 เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 65 ได้รับรองเสรีภาพของบุคคล ในการรวมกันจัดตั้ง เป็นพรรคการเมืองเหมือนกับรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 47 โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 8 กำหนดจำนวนคนที่ จะรวมกันดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ ต้องมี จำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไปนั้น เป็นหลักการหรือแนวความคิดเหมือนกับรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 328 (1) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 8 (ดูผนวก ก. และ ข.)

มีข้อคิดเกี่ยวกับจำนวนคนเพียง 15 คน ก็สามารถรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ได้ว่า เป็นการเปิดเสรีภาพให้ตั้งพรรคการเมืองได้ง่ายขึ้น แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องคือกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งและพรรคการเมือง จะต้องสร้างมาตรการหรือกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะ ตามมาให้ความสอดคล้องกับหลักการการจัดตั้งพรรคได้ง่ายเพียง 15 คน (บรรศักดิ์ อูวรรณโณ, 2542, น.134-135, 389)

นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่ยังไม่ได้ข้อยุติในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา กรณีที่กฎหมายให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ง่าย เพียงจำนวนคน 15 คน ก็จัดตั้งได้ว่า การจัดตั้งพรรคการเมือง นั้นต้องหาสมาชิกให้ได้ 5,000 คน หรือตั้งสาขาพรรคให้ได้ภาคละ 1 สาขา ก่อนจึงจะจัดตั้งพรรคการเมืองได้ (ภุชงค์ นุตราวงศ์, 2557, น.1)

3.1.2 คุณสมบัติของผู้ที่รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะริเริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ดังนี้

(1) ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด หรือมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ซึ่งได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

(2) ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

(3) ไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 100

ดังนี้

ก. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

ข. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ค. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

ง. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

หลักการตามมาตรา 8 วรรคหนึ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงหลักการที่สำคัญ ของมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ดังนี้

ก. ลดอายุจาก 20 ปีบริบูรณ์ เป็น 18 ปีบริบูรณ์

ข. เพิ่มเติมเรื่องให้ผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ มีสิทธิตั้งพรรคการเมืองได้

(ดูผนวก ก.)

3.1.3 วิธีการจัดตั้งพรรคการเมือง

ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ผู้จัดตั้งต้องจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ตามมาตรา 8 วรรคสองของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และมาตรา 9 วรรคหนึ่ง กำหนดสาระสำคัญของพรรคการเมืองต้องมีนโยบายและข้อบังคับซึ่งไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร และไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พร้อมกับกำหนดให้ข้อบังคับพรรคการเมืองต้องมีรายการและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 ส่วนการยื่นจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคดำเนินการตามมาตรา 12 พร้อมกับมีบทบัญญัติให้มีการตรวจสอบค่าของจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 และให้ผู้ตรวจสอบ (นายทะเบียนพรรคการเมือง) ประกาศการจัดตั้งพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษาตามมาตรา 16 (ดูผนวก ก.)

3.1.4 ฐานะของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 16 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 แล้ว จะมีฐานะเป็นนิติบุคคล ผลแห่งความเป็นนิติบุคคล ย่อมเป็นไปดังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 ที่บัญญัติว่า “นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมายข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง” และมาตรา 67 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น” จากบทบัญญัติข้างต้นแสดงว่าพรรคการเมืองสามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อใช้เป็นที่ตั้งทำการพรรค สาขาพรรคได้ แต่พรรคการเมืองไม่อาจทำการค้าหากำไรเพราะอยู่นอกวัตถุประสงค์ของพรรคการเมือง (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.17)

3.1.5 ข้อห้ามมิให้มีการกระทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 25 ได้ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อ ชื่อย่อ ภาพ เครื่องหมาย หรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า “พรรคการเมือง” หรืออักษรต่างประเทศซึ่งแปลหรืออ่านว่า “พรรคการเมือง” ในดวงตรา ป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่น หรือในทางข้อมูลสื่อสารใด ๆ โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง

3.2 การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญได้วางหลักสำคัญในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง โดยมาตรา 65 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ 2550 บัญญัติว่า การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง

เป็นประมุข และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายฉบับแรก ที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นในพรรคการเมือง โดยมาตรา 17 วรรคหนึ่ง กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง กิจการที่สำคัญของพรรคการเมือง มีดังต่อไปนี้

3.2.1 องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

(1) องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 โดยมีข้อสังเกตว่า มาตราดังกล่าวได้เพิ่มกรรมการบริหารพรรคการเมืองขึ้นใหม่จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 อีกหนึ่งคน คือ นายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งมีใช้นายทะเบียนพรรคการเมือง (ประธานกรรมการการเลือกตั้ง) (ดูผนวก ก.)

(2) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มหน้าที่และความรับผิดชอบจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เช่น

ก. ต้องส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง (มาตรา 17 วรรคหนึ่ง)
 ข. กรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดามติและการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง (มาตรา 17 วรรคสอง)

ค. ต้องควบคุมสมาชิกไม่ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบ หรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา 18 วรรคหนึ่ง)

ง. เมื่อมีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องควบคุมผู้ซึ่งพรรคส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง มิให้มีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งอาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม (มาตรา 18 วรรคสอง) เกี่ยวกับการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งหลังจากมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนี้ มาตรา 43 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมเฉพาะค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น (ดูผนวก ก.)

จ. มีมติส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และมีมติดังกล่าวถือเป็นที่สุดตามมาตรา 38 (ดูผนวก ก.)

มีข้อสังเกตว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่สำคัญในการพัฒนาระบบพรรคการเมือง แต่มีเหตุการณ์อันอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ในกรณีที่บุคคลซึ่งจะลงสมัครรับเลือกตั้งคือผู้ที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง ส่วนผู้ที่เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองคือผู้ที่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้บุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งหลีกเลี่ยงการต้องโทษถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปีในกรณีที่มี

การยุบพรรคการเมือง เพราะเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง โดยพิจารณาจากหลังจากที่มีการยุบพรรคการเมืองและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี (2 ธันวาคม 2551) จำนวนของกรรมการบริหารพรรคการเมืองของแต่ละพรรคการเมืองลดลง ดังนั้น การหลีกเลี่ยงไม่เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพรรคการเมืองหรือไม่ (ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2553, น.19)

3.2.2คุณสมบัติและบทบาทของสมาชิกพรรคการเมือง และการสรรหาสมาชิกพรรคการเมือง

(1) คุณสมบัติของสมาชิกพรรคการเมือง

ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 19 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และมาตราดังกล่าวได้บัญญัติหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นใหม่จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 โดยเพิ่มความในวรรคเจ็ดว่า ให้สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจัดให้มีทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองของทุกพรรคการเมืองในระบบอิเล็กทรอนิกส์ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทะเบียนดังกล่าวเป็นทะเบียนที่ถูกต้องและแท้จริงตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นอย่างอื่น (ดูผนวก ก.)

(2) บทบาทของสมาชิกพรรคการเมือง

บทบาทสำคัญของสมาชิกพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เฉพาะที่ได้บัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มี 2 กรณี คือ

ก. การเข้าชื่อให้มีการจัดการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมืองตามมาตรา 30

ข. การเข้าชื่อถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามมาตรา 32 ให้ที่ประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมืองพิจารณา

(3) การสรรหาสมาชิกของพรรคการเมือง

การดำเนินการรับสมัครสมาชิกพรรคการเมืองตามมาตรา 26 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 กำหนดว่าต้องกระทำให้เสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง โดยมีเงื่อนไขเหมือนกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เช่น ต้องให้ได้สมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน เป็นต้น (ดูผนวก ก.)

แนวความคิดเกี่ยวกับการเพิ่มอำนาจหน้าที่ของสมาชิกพรรคการเมือง

เนื่องจากสมาชิกพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในพรรคการเมือง กฎหมายต้องตระหนักถึงความสำคัญในหลักการนี้ และวางกลไกหรือส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในพรรคการเมือง โดยกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพิจารณาว่า พรรคการเมืองจะส่งบุคคลใดเข้าสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด และใน

ขั้นตอนการจัดทำบัญชีรายชื่อของบุคคลที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายเลือกตั้งของเยอรมัน ที่มีการกำหนดให้ขั้นตอนทั้งสองต้องผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกพรรคการเมือง หรือที่ประชุมของตัวแทนสมาชิกของพรรคการเมือง เหตุผลของบทบัญญัติดังกล่าวนี้ เป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก เพราะผู้ที่สามารถกำหนดได้ว่า ใครจะเป็นผู้สมัครในนามของพรรคการเมือง ผู้นั้นก็คือผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงภายในพรรคการเมืองนั้นนั่นเอง ดังนั้น หากต้องการจะให้ขั้นตอนทั้งสองสอดคล้องกับหลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง ซึ่งความหมายของหลักการนี้ก็คือ ผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงภายในพรรคการเมือง ได้แก่สมาชิกพรรคการเมืองนั่นเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้สมาชิกพรรคการเมืองเป็นผู้ที่มีบทบาทชี้ขาดในเรื่องเหล่านี้ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น.164)

3.2.3 การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมือง

เหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเพิ่มเติมหลักการเกี่ยวกับการให้สมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดสมาชิกภาพ นอกเหนือไปจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 3 กรณี คือ

- (1) ระบุเหตุอันทำให้พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมืองว่าต้องเป็นการกระทำผิดวินัยหรือจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุร้ายแรงอื่น (มาตรา 20 (4))
- (2) เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรคการเมือง (มาตรา 20 (6))
- (3) กระทำการอื่นที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง (มาตรา 20 (7))

มีข้อสังเกตว่า การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง เพราะเหตุกระทำผิดวินัยหรือจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง ถ้าผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย และได้ร้องขออุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ หากศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยว่ามติให้ออกของพรรคการเมืองมีลักษณะตามมาตรา 65 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ สมาชิกผู้นั้น นอกจากจะมีสิทธิหาพรรคการเมืองอื่นสังกัดภายใน 30 วันแล้ว ยังสามารถที่จะคงสมาชิกภาพของพรรคการเมืองนั้นต่อไปก็ได้ (มาตรา 20 วรรคสาม) (ดูผนวก ก.)

โดยหลักการนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองที่ตนสังกัดโดยผ่านทางมติพรรคการเมือง หากปล่อยให้อยู่ใต้อาณัติทุกกรณี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจไม่เป็นอิสระในการทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้สิทธิแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่จะร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.29-30)

3.2.4 การดำเนินกิจการในที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มเติมหลักการเกี่ยวกับการกระทำที่ต้องกระทำในที่ประชุมใหญ่จากที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 หลายกรณี เช่น

(1) กำหนดตำแหน่งและจำนวนของผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมเป็นองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ ไม่ให้พรรคการเมืองไปใช้ดุลพินิจกำหนดเอาเองในข้อบังคับของพรรคการเมือง

มาตรา 29 บัญญัติว่า องค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งหมด ผู้แทนของสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนสมาชิก ทั้งนี้ มีจำนวนรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่าสองร้อยคน

การได้มาซึ่งตัวแทนสมาชิกตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งต้องคำนึงถึงสัดส่วนของจำนวนสมาชิกที่มีตามสาขาในแต่ละภาค และสัดส่วนของจำนวนสมาชิกหญิงและชาย ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนความเห็นที่หลากหลายของสมาชิกทุกระดับ

(2) กำหนดเรื่องที่ต้องพิจารณาในการประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองเป็นครั้งแรก

ก. การทบทวนนโยบายพรรคการเมืองที่ได้จัดแจ้งไว้

ข. การทบทวนข้อบังคับพรรคการเมืองที่ได้จัดแจ้งไว้

ค. การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองแทนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ได้เลือกตั้งไว้ในขั้นตอนของการจัดตั้งพรรคการเมือง

ง. การเลือกตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมือง และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

จ. เรื่องที่เสนอโดยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ประธานสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 4 สาขา หรือตัวแทนของสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 500 คน (มาตรา 27)

(3) กำหนดเรื่องที่ต้องกระทำโดยที่ประชุมใหญ่

ก. การเลือกตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมือง และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

ข. รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองที่ได้ดำเนินการไปในรอบปีที่ผ่านมา

ค. แผนการดำเนินการสำหรับปีต่อไป โดยเฉพาะการหารายได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง และการพัฒนาบุคลากรทางการเมือง

ง. การแต่งตั้งผู้สอบบัญชีและการรับรองงบการเงินประจำปีของพรรคการเมือง

จ. กิจการที่เสนอโดยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ประธานสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสี่สาขา หรือตัวแทนสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน

ฉ. กิจการอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง (มาตรา 28)

(4) เรื่องที่ถูกร้องขอให้พิจารณาในที่ประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมือง

สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ หรือไม่น้อยกว่าสองพันคน แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันให้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมือง (มาตรา 30)

(5) การประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อพิจารณาเรื่องการร้องขอให้ถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง

มาตรา 32 สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง ออกจากตำแหน่งได้ในกรณีนี้ ให้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำร้องขอไปถึงพรรคการเมือง

มติให้ถอดถอนตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนผู้ที่เข้าประชุมใหญ่วิสามัญ โดยให้ลงคะแนนลับ

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่งผู้ใดถูกถอดถอน ให้ที่ประชุมใหญ่ดำเนินการเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งนั้น และให้นำความในมาตรา 29 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการร้องขอถอดถอนประธานสาขาพรรคการเมืองหรือกรรมการสาขาพรรคการเมืองด้วยโดยอนุโลม โดยให้ใช้สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ และให้มีการจัดประชุมใหญ่วิสามัญสาขาพรรคการเมืองนั้นเพื่อมีมติถอดถอน

การดำเนินการตามมาตรานี้ให้กระทำได้เพียงครั้งเดียวในวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง แต่ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การถอดถอนผู้นั้นตามมาตรา นี้จะกระทำมิได้

แนวความคิดการปรับปรุงเกี่ยวกับองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่

จากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประชุมใหญ่ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าการประชุมใหญ่เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในพรรคการเมืองจึงมีข้อเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง ดังนี้

หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองเป็นหลักการที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 47 วรรคสองเป็นครั้งแรก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มิได้มีการนำหลักการนี้มาขยายผล โดยมีการกำหนดในรายละเอียดเพื่อให้

หลักการดังกล่าวสามารถมีผลได้จริงในทางปฏิบัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 65 วรรคสอง รับรองหลักประชาธิปไตยภายในพรครการเมืองเช่นเดียวกัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. 2550 บัญญัติเกี่ยวกับรายละเอียดของการประชุมใหญ่ รวมทั้งองค์ประชุมไว้ในมาตรา 28 และมาตรา 29 แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวยังคงเปิดช่องให้ฝ่ายบริหารของพรครการเมืองเข้ามาชี้้นำการประชุมใหญ่ได้

ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายบัญญัติให้ชัดเจน ว่าในการประชุมใหญ่ทุกครั้งต้องมีจำนวนขั้นต่ำขององค์ประชุม นอกจากนี้ควรเพิ่มบทบัญญัติทำนองเดียวกันกับกฎหมายพรครการเมืองของเยอรมันที่กำหนดกรอบไว้ว่า ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมโดยตำแหน่งตามข้อบังคับของพรครการเมือง จะมีสิทธิออกเสียงลงมติในการประชุมได้ไม่เกินหนึ่งในห้าของผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมที่มีสิทธิลงคะแนนทั้งหมด (บุญศรี มีวงศ์ อุโฆษ, 2555, น.192)

แนวความคิดเกี่ยวกับการให้ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจตัดสินใจกำหนดตัวบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง

ข้อบังคับพรรคของพรครการเมืองของไทยอย่างดีที่สุด กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรครการเมืองเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย ในการกำหนดตัวบุคคลสมัครรับเลือกตั้ง แต่คณะกรรมการบริหารพรรคก็คือกลุ่มผู้นำพรรคนั่นเอง หากจะทำให้พรครการเมืองเป็นประชาธิปไตย กฎหมายพรครการเมืองจะต้องกำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิก เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการกำหนดตัวบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะช่วยให้มีการผูกขาดอำนาจภายในพรครการเมือง เมื่อพรครการเมืองไม่มีการผูกขาดย่อมทำให้พรครการเมืองเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเครื่องมือในการแสวงอำนาจทางการเมืองและถนอมทุนดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (บุญศรี มีวงศ์ อุโฆษ, 2555, น.193)

3.2.5 มาตรการแก้ไขปัญหาการกระทำที่ฝ่าฝืนนโยบายหรือข้อบังคับของพรครการเมือง

(1) การตรวจสอบหรือความคุ้มครองการกระทำที่ฝ่าฝืนนโยบายหรือข้อบังคับของพรครการเมือง

โดยที่มาตรา 31 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ยังคงไว้ซึ่งหลักการเดิมเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการกระทำใดๆ ที่ฝ่าฝืนนโยบายหรือข้อบังคับของพรครการเมืองที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. 2541 (ดูผนวก ก.)

มาตรา 31 เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรครการเมือง คณะกรรมการบริหารพรครการเมือง หรือกรรมการบริหารพรครการเมือง จัดให้พรครการเมืองกระทำการใด ๆ ฝ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือข้อบังคับพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรครการเมือง คณะกรรมการบริหารพรครการเมือง หรือกรรมการบริหารพรครการเมืองนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด ในกรณีที่นายทะเบียนเตือนเป็นหนังสือแก่บุคคลที่ไม่ใช่หัวหน้าพรครการเมือง ต้องส่งสำเนาหนังสือเตือนนั้นให้หัวหน้าพรครการเมืองทราบโดยเร็ว

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือ กรรมการบริหารพรรคการเมือง ไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไข การกระทำดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะ หรือบางคนออกจากตำแหน่งได้

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง ผู้นั้นไม่มีสิทธิเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญสั่ง

จากบทบัญญัติมาตรา 31 ดังกล่าว นอกจากจะมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อบังคับของพรรคการเมืองแล้ว ยังให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมในกรณีที่มีการกระทำฝ่าฝืนนโยบายของพรรคการเมืองด้วย นโยบายของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างไร จะกล่าวเป็นข้อต่อไป

(2) ความสำคัญของนโยบายพรรคการเมือง

นโยบายของพรรคการเมืองนั้น ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้รัฐบาลที่มีนโยบายตรงกับความต้องการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่พรรคการเมืองนำมาใช้หาเสียงกับประชาชน นอกจากจะมีผลดีต่อประชาชนและประเทศชาติแล้ว ยังอาจมีผลเสียตามมาก็ได้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.289-292)

ข้อดีของนโยบายของพรรคการเมือง

ก. ประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะให้ความสำคัญกับนโยบาย อาจกล่าวได้ว่าการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง อาจตัดสินผลการเลือกตั้งโดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้

ข. นโยบายของพรรคการเมือง จะเป็นเครื่องมือในการควบคุมพรรคการเมืองให้ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ใช้หาเสียงกับประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.293)

ข้อเสียของนโยบายของพรรคการเมือง

ก. ทำให้เป็นที่สงสัยว่าเป็นการซื้อเสียงจากประชาชนหรือไม่

ข. นโยบายที่มีทั้งประโยชน์และโทษ หรือยากที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติในระยะยาว อาจส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ

ค. นโยบายที่มีขั้นตอนการดำเนินการซับซ้อน และต้องใช้งเงินเป็นจำนวนมาก อาจเปิดช่องให้มีการทุจริต (อัมมาร สยามวาลา, 2554)

จากความสำคัญของนโยบายของพรรคการเมืองดังกล่าว ทำให้เกิดแนวความคิดว่า สมควรที่จะมีการวางมาตรการหรือกลไกเพื่อให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมนโยบายของพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร

(3) การตรวจสอบหรือการควบคุมนโยบายของพรรคการเมือง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ (2) ข้างต้นว่า การดำเนินนโยบายของรัฐบาล อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการตรวจสอบนโยบายของพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีแนวความคิดเบื้องต้นที่ยังไม่เป็นที่ยุติว่า อาจจะมีการตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองนโยบายของแต่ละพรรคการเมืองที่จะใช้หาเสียงกับประชาชนว่า สามารถทำได้จริงและจะสร้างปัญหาให้กับประเทศหรือไม่ เพื่อป้องกันความเสียหายจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่พรรคการเมืองนำมาใช้หาเสียงกับประชาชนก่อนมีการเลือกตั้ง รวมถึงการกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบการดำเนินนโยบายของรัฐบาล หากพ้นระยะเวลาที่กำหนดและไม่สามารถทำได้ อาจมีโทษยุบพรรคและตัดสิทธิทางการเมือง (ภุชงค์ นุตราวงศ์, 2557, น.1)

3.2.6 กรณีที่สมาชิกพรรคการเมืองเห็นว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองไม่ถูกต้อง

มาตรา 33 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ยังคงไว้ซึ่งหลักการเดิมที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เกี่ยวกับการดำเนินการของสมาชิกพรรคการเมืองที่เห็นว่า มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ตนสังกัดไม่ถูกต้อง แต่เพิ่มเติมลักษณะของมติหรือข้อบังคับที่มีความมุ่งหมายตามมาตรา 10 วรรคสอง (3) (4) และ (5) ให้ถือว่าเป็นมติหรือข้อบังคับที่ขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยความของมาตรา 10 วรรคสอง (3) (4) และ (5) ดังกล่าว มีรายละเอียด ดังนี้

(1) มาตรา 10 วรรคสอง (3) มีข้อกำหนดให้ดำเนินการทางวินัยหรือจรรยาบรรณ โดยมีได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยหรือจรรยาบรรณ มีโอกาสสู้ข้อกล่าวหาและแก้ข้อกล่าวหาได้ตามสมควร

(2) มาตรา 10 วรรคสอง (4) มีข้อกำหนดให้มีการดำเนินการเพื่อให้สมาชิกที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคการเมือง เพราะเหตุที่สมาชิกผู้นั้นลงมติหรือไม่ลงมติในสภาผู้แทนราษฎรหรือในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

(3) มาตรา 10 วรรคสอง (5) การอื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ดูผนวก ก.)

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าบทบัญญัติมาตรา 33 ดังกล่าว เป็นการกำหนดรายละเอียดขยายความมาตรา 65 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ดูผนวก ข.)

3.2.7 สาขาพรรคการเมือง

สาขาพรรคการเมืองจะมีส่วนในการทำให้พรรคการเมืองเป็นของมวลชนมากขึ้น ในอดีตนั้นพรรคการเมืองเป็นการจัดตั้งจากเบื้องบนมาเบื้องล่าง กล่าวคือ จัดตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกพรรคการเมืองเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พรรคการเมืองไม่มีลักษณะเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริง เพราะไม่มีการรวมตัวของบุคคลที่มีความคิดเห็นที่ค่อนข้างจะไปในแนวทางเดียวกัน

กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศไม่มีโอกาสเข้าร่วมในพรรคการเมืองได้ ดังนั้น เพื่อให้พรรคการเมืองต้องจัดตั้งจากเบื้องล่างขึ้นมาสู่เบื้องบน โดยให้ราษฎรในแต่ละท้องที่จัดตั้งสาขาของพรรคการเมืองขึ้น กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงวางหลักการให้พรรคการเมืองต้องจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละ 1 สาขาภายใน 1 ปี (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.35-36) และหลักการดังกล่าวยังคงกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550) มาตรา 26 (ดูผนวก ก.)

(1) บทบาทของสาขาพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 328 (4) ได้วางหลักการเพื่อให้พรรคการเมืองเป็นของมวลชนอย่างแท้จริง จึงกำหนดให้รัฐสนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง และรัฐต้องให้การสนับสนุนการพัฒนาสาขาพรรคการเมืองด้วย (วรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.133,189) หลักการให้มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองดังกล่าวได้นำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้บัญญัติหลักการใหม่เกี่ยวกับบทบาทของที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เช่น

ก. การเลือกตั้งคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมือง (มาตรา 35 วรรคหนึ่ง)

ข. คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง (มาตรา 37 วรรคหนึ่ง)

ค. กรณีที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณา ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่อยู่ในความรับผิดชอบของสาขาพรรคการเมืองนั้น (มาตรา 37 วรรคหนึ่ง)

อนึ่ง มีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองตามข้อ ค. ดังกล่าว แม้ว่าคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองได้ให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อบุคคลให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว แต่อำนาจการตัดสินใจว่าจะส่งผู้ใดเข้าสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ยังเป็นของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง เพราะมาตรา 38 วรรคสาม บัญญัติให้การตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นที่สุด หาใช่เป็นอำนาจของคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองไม่ (ดูผนวก ก.)

3.2.8 การห้ามพรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่สำคัญให้แก่วุฒิสภาในการตรวจสอบการกระทำขององค์กรต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้การทำหน้าที่เป็นไปโดยอิสระและเป็นธรรม จึงกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง 200 คน โดยวางหลักการไว้ในมาตรา 126 (1) ห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (ดูผนวก ข.) ดังนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

พรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงห้ามมิให้พรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 39) และหลักการดังกล่าวยังคงกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 43 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 115 (6) โดยมาตรา 43 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ขยายรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งที่ต้องห้ามมิให้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาอย่างชัดเจน แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 36 ได้บัญญัติเพียงว่าห้ามพรรคการเมืองสนับสนุน โดยไม่ได้ระบุตัวบุคคลว่าเป็นผู้ใดบ้าง (ดูผนวก ก.)

3.2.9 การควบคุมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศไทยกำหนดแต่วงเงินค่าใช้จ่ายที่ผู้สมัครแต่ละคนจะใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด แต่ไม่ได้มีการจำกัดค่าใช้จ่ายที่พรรคการเมืองใช้จ่ายเพื่อโฆษณาภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองด้วย เช่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 บัญญัติไว้ในมาตรา 32 วรรคหนึ่ง แต่เพียงว่า

“มาตรา 32 เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใด ผู้สมัครแต่ละคนจะใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมดเกินหนึ่งล้านบาทไม่ได้ ทั้งนี้ไม่รวมค่าธรรมเนียมการสมัคร”

ดังนั้นในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2538 (2 กรกฎาคม พ.ศ. 2539) จึงเกิดปัญหาที่พรรคการเมืองใช้จ่ายเงินสร้างภาพลักษณ์ของพรรคเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลโดยอ้อมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดพรรคการเมืองดังกล่าวได้รับเลือกตั้งมากขึ้น

เมื่อมีปัญหาดังกล่าว กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง 2541 มาตรา 43 จึงได้กำหนดจำกัดวงเงินที่พรรคการเมืองจะใช้สร้างภาพลักษณ์ไว้ โดยเมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกา ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องควบคุมพรรคการเมืองไม่ให้ใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น เกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งและควบคุมไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินวงเงินตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 43-46)

หลักการที่เกี่ยวกับการให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ไม่ให้เกินวงเงินตามที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งบัญญัติยังคงกำหนดไว้ในมาตรา 51 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และมาตรา 18 วรรคสองยังได้ขยายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหลังจากมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามมาตรา 51 แล้ว ยังต้องควบคุมผู้ที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งไม่ให้มีการกระทำที่อาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (ดูผนวก ก.)

3.2.10 การจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 328 (5) ให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ก็เพื่อให้พรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมือง ไม่ต้องไปพึ่งนายทุนนักธุรกิจซึ่งจะทำให้นายทุนนักธุรกิจขอแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทน ดังนั้น การให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง จึงเป็นมาตรการที่จะสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งอีกมาตรการหนึ่ง (บวรศักดิ์ อวรรณโณ, 2542, น.130 – 131)

มาตรการการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งดังกล่าว ยังคงกำหนดไว้ในมาตรา 236 (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 52 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ซึ่งสาระสำคัญของมาตรา 52 ดังกล่าว ไม่ได้แตกต่างไปจากสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 (ดูผนวก ก.)

3.3 การสนับสนุนพรรคการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น พรรคการเมืองมีความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง อย่างไรก็ตามในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ก็ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงิน หากพรรคการเมืองมีแหล่งที่มาของเงินอย่างเหมาะสมก็ย่อมจะเป็นหลักประกันว่าพรรคการเมืองจะไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงกำหนดหลักการขึ้น 2 ประการ เพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง คือ

3.3.1 การบริจาคทรัพย์สินให้แก่พรรคการเมือง

3.3.2 การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.47)

อนึ่ง หลักการ 2 ประการดังกล่าว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ยังคงนำมาบัญญัติไว้ในหมวด 3 การเงินและการสนับสนุนพรรคการเมือง

3.3.1 การบริจาคทรัพย์สินให้แก่พรรคการเมือง (ดูความหมาย “การบริจาค” ในผนวก ก.)

(1) เหตุผลความจำเป็นในการรับบริจาคทรัพย์สินของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นสถาบันหนึ่งที่กฎหมายให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล พรรคการเมืองมีภาระหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามนโยบายของพรรค ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นี้จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการดังกล่าว

โดยทั่วไปในช่วงเวลาปกติที่ไม่ใช่ช่วงเวลาของการเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองจะมีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองเท่านั้น นอกจากนั้นก็จะเป็นค่าใช้จ่ายปกติทั่วไป เช่น ค่าจ้างเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองทั่วไปจะมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในช่วงที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับแต่ค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง ต้องจ่ายเงินช่วยเหลือให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการใช้เงินที่ชอบด้วยกฎหมาย

ในประเทศไทยนั้น พรรคการเมืองต้องประสบปัญหาในการหาเงินเข้าพรรค ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองไม่สามารถอาศัยเพียงแหล่งเงินที่ได้จากการเก็บค่าบำรุงสมาชิกพรรค และแม้ว่าพรรคการเมืองหลายพรรคจะหาทางแก้ไข โดยหักเงินเดือนค่าตอบแทนของสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรี เพื่อเป็นเงินทุนของพรรคการเมือง แต่ก็ได้เงินไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

มาตรการหนึ่งที่พรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองไทยหรือพรรคการเมืองในต่างประเทศใช้ในการระดมเงินเข้าพรรคการเมือง คือ การพึ่งพากลุ่มธุรกิจหรือนายทุนบริจาคเงินเข้า พรรคการเมือง การพึ่งพาเช่นนี้ย่อมเป็นสิ่งที่แน่นอนว่า ผู้ที่บริจาคเงินให้พรรคการเมืองบางราย ก็หวังประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ จากพรรคการเมืองนั้นที่จะเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจของผู้บริจาค

ในประเทศไทย การบริจาคเงินโดยภาคธุรกิจมีอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการเลือกตั้ง บางธุรกิจบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว แต่ก็มีหลายธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ที่บริจาคเงินให้พรรคการเมืองเกือบทุกพรรคมากน้อยต่างกันไป แล้วแต่ว่าพรรคการเมืองใดจะมีโอกาสมีสมาชิกพรรคได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากน้อยเท่าใด ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ผู้บริจาคเพราะไม่ว่าพรรคการเมืองใดจะเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ผู้บริจาคก็ได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลด้วย

ด้วยเหตุที่พรรคการเมืองเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอำนาจรัฐ กฎหมายจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมอย่างใกล้ชิดในเรื่องการเงินของพรรคการเมือง (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.48-49)

(2) การควบคุมการบริจาคให้แก่พรรคการเมือง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้วางข้อกำหนดในการบริจาคและรับเงินบริจาคไว้โดยจำกัดไว้ทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมทั้งได้วางระบบการจัดทำ ควบคุม และตรวจสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการรับบริจาคจากเอกชนและการสนับสนุนโดยรัฐ ดังนี้

- ก. การจัดทำ ควบคุม และตรวจสอบบัญชี (ดูผนวก ก. มาตรา 44-50, 62-64)
- ข. ข้อห้ามบริจาค (ดูผนวก ก. มาตรา 59, 70, 71)
- ค. ข้อห้ามรับบริจาค (ดูผนวก ก. มาตรา 56 วรรคสอง และมาตรา 65-69)
- ง. ต้องมีวิธีการดำเนินการที่โปร่งใสและเปิดเผย (ดูผนวก ก. มาตรา 56, 57, 60, 72)

3.3.2 การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ

(1) เหตุผลและความจำเป็นในการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ

พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่มีกฎหมายกำหนดให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล พรรคการเมืองมีพันธกิจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามนโยบายของพรรคการเมือง ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นี้จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการดังกล่าว แต่ในอดีตแหล่งที่มาสำคัญของทรัพย์สินของพรรคการเมืองนั้น มาจากการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองโดยนักธุรกิจกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่พรรคการเมืองได้เข้ามามีส่วนบริหารประเทศจะต้องปฏิบัติการใด ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่นักธุรกิจที่บริจาคเงินเข้าพรรค ทำให้ไม่มีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

อย่างไรก็ดี ประเด็นเรื่องที่ว่ารัฐควรจะให้เงินอุดหนุนพรรคการเมืองหรือไม่นี้มีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดย**บัญชา อุ๋นใจ** (อ้างในมานิตย์ จุมปา, 2544, น. 44 - 47) ได้ศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ เรื่องมาตรการในการควบคุมและส่งเสริมพรรคการเมืองในหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2529 สรุปได้ดังนี้

ก. ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการให้รัฐสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง มีเหตุผลดังนี้

1) การให้รัฐสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมืองจะเป็นการพัฒนาองค์กรและการบริหารงานของพรรคการเมืองให้เกิดประสิทธิภาพ หากเปรียบเทียบพรรคการเมืองเป็นบริษัทซึ่งต้องมีปัจจัยในการบริหารงานรวมถึงจัดองค์กรให้มีประสิทธิภาพ พรรคการเมืองใดมีเงินทุนสนับสนุนมากก็จัดการบริหารได้ดี พรรคการเมืองใดมีเงินทุนสนับสนุนน้อย ก็จะมีปัญหาในการจัดการบริหารพรรค ดังนั้น การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐจะช่วยให้ทุกพรรคการเมืองสามารถจัดระบบการบริหารพรรคให้มีประสิทธิภาพได้

2) พรรคการเมืองไทยถูกมองว่า หากไม่ถึงช่วงเลือกตั้งพรรคการเมืองก็จะไม่มีกิจกรรมอื่นใดที่โดดเด่นและเป็นประโยชน์แก่สังคม ทั้ง ๆ ที่บทบาทของพรรคการเมืองนั้นควรมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็อาจเนื่องมาจากการขาดเงินในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นหากพรรคการเมืองได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐก็จะทำให้มีเงินดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสม่ำเสมอ

3) การจะทำให้พรรคการเมืองมิใช่พรรคของคนเพียงครอบครัวใด ตระกูลใด ตระกูลหนึ่ง แต่การที่จะให้มีลักษณะเป็นพรรคมวลชนหรือพรรคของประชาชนได้นั้น จะต้องมีการจัดตั้งสาขาของพรรคตามจังหวัดและอำเภอ แต่ที่ผ่านมามีพรรคการเมืองเพียงไม่กี่พรรคที่มีสาขา เพราะพรรคการเมืองส่วนใหญ่ขาดงบประมาณในการจัดตั้งสาขาพรรค

ข. ฝ่ายที่คัดค้านการให้รัฐสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง มีเหตุผลดังนี้

1) ประชาชนโดยทั่วไปยากที่จะยอมรับต่อการนำเอาภาษีอากรที่เรียกเก็บไปสนับสนุนพรรคการเมือง เพราะในวิถีชีวิตของประชาชนกับพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้นยังมีสายใยแห่งความสัมพันธ์น้อยมาก

2) ระบบพรรคการเมืองไทยนั้นประกอบด้วยหลายพรรคหลายขนาด การกำหนดให้รัฐให้เงินสนับสนุนจะทำให้เป็นภาระเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

3) การใช้เงินงบประมาณสนับสนุนพรรคการเมืองไม่อาจแก้ไขปัญหาการซื้อเสียงได้อย่างแท้จริง (มานิตย์ จุมปา, 2544, น. 44-45)

(2) วิธีการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้กำหนดระบบการอุดหนุนพรรคการเมืองโดยให้รัฐจัดสรรเงินผ่านกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น. 393) ซึ่งกองทุนดังกล่าวได้ถูกจัดตั้งขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในการสนับสนุนพรรคการเมืองทั้งระบบ การอุดหนุนพรรคการเมืองและ

วัตถุประสงค์ของกองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองดังกล่าว ยังคงกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 โดยรายละเอียดเรื่องที่มาของเงินในกองทุน ผู้มีอำนาจจัดสรรเงินและควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนหมุนเวียน หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมือง หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินสมทบแก่พรรคการเมือง การจัดทำแผนดำเนินการและการใช้จ่าย หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการลดหรือเลิกการจัดสรรเงินสนับสนุน การจัดสรรเวลาออกอากาศเพื่อแถลงผลงานของพรรคที่มีสมาชิกเป็นผู้แทนราษฎร วิธีคิดค่าใช้จ่ายกรณีพรรคซื้อเวลาออกอากาศหรือซื้อเนื้อที่โฆษณา เรื่องที่พรรคการเมืองอาจได้รับการสนับสนุน การเรียกคืนเงินสนับสนุนพร้อมดอกเบี้ย การคืนเงินสนับสนุนแก่กองทุนเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง และการขอใช้เงินคืนแก่กองทุน ให้ดูในผนวก ก. มาตรา 73 ถึงมาตรา 86

3.4 การควมรวมพรรคการเมือง

ภายใต้แนวคิดในการปฏิรูปการเมืองซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ที่รับรองเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง ในขณะเดียวกันหากปล่อยให้ให้มีพรรคการเมืองจำนวนมาก ในสภาย่อมทำให้ไม่มีพรรคการเมืองใดได้เสียงข้างมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้เพียงพรรคเดียว ต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรค ซึ่งย่อมก่อให้เกิดปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลในท้ายที่สุด อันจะนำมาซึ่งความไม่ต่อเนื่องทางการเมือง ประเทศจะพัฒนาได้ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร กฎหมายจึงกำหนดมาตรการที่ไม่เป็นการจำกัดเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมือง แต่ส่งเสริมให้ระบบการเมืองมีพรรคการเมืองน้อยพรรค เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า พรรคการเมืองใดได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ โดยได้รับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนคะแนนทั้งหมดจะไม่ได้รับที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแบบบัญชีรายชื่อ หรือในการให้การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐไม่ว่าจะเป็นการให้เงินแก่พรรคการเมือง กฎหมายก็กำหนดให้คำนึงถึงจำนวนสมาชิกของพรรคการเมืองซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าพรรคใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากก็ย่อมที่จะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐมากไปด้วยเช่นกัน

มาตรการเหล่านี้ย่อมจะมีผลให้การเมืองไทยมีน้อยพรรค แต่ก็ไม่ได้กีดกันพรรคการเมืองใหม่เมื่อพรรคการเมืองมีน้อยพรรคแต่เป็นพรรคขนาดใหญ่ โอกาสที่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง แต่เพียงพรรคเดียวจะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลก็มีสูงขึ้นในอนาคต ทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพสามารถบริหารประเทศให้เป็นไปตามนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่พรรคการเมืองขนาดเล็กจะต้องดิ้นรนรวมกันหรือรวมกับพรรคการเมืองขนาดใหญ่เพื่อจะได้รับประโยชน์จากกฎหมายให้ได้เต็มที่ (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.59)

จากหลักการการส่งเสริมให้ระบบการเมืองมีพรรคการเมืองน้อยพรรค แต่ไม่มีกีดกันเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังกล่าวยังคงเป็นหลักที่นำมากำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 โดยสาระสำคัญของการควมรวมพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 กับ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ 2550 ไม่มีความแตกต่างกัน เพียงแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ 2550 บัญญัติห้ามมิให้มีการควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 99) เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

มีข้อสังเกตว่าความตามมาตรา 99 ดังกล่าว เป็นความที่ล้ามาจากมาตรา 104 ของรัฐธรรมนูญ 2550 และเป็นหลักการใหม่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก (ดูผนวก ข.)

ทั้งนี้ เพื่อป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นจากการที่พรรครัฐบาลใช้วิธีควบรวมพรรคอื่น ๆ เข้ามาเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ฝ่ายค้านมีคะแนนเสียงเพียงพอที่จะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเผด็จการในระบบรัฐสภา (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น. 180)

การควบรวมพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มี 2 กรณี คือ

(1) การรวมพรรคการเมืองเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่ ตามมาตรา 101

(2) การรวมพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคเดียวกับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลัก ตามมาตรา 103 (ดูผนวก ก.)

3.5 การสิ้นสภาพของพรรคการเมือง

การสิ้นสภาพของพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เป็นหลักการใหม่บัญญัติไว้ในมาตรา 81 มิได้ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพ แต่เป็นนายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าพรรคการเมืองนั้นสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง (ดูผนวก ก.)

3.6 การเลิกพรรคการเมือง

เหตุแห่งการเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา 92 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มี 2 กรณี คือ

3.6.1 ต้องเหตุตามข้อบังคับพรรคการเมืองและไม่มีสมาชิกคนใดภายในพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3.6.2 มีการควบรวมพรรคการเมืองตามข้อ 3.4

อนึ่ง การเลิกพรรคการเมืองเป็นอำนาจของนายทะเบียนที่จะมีคำสั่งเลิกพรรคการเมืองโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งเช่นเดียวกับกรณีของการสิ้นสภาพของพรรคการเมือง มิใช่เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541

3.7 การยุบพรรคการเมือง

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดให้ผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือศาลรัฐธรรมนูญ (มานิตย์ จุมปา, 2544, น.62) และตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ต่อเนื่องถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2553 มีพรรคการเมืองที่ถูกยุบหรือถูกประกาศให้สิ้นสภาพไปแล้วรวมทั้งสิ้น 123 พรรค (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, 2554, น.6) ในการศึกษาลำดับต่อไป จะทำให้ทราบถึงสาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

3.7.1 สาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมือง

ในการศึกษานี้ จะกล่าวเฉพาะสาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในที่นี้จะแยกสาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและกรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิ

(1) กรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมี 2 กรณี คือ

ก. มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมืองและพรรคการเมืองนั้นยังมีสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองนั้นอยู่ (พรป. มาตรา 93 วรรคหนึ่ง)

ข. หัวหน้าพรรคการเมืองไม่ได้รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในเดือนมีนาคมของทุกปี และเมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองรายงานเรื่องดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่หัวหน้าพรรคการเมืองยังไม่รายงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร (พรป. มาตรา 93 วรรคหนึ่ง)

(2) กรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง 5 ปี มี 13 กรณี และทั้ง 13 กรณีนี้ยกเว้นการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญข้อ ท. และ ฉ. ต้องปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดที่มีส่วนร่วมรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำความผิด แต่มิได้ยับยั้งหรือแก้ไข ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น

ก. พรรคการเมืองที่ไม่ได้ยื่นรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองต่อคณะกรรมการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป และเมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองรายงานเรื่องดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่หัวหน้าพรรคการเมืองยังไม่รายงานโดยไม่มีเหตุอันสมควร (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 82)

ข. พรรคการเมืองที่กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (1))

มีข้อสังเกตว่า ความของมาตรา 94 (1) ที่ปรากฏในข้อ ข. ดังกล่าวได้ขยายความมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนุญ 2550 โดยเพิ่มความตอนท้ายว่า หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนุญ ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว

ค. พรรคการเมืองที่กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนุญ (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (3))

มีข้อสังเกตว่า ความของข้อ ค. ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติขยายความมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนุญ 2550 เช่นเดียวกับข้อ ข.

ง. พรรคการเมืองที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนุญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (2))

มีข้อสังเกตว่า หากมีการยุบพรรคและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง เพราะมีการกระทำฝ่าฝืนข้อ ง. ดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังข้อเท็จจริงและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นราย ๆ ได้ต่างกับการยุบพรรคและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 237 วรรคสองของรัฐธรรมนุญ 2550 ซึ่งศาลรัฐธรรมนุญต้องเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคน (ณรงค์เดช สรุโฆษิต, 2553)

จ. พรรคการเมืองที่กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร หรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (4))

มีข้อสังเกตว่า ความของข้อ จ. ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติขยายความมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนุญ 2550 เช่นเดียวกับข้อ ข. และข้อ ค.

ฉ. พรรคการเมืองที่รับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติยังไม่ครบ 5 ปี เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 21 วรรคหนึ่ง)

ช. พรรคการเมืองที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 43)

ญ. พรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 65)

ฎ. พรรคการเมืองรับบริจาคเพื่อกระทำการอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ฯลฯ (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 66)

ฎ. พรรคการเมืองที่รับบริจาคจากบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ฯลฯ (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 69)

ฐ. พรรคการเมืองที่สมควรเห็นเป็นใจ เพื่อให้บุคคลอื่นหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งหลงเชื่อว่าพรรคการเมืองอื่นกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ โดยปราศจากมูลความจริง (พรป. มาตรา 98 ประกอบกับมาตรา 94 (5) และมาตรา 104)

ฑ. พรรคการเมืองที่กระทำการเพื่อล้มล้างการปกครอง ฯลฯ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 68 วรรคสอง)

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการริเริ่มให้มีการยุบพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 วรรคสองว่า ผู้ริเริ่มในกระบวนการอันนำไปสู่การยุบพรรคการเมือง คือผู้ทราบถึงการกระทำความผิดอันเป็นเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง เป็นผู้เสนอเรื่องยื่นคำร้องขอ ส่วนกรณีการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 94 (1)) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ได้ขยายความของมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ 2550 ผู้ริเริ่มคือนายทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา 95)

ฅ. ผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำการหรือสนับสนุนอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง หรือระเบียบ ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารของพรรคผู้ใดมีส่วนรู้เห็นการกระทำดังกล่าว และมีได้ยั้งเพื่อแก้ไขให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ตามมาตรา 68 (รัฐธรรมนูญมาตรา 237 วรรคสอง)

อนึ่งรายละเอียดของการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการเลือกตั้ง ในที่นี้จะไม่กล่าวถึง

3.7.2 ปัญหาและผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง

เหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองตามที่ได้ศึกษาในข้อ 3.7.1 ทั้งกรณีการยุบพรรค ที่นำไปสู่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและกรณีที่ไม่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 15 กรณี แต่ที่เป็นประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้แก่ เหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง 5 ปี ในที่นี้จะกล่าวถึงกรณีการเพิกถอนสิทธิตามมาตรา 237 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ 2550 เป็นสำคัญ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ไม่ได้กระทำความผิดทุกคน

ตามมาตรา 237 วรรคสอง มีหลักเกณฑ์สำคัญคือ เมื่อศาลสั่งยุบพรรคการเมือง เพราะมีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและส่งผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ศาลต้องสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคนเป็นเวลา 5 ปี หลักเกณฑ์นี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ 2550 เพื่อแก้ไขปัญหาพรรคการเมือง

ที่ทุจริตการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเรื่องการซื้อเสียง จึงกำหนดสภาพบังคับไว้อย่างเข้มงวดเด็ดขาดเพื่อป้องกันการกระทำความผิดของพรรคการเมือง (ณรงค์เดช สุรโฆษิต, 2553) เพราะสภาพบังคับอย่างเข้มงวดให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งทั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นประเด็นที่มีการแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางทั้งในเชิงหลักการและข้อเท็จจริง นอกจากนี้ยังมีการแสดงความเห็นและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็กรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการพัฒนาระบบพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งและเป็นประชาธิปไตย ดังจะกล่าวต่อไป

(1) ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเชิงหลักการ

ก. ความไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 237 วรรคสอง มาตราดังกล่าวอาจตีความได้ 2 นัย คือ เป็นบทสันนิษฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องนำพยานหลักฐานมาต่อสู้ได้ หรือเป็นบทบังคับเด็ดขาด แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นบทบังคับเด็ดขาดไม่ต้องรับฟังพยานของผู้ถูกร้อง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553, น.19)

ข. บทลงโทษตามมาตรา 237 วรรคสองขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

การให้กรรมการบริหารพรรคผู้ที่มีได้กระทำความผิดอันเป็นสาเหตุของการยุบพรรคการเมืองต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี โดยมีได้คำนึงถึงพฤติการณ์และข้อเท็จจริงเป็นราย ๆ ไป และยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยที่มิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด พิสูจน์หักล้าง ย่อมถือว่าเป็นการขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม (ณรงค์เดช สุรโฆษิต, 2553)

ค. บทลงโทษตามมาตรา 237 วรรคสอง ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนระหว่างพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ

การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี ในกรณีที่สมาชิกของพรรคการเมืองเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่มิได้มีส่วนร่วม สนับสนุนหรือรู้เห็นในการกระทำความผิด อาจถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่รุนแรงเกินไป เพราะการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนระหว่างพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ (ณรงค์เดช สุรโฆษิต, 2553) นอกจากนี้การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวยังขัดกับหลัก กฎหมายทั่วไปที่ว่าไม่ได้กระทำความผิดไม่มีโทษ เพราะกฎหมายต้องการเฉพาะนำคนที่ทำความผิดไปลงโทษ การลงโทษคนที่ไม่ได้กระทำความผิดทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม (ดิเรก ถึงฝั่ง, 2553, น.14)

(2) ความเห็นทั่วไปเกี่ยวกับผลกระทบจากการยุบพรรคการเมือง

ก. ผลกระทบต่อระบบพรรคการเมืองกรณีผู้ที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งหลีกเลี่ยงการดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคการเมือง

หลังจากที่มีการยุบพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคพลังประชาชน ทำให้จำนวนกรรมการบริหารของพรรคการเมืองแต่ละพรรคลดลง เพราะเหตุถ้าเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองและมีการยุบพรรคการเมืองก็จะถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมือง 5 ปี ซึ่งตามกฎหมายพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมืองจะมีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

เมื่อมีการหลีกเลี่ยงที่จะดำรงตำแหน่งตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมือง อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพรรคการเมือง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553, น.19)

ข. ลดความหลากหลายในทางการเมือง (Political Pluralism)

หลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากลมุ่งหลายที่รักษาความหลากหลายในสังคม

ค. ปิดกั้นโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะรัฐธรรมนูญไทยมีเงื่อนไขบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรคการเมือง การยุบพรรคการเมืองจึงเท่ากับเป็นการปิดกั้นโอกาสที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และเจตนารมณ์ทางการเมืองตรงกันกับประชาชน

ง. ทำลายความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน

ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน (Political Linkage) เป็นหน้าที่สำคัญของพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีการยุบพรรคการเมืองที่มีสมาชิกพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งกำลังทำหน้าที่ตัวกลางเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนในระบบการเมืองเป็นทางการ

จ. ทำลายการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันหลักทางการเมือง

เป็นการทำลายโอกาสที่พรรคการเมืองไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันในระบบการเมืองกล่าวคือ ในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีระบบพรรคการเมืองเข้มแข็ง พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันในระบบการเมืองที่แยกออกจากตัวบุคคลผู้เป็นแกนนำของพรรคการเมืองทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ ซึ่งต่างจากกรณีของไทยในหลายพรรคการเมือง แต่ทั้งนี้ พรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีความคิดอย่างไร และไม่ว่าสภาพข้อเท็จจริง ณ ปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานของพรรคการเมืองนั้น ๆ จะเป็นเช่นไร ก็ล้วนแล้วแต่มีโอกาที่จะพัฒนาไปสู่สถานะการเป็น “สถาบัน” ได้ ซึ่งกฎหมายพรรคการเมืองปัจจุบันก็กำหนดมาตรการหลายอย่างที่ส่งเสริมให้พรรคการเมืองพัฒนาไปสู่จุดนั้นได้ ภายใต้สภาพการณ์ที่ว่า พรรคการเมืองต้องสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรที่จะให้เกิดการพัฒนาตนเอง ดังนั้น การยุบพรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรคที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนให้มีผู้แทนในสภา เพียงเพราะเหตุกระทำผิดกฎหมายหรือไม่ทำหน้าที่บางอย่าง จึงเท่ากับเป็นการทำลายโอกาสที่พรรคการเมืองไทยจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบัน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อระบบการเมืองไทยในระยะยาว

ฉ. สมาชิกพรรคการเมืองเสียสิทธิในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

สมาชิกพรรคการเมืองและบุคคลอื่น ๆ ที่รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นในการกระทำความผิดอันเป็นเหตุให้พรรคการเมืองถูกยุบต้องเสียสิทธิและโอกาสในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพรรคการเมืองนั้น ๆ (ณรงค์เดช สุรโฆษิต, 2554, น.67)

(3) สรุปความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองโดยการยุบพรรคการเมือง

จากปัญหาในเชิงหลักการและปัญหาเรื่องผลกระทบจากการยุบพรรคการเมืองดังกล่าว จึงมีความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองโดยการยุบพรรคการเมืองว่า การยุบพรรคการเมืองเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และแม้ว่าจะมีพรรคการเมืองถูกยุบมากเท่าใด ก็จะมีพรรคการเมืองตัวแทนเกิดขึ้นเพียงนั้น (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น.190-191) เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาคือการเลือกตั้งเพื่อมิให้มีการซื้อเสียงโดยวิธีการลงโทษยุบพรรคการเมืองตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ 2550 จึงไม่ได้ผลและยังทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาของระบบพรรคการเมือง เช่น ผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งจะหลีกเลี่ยงการดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคในพรรคการเมือง เพื่อมิให้ตนเองต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหากมีกรณียุบพรรคการเมือง ส่วนผู้ที่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งจะดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง เป็นต้น (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553, น.19-20) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคือพรรคการเมือง จึงต้องแก้ที่ต้นเหตุ คือต้องสร้างความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น. 191) เมื่อความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองเกิดขึ้นจึงจะสามารถปลดแอกพรรคการเมืองจากนายทุน (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2555, น.163)

3.8 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีปัญหาการสังกัดพรรคการเมืองและการมีเงื่อนไขกำหนดระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้ง

3.8.1 ความเป็นมาและหลักการเกี่ยวกับการสังกัดพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญ 2517 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อสร้างเสถียรภาพให้แก่รัฐบาล (อมร จันทรสมบูรณ์, 2549, น.23) แต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ และรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาเฉพาะฉบับที่ได้บัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง ก็มีได้กำหนดระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมืองไว้เช่นกัน จนกระทั่ง รัฐธรรมนูญ 2540 ใช้บังคับ จึงมีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 107) (4) (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2548, น.21) เพื่อสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับระบบพรรคการเมืองและรัฐบาล โดยการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นการวางมาตรการป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการถอนตัวออกจากพรรคการเมือง เพราะมิได้ร่วมอุดมการณ์ แต่ร่วมผลประโยชน์หรือว่าพรรคการเมืองใดให้ผลประโยชน์มากกว่าก็ย้ายไปพรรคอื่น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ 2540 (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.121-123) แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เงื่อนไขการกำหนดระยะเวลาสังกัดพรรค 90 วันดังกล่าว สามารถป้องกันการย้ายพรรคได้เฉพาะกรณีที่เป็นกรณีการเลือกตั้ง ที่คาดหมายไม่ได้ เช่น การเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุยุบสภาเท่านั้น แต่กรณี

ที่เป็นการเลือกตั้งที่คาดหมายได้ (การเลือกตั้งเนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรหมดวาระ) นั้น ไม่สามารถป้องกันการย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ จะเห็นได้จากก่อนที่จะมีการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากลาออกจากการเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดเพื่อย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองใหม่ให้ครบ 90 วันตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง 90 วันไม่สามารถป้องกันการย้ายพรรคได้ แต่กลับยิ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย้ายพรรคเร็วขึ้นไปอีก จนทำให้การดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปอย่างยากลำบาก (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2548, น. 21) รัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 101 (3) จึงบัญญัติแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป เพราะเหตุยุบสภาผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 30 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง (คุณวก ข.)

3.8.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรคการเมือง

แม้ว่ารัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้ง จะมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเพื่อให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมากขึ้นในการบริหารราชการแผ่นดินตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 3.8.1 ข้างต้น แต่การบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองก็มีผลกระทบต่อระบบการเมืองมากเช่นกัน เช่น

(1) ทำให้เกิดระบบเผด็จการรัฐสภาที่มีการครอบงำและผูกขาดพรรคการเมืองโดย นายทุน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะหมดความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และไม่สามารถตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน (บรรเจิด สิงคนดี, 2557, น.2)

(2) ในกรณีที่ผู้สั่งการหรือหัวหน้าพรรคการเมืองใดเป็นนายทุนใหญ่ระดับชาติ ประเทศชาติก็จะถูกปกครองโดยเจ้าของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหญ่เพียงพรรคเดียวเรียกว่า ระบบเผด็จการโดยพรรคการเมือง (อมร จันทรมบูรณ์, 2549, น.23)

(3) มีการทุจริตกันมากในฝ่ายบริหาร และเพิ่มความเข้มข้นรุนแรงและซับซ้อนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ตามที่เห็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่เกรงกลัวต่อการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะถือว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคฝ่ายรัฐบาลคอยปกป้องคุ้มกันให้

(4) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องสังกัดพรรคการเมือง ขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมสภา เพราะต้องปฏิบัติตามมติพรรค ถ้าฝ่าฝืนมติพรรคอาจถูกมติพรรคการเมืองให้ออกจากพรรคการเมือง ความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะสิ้นสุดลง หรือพรรคการเมืองไม่มีมติให้ออกจากพรรคแต่ไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในสมัยต่อไป เมื่อระบบพรรคการเมืองแข็งแกร่งขึ้น (มี ส.ส. ฝ่ายบริหารมาก) ระบบการตรวจสอบย่อมอ่อนแรงลง (มี ส.ส. ทำหน้าที่นิติบัญญัติจริง ๆ น้อย) (อำไพ วานิชเจริญธรรม, ม.ป.ป., น.1)

3.9 สรุปและวิเคราะห์ปัญหาสำคัญ

จากการศึกษาสาระสำคัญ หลักการ และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายพรรคการเมือง พบว่า ปัญหาสำคัญส่วนใหญ่เป็นเรื่องระบบ กลไก และมาตรการของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกิจการภายในของพรรคการเมืองยังไม่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร ปัญหาเรื่องการยุบพรรคการเมือง ปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี และปัญหาของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่ในการศึกษานี้จะวิเคราะห์ปัญหา 5 กรณี คือ

3.9.1 ปัญหาของระบบหรือกลไกในกระบวนการคัดเลือกและส่งสมาชิกพรรคการเมืองเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

3.9.2 ปัญหาควรให้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายวางมาตรการหรือกลไกในการตรวจสอบหรือควบคุมนโยบายของพรรคการเมืองหรือไม่

3.9.3 ปัญหาของการมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดสาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก

3.9.4 ปัญหาควรให้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี หรือไม่

3.9.5 ปัญหาควรให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่

ปัญหาทั้ง 5 กรณีดังกล่าวมีหลักการและแนวความคิดประกอบการพิจารณาวิเคราะห์ ดังนี้

(1) หลักความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

ก. เมื่อพรรคการเมืองเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของรัฐซึ่งปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นที่พรรคการเมืองจะต้องนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ภายในพรรคการเมืองด้วย โดยหลักการมีประชาธิปไตยภายในพรรค หมายถึง การประกันหลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรค การประกันความเป็นเอกภาพของพรรค และการประกันการเข้าถึงพรรคของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้กระบวนการสร้างประชาธิปไตยในระดับรัฐสภามีความเป็นประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับพื้นฐานนั่นเอง ซึ่งหากมีหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองแล้ว ย่อมทำให้พรรคการเมืองนั้นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองมากยิ่งขึ้น (สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, 2550, น.2)

ข. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 17 วรรคหนึ่ง กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

(2) หลักเสรีภาพของพรรคการเมือง

หลักเสรีภาพของพรรคการเมือง หมายถึง เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งถือเป็นเรื่องเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยตรงที่จะริเริ่ม มีใช้เรื่องของรัฐ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีเสรีภาพในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรคการเมือง กล่าวคือ การเลือกนโยบายพรรคการเมือง การจัดองค์กรภายใน การเลือกชื่อพรรคการเมือง การกำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเสรีภาพในการเลือกสมาชิกพรรคการเมือง การจัดการเรื่องรายรับและทรัพย์สินต่าง ๆ รวมถึงเสรีภาพที่จะ

ยุบพรรคการเมืองของตนเองด้วย ซึ่งเสรีภาพ ในที่นี้ มิใช่เสรีภาพขององค์กรพรรคการเมืองเท่านั้น แต่หมายถึงเสรีภาพของปัจเจกชน ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่จะมีสิทธิเข้าหรือออกจากพรรคได้เสมอ (สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, 2550, น.2) และเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 65

(3) หลักความได้สัดส่วนระหว่างพฤติกรรมและความร้ายแรงของการกระทำ ความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ กฎหมายที่เป็นธรรม หรือกฎหมายที่ดี (Good Law) จะมีลักษณะสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

ก. กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นการทั่วไป กล่าวคือ กฎหมายมีผลใช้บังคับทั่วไป มิได้มุ่งหมายใช้กับกรณีใดกรณีหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

ข. กฎหมายต้องมีความชัดเจนแน่นอน

ค. กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง

ง. กฎหมายต้องไม่ขัดต่อหลักความได้สัดส่วน

จ. กฎหมายต้องไม่กระทบต่อเนื้อหาอันเป็นแก่นแท้ของสิทธิและเสรีภาพ

ในกรณีความไม่ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสมดุลที่เป็นธรรม เพื่อให้ทุกฝ่ายดำรงอยู่ได้ (ภูริชญา วัฒนรุ่ง, 2554, น.6-7)

(4) หลักการคุ้มครองเสรีภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการทำหน้าที่ผู้แทนปวงชน : โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติใด ๆ (Free mandate)

ก. โดยหลักการพื้นฐานของความเป็นผู้แทนในระบบประชาธิปไตย ผู้แทนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนคนทั้งประเทศมิใช่เฉพาะผู้ที่เลือกตนมา แต่ในทางปฏิบัติผู้แทนมักจะต้องทำตามประชาชนในเขตเลือกตั้งหรือทำตามพรรคการเมืองที่ตนสังกัด ดังนั้น การที่ผู้แทนจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนคนทั้งประเทศได้นั้น จะต้องมีการคุ้มครองให้ผู้แทนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติใด ๆ ทั้งจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดและจากประชาชนในเขตเลือกตั้ง ดังนั้น เพื่อให้ผู้แทนสามารถเป็นผู้แทนปวงชนคนทั้งหมด และปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนคนทั้งหมดได้อย่างแท้จริง จึงมีหลักการไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติหรือหลักการ Free Mandate of Representatives ซึ่งหมายความว่าผู้แทนจะไม่ตกอยู่ภายใต้คำสั่งหรือความมอบหมายของผู้ใดแต่ผู้แทนจะตัดสินใจตาม “มโนธรรมสำนึก” หรือ “ความเห็นของตนโดยบริสุทธิ์ใจ” แต่เพียงอย่างเดียว (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2548, น.9)

ข. รัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 122 บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย โดยไม่ตกอยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และมาตรา 126 วรรคห้าบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีอิสระและไม่ผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด

3.9.1 ปัญหาของระบบหรือกลไกในกระบวนการคัดเลือกและส่งสมาชิกพรรคการเมืองเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้กำหนดกระบวนการปฏิบัติในการคัดเลือกและส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งไว้ ดังนี้

(1) ก่อนที่จะมีการประชุมใหญ่ประจำปีของพรรคการเมืองและในกรณีที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละสาขาพรรคการเมือง (มาตรา 37)

(2) แต่ผู้พิจารณาส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนต่อไป ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเสนอความเห็นเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองให้ความเห็นชอบไว้ในข้อ (1) ต่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และให้อำนาจการตัดสินใจเป็นของคณะกรรมการ บริหาร พรรคการเมืองว่าจะมีมติส่งผู้ใดเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และการมีมติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองให้เป็นที่สุด (มาตรา 38)

(3) วิธีปฏิบัติในการคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามข้อ (2) ข้างต้นเป็นเพียงวิธีปฏิบัติที่กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติ โดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอาจจะทำการคัดเลือกบุคคลเอง แต่ก่อนที่ที่ประชุมใหญ่จะลงมติส่งผู้ใดเป็นผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้ง จะต้องขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองแต่ละภาคก่อน (มาตรา 39)

(4) กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามข้อ (1) (2) และ (3) ถ้าพรรคการเมืองฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามก็ไม่มีผลต่อการสมัครและการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 40)

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามข้อ (1) (2) (3) และ (4) ดังกล่าว พิจารณาแล้วจะเห็นว่า ในกระบวนการเริ่มต้นของการคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง แม้ว่าจะให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองแต่ละสาขาเป็นผู้คัดเลือกโดยการให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อของผู้ที่สมควรจะได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตามข้อ (1) (มาตรา 37) แต่อำนาจในการตัดสินใจว่าจะส่งหรือไม่ส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง กลับเป็นของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามข้อ (2) (มาตรา 38) และกระบวนการปฏิบัติเพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตัดสินใจคัดเลือกบุคคลส่งเข้าสมัคร

รับเลือกตั้งดังกล่าว เป็นเพียงวิธีปฏิบัติที่กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติ ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง อาจจะใช้ดุลพินิจตัดสินใจคัดเลือกบุคคลที่จะส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเอง โดยข้ามขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติ ทั้งหมดที่กล่าวมาก็ได้ เพียงแต่ส่งรายชื่อซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้คัดเลือกไว้ให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ในแต่ละภาคให้ความเห็นชอบก่อนที่ที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองจะมีมติเท่านั้น ตามข้อ (3) (มาตรา 38)

จากระบบหรือกลไกในการคัดเลือกบุคคลเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งดังกล่าว อำนาจในการตัดสินใจว่าจะส่งผู้ใดเข้าสมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นอำนาจของที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง ส่วนคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งเพียงให้ความเห็นชอบ กับรายชื่อซึ่งที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องการเท่านั้น ในทางปฏิบัติคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ไม่น่าจะมีความเห็นแย้งกับที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง ดังนั้น ระบบหรือกลไกในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ดังกล่าว จึงเปรียบเสมือนว่าคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองซึ่งเป็นฟันของระบบประชาธิปไตยในพรรค การเมืองแทบจะไม่มีส่วนร่วมในการเสนอชื่อเลย

นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามกระบวนการคัดเลือกและ ส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดที่กล่าวมา เพราะกระบวนการดังกล่าวกฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติ หรือไม่มีสภาพบังคับ โดยพรรคการเมืองซึ่งอาจเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง หากมีความประสงค์ที่จะส่ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ย่อมสามารถกระทำได้ตามข้อ (4) (มาตรา 40) ซึ่งหลักการปฏิบัตินี้เป็นการจำกัดสิทธิ ปิดกั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกพรรคการเมืองโดยสิ้นเชิง และเป็นอุปสรรค ในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในพรรคการเมือง

3.9.2 ปัญหาควรให้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย วางมาตรการหรือกลไกในการตรวจสอบ หรือควบคุมนโยบายของพรรคการเมืองหรือไม่

ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 3.2.5 นโยบายของพรรคการเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และมีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเสียของนโยบายที่ยากต่อการนำมาปฏิบัติในระยะยาว และส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ ปัญหาจึงมีว่า สมควรให้มีบทบัญญัติของกฎหมายตรวจสอบหรือควบคุม นโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้หาเสียงก่อนที่จะมีการเลือกตั้งหรือไม่ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย ให้มีการตรวจสอบหรือควบคุมเรื่องดังกล่าว

พิจารณาแล้วเห็นว่า การจะให้ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายตรวจสอบหรือควบคุมตัว นโยบายโดยตรง สามารถนำมาเทียบเคียงกับบทบัญญัติที่วางมาตรการให้มีการตรวจสอบข้อบังคับพรรค การเมืองตามมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้โดย ที่ข้อบังคับพรรคการเมือง เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินกิจการภายในของพรรคการเมืองเป็นการเฉพาะ แต่ต้นนโยบายของพรรคการเมืองเป็นเรื่องสาธารณะที่ประชาชนควรทราบก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง เมื่อข้อบังคับ ซึ่งเป็นเรื่องการดำเนินกิจการภายในของพรรคการเมืองแต่ยังถูกตรวจสอบได้ นโยบายของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องสาธารณะที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนทั่วประเทศก็ควรจะถูกตรวจสอบได้ เช่นกัน

ตามมาตรา 33 ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีการตรวจสอบข้อบังคับพรรคการเมือง ในกรณีที่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังกำหนดลักษณะต้องห้ามหรือความมุ่งหมายของข้อบังคับไว้ในมาตรา 10 ด้วย ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบหรือควบคุมนโยบายของพรรคการเมืองโดยอาจเทียบเคียงกับลักษณะของการบัญญัติตามมาตรา 33 ซึ่งผู้มีอำนาจในการตรวจสอบหรือควบคุมอาจเป็น กกต. คณะกรรมการ หรือศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น (คุณนวก ก.)

3.9.3 ปัญหาการมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดสาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาในข้อ 3.7 ทำให้พบว่า มีบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 กำหนดสาเหตุที่จะนำไปสู่การยุบพรรคการเมืองรวมทั้งสิ้น 13 กรณี และกรณีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อีก 2 กรณี ซึ่งยังไม่นับรวมกรณีที่มีเหตุยุบพรรคตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ปัญหาที่ว่า สมควรที่จะให้มีการยกเลิกโทษการยุบพรรคการเมืองหรือไม่ และสาเหตุที่นำไปสู่การยุบพรรคทั้ง 15 กรณี มีความเหมาะสมเป็นธรรมหรือไม่

ปัญหาแรก สมควรให้มีการยกเลิกโทษการยุบพรรคการเมืองหรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญวางหลักการให้มีการยุบพรรคการเมืองเพื่อแก้ปัญหาการเลือกตั้งที่มีการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการซื้อเสียง แม้ว่าที่ผ่านมาการลงโทษยุบพรรคการเมืองจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้เท่าที่ควร และยังก่อให้เกิดปัญหาตามมา แต่ก็ยังเป็นมาตรการที่สร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบให้แก่ผู้เกี่ยวข้องับพรรคการเมืองให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นถ้าหากจะยกเลิกโทษการยุบพรรคการเมือง ก็จะทำให้ขาดมาตรการสำคัญในการควบคุมนักการเมือง จึงเห็นสมควรให้มีโทษยุบพรรคการเมืองไว้ต่อไป

ปัญหาที่สอง เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองทั้ง 15 กรณี มีความเหมาะสมเป็นธรรมหรือไม่ อย่างไร

ปัญหาดังกล่าวอาจใช้หลักการ เรื่อง ความได้สัดส่วนระหว่างพฤติกรรมและความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมดุลและเป็นธรรม ให้ทุกฝ่ายดำรงอยู่ได้ การลงโทษยุบพรรคการเมืองเป็นมาตรการการลงโทษที่รุนแรง เพราะฉะนั้นก็ต้องมีการกระทำความผิดที่ร้ายแรงด้วยเช่นกัน ปัญหาต่อไปมีว่า สาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองทั้ง 15 กรณี มีกรณีใดบ้างที่จะถือได้ว่าเป็นความผิดร้ายแรง

พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีที่จะถือได้ว่าเป็นความผิดร้ายแรง ควรพิจารณาจากผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น หากมีผลกระทบหรือเกิดความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนหรือผลกระทบต่อกลุ่มคนในวงกว้าง ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง ส่วนที่จะถือได้ว่าเป็นความผิดไม่ร้ายแรง ก็ให้ยกเลิกโทษการยุบพรรคการเมือง เช่น กรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองไม่ได้รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง (มาตรา 93 ประกอบกับมาตรา 42) เป็นต้น

3.9.4 ปัญหาควรให้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี หรือไม่

จากการศึกษาในข้อ 3.7 พบว่าปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมี 2 กรณี คือ

(1) การเพิกถอนสิทธิหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคน แม้บุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิด ตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 237

(2) การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

อนึ่ง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมี 2 กรณีคือ นอกจากกรณีตามมาตรา 237 แล้ว ยังมีกรณีตามมาตรา 68 ส่วนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองมี 11 กรณี

ปัญหาว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในกรณีที่ (1) และ (2) มีความเหมาะสมเป็นธรรมหรือไม่

ปัญหาดังกล่าวอาจใช้หลักการ เรื่อง ความได้สัดส่วนระหว่างพฤติกรรมและความร้ายแรงของการกระทำความผิดกับความหนักเบาในการลงโทษ มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเช่นเดียวกับกรณีของการยุบพรรคการเมือง

พิจารณาแล้วเห็นว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคน แม้บุคคลที่มีได้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 237 ขัดต่อหลักความได้สัดส่วนดังที่กล่าวมาแล้ว น่าถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินเหตุ แต่ถ้าเป็นการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเฉพาะรายที่กระทำความผิด หรือรู้เห็นหรือสนับสนุนให้มีการกระทำความผิดไม่น่าจะถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินเหตุ

ดังนั้น การลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเฉพาะผู้กระทำความผิด ยังมีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายต่อไป เพื่อป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิด และควรยกเลิกการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ที่มีได้กระทำความผิด

3.9.5 ปัญหาควรให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่

จากการศึกษาในข้อ 3.8 รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ได้บัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง และให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคง ส่วนการกำหนดระยะเวลาให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้งนั้น เป็นมาตรการการป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย้ายพรรคการเมือง กล่าวคือ เป็นการป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดแล้วไปเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรจะครบวาระเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งกับพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติวางมาตรการดังกล่าว ไว้เป็นครั้งแรก

อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ปัญหาที่ว่า การเขียนรัฐธรรมนูญในฉบับต่อไปจะกำหนดหลักการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองก่อนที่จะมีการเลือกตั้งอีกหรือไม่ และจะวางมาตรการการป้องกันการย้ายพรรคการเมือง

ของสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรโดยการกำหนดระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้งหรือไม่อย่างไร

พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทย การจะกำหนดหลักการหรือมาตรการใด ๆ ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องพิจารณาให้รอบคอบให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด โดยเฉพาะเรื่องความเหมาะสมและพฤติกรรมการเมือง และใช้หลักการคุ้มครองเสรีภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการทำหน้าที่ของผู้แทนปวงชนชาวไทยเรื่องความเป็นอิสระและการไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจใด ๆ (Free mandate) ซึ่งหลักการดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 122 และมาตรา 126 พรรคห้า มาประกอบในการพิจารณา

โดยที่การให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองแม้จะมีข้อดีในเรื่องความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่และไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจใด ๆ ของกลุ่มคนหรือพรรคการเมือง แต่ก็ไม่มีความจำเป็นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองจะไม่ถูกครอบงำจากพรรคการเมือง ในประเด็นนี้มีข้อสังเกตประกอบการพิจารณาว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากกาเลือกตั้งในอดีตมีสมาชิกบางส่วนหรือส่วนใหญ่ ถูกครอบงำโดยพรรคการเมืองบ้าง หรือไม่

จึงขอเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขว่า ควรให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองต่อไป เพราะอย่างไรเสียก็ต้องส่งเสริมให้รัฐธรรมนูญมีหลักการให้รัฐบาลมีเสถียรภาพซึ่งเป็นหลักการสำคัญหลักการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องวางมาตรการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจใดหรือการครอบงำจากพรรคการเมืองหรือบุคคล ๆ ควบคู่ไปด้วย ในที่นี้ขอเสนอว่าไม่ควรมีบทบัญญัติเรื่องระยะเวลาการสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้ง เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีโอกาสย้ายพรรคการเมืองได้ตลอดเวลา พร้อมกับไม่ให้มีบทบัญญัติให้อำนาจแก่พรรคการเมือง ที่จะลงมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดออกจากพรรคการเมือง แต่หากเห็นว่าควรให้พรรคการเมืองมีอำนาจลงมติดังกล่าวได้ ก็ต้องมีบทบัญญัติไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกมติให้ออกจากพรรคการเมืองนั้น สิ้นสุดสมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แนวความคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะยังเห็นว่า แม้จะมีผลกระทบเรื่องวินัยในพรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาลบ้าง ก็ยังดีกว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องอยู่ในความครอบงำจากพรรคการเมืองหรือคนไม่กี่คน

3.10 บทสรุปและแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปการเมือง และเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นแหล่งผลิตนักการเมืองเข้าสู่ระบบงานบริหารและระบบงานนิติบัญญัติเพราะเหตุว่าพรรคการเมืองมิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นการจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หากต้องการให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการคาดหวังว่าพรรคการเมืองจะพัฒนาตนเองโดยไม่มีกรอบของกฎหมายกำกับ คงเป็นเรื่องยาก ดังนั้นการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อวางรากฐานให้ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นภายใน

พรรคการเมืองโดยเริ่มตั้งแต่ต้องสร้างระบบหรือกลไกให้สมาชิกพรรคการเมืองมีอำนาจในการมีส่วนร่วมหรือตัดสินใจในการดำเนินการดำเนินกิจการทางการเมืองในนามของพรรคการเมือง หากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักการเมืองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ และมีความจริงใจ ไม่หวังอำนาจ การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองจึงจะเกิดขึ้น และในที่สุดก็จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ในการนี้ จึงขอเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ในประเด็นที่เห็นว่าผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติตามที่ได้พิจารณาและวิเคราะห์ไว้ในข้อ 3.9.5 ประการ ดังนี้

3.10.1 สร้างระบบหรือกลไกในการส่งสมาชิกพรรคการเมืองเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 และตัดมาตรา 40 ออกทั้งมาตรา เพื่อให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคัดเลือกและส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งระบบหรือกลไกดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนการคัดสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญที่สุดแนวทางหนึ่ง รายละเอียดและเหตุผลในข้อ 3.9.1

3.10.2 สร้างระบบหรือกลไกในการตรวจสอบ ควบคุม หรือกลั่นกรองนโยบายของพรรคการเมืองก่อนที่พรรคการเมืองจะนำไปใช้หาเสียงในการเลือกตั้ง โดยเพิ่มบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องดังกล่าวในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และกำหนดให้ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบ ซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจสั่งแก้ไขหรือยกเลิกได้ หากเห็นว่านโยบายนั้นอาจมีผลกระทบสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่จำเป็นซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายมาใช้มาเสียงของพรรคการเมือง รายละเอียดและเหตุผลในข้อ 3.9.2

3.10.3 ยกเลิกสาเหตุของการกระทำที่นำไปสู่กระบวนการยุบพรรคการเมือง บางประการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เฉพาะกรณีที่เป็นการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น กรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองไม่รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองตามมาตรา 93 ประกอบกับมาตรา 42 เป็นต้น ส่วนกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงให้มีการยุบพรรคการเมืองต่อไป รายละเอียดและเหตุผลในข้อ 3.9.3

3.10.4 ยกเลิกการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ได้มีส่วนรู้เห็น สนับสนุน หรือมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ส่วนผู้กระทำความผิดหรือมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้มีการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต่อไป โดยปรับปรุงแก้ไขความของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 237 ให้มีความชัดเจนเพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความ และนำมาพิจารณาใช้ยกเว้นรัฐธรรมนูญฉบับต่อไป รายละเอียดและเหตุผลในข้อ 3.9.4

3.10.5 ในการยกเว้นรัฐธรรมนูญฉบับต่อไป ควรบัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่ไม่ควรกำหนดระยะเวลาให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองก่อนมีการเลือกตั้ง พร้อมกันนี้ ต้องไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจแก่พรรคการเมืองที่จะมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคออกจากพรรคการเมือง รายละเอียดและเหตุผลในข้อ 3.9.5

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

- ณรงค์เดช สรุโฆษิต. (2554). *แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (19 ธันวาคม 2553). “*บทวิเคราะห์การยุบพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญมาตรา 237* พรรคสอง (ตอน 1)”. สืบค้น 1 กันยายน 2557.
จาก <http://www.pub-lay.net/publaw/view.aspx?id1539>
- ดิเรก ถึงฝั่ง. (2553). *ประเด็นการยุบพรรคการเมือง. วิชาการรัฐธรรมนูญไทย : ประเด็นแก้ไขกรณีการยุบพรรคการเมืองและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา*. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมดาเพลส จำกัด.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2544) “กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ” ใน *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 1, เรื่อง 3). กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). *รัฐธรรมนูญที่น่ารู้*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคนดี. (19 มีนาคม 2557). “*สุเทพซัดเลือกตั้งปาร์ตี้ลิสต์*”. สืบค้น 1 กันยายน 2557.
จาก <http://www.komchadluek.net/mobile/detail/20140319/181177.html>
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2555). *แนวทางการปฏิรูประบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2548). *การคุ้มครอง ส.ส. ในฐานะผู้แทนปวงชนไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมือง*. การสัมมนาวิชาการประจำปีครั้งที่ 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). *สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง : การแก้ไขจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญ 2540 ที่ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเหนือผู้แทนปวงชนโดยใช้พรรคการเมือง. ทิศทางของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่*. การประชุมนิติศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2553). *ประเด็นการยุบพรรคการเมือง. วิชาการรัฐธรรมนูญไทย : ประเด็นแก้ไขกรณีการยุบพรรคการเมืองและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา*. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมดาเพลส จำกัด.
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550” (7 ตุลาคม 2550)
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 124 ตอนที่ 64 ก, น. 68.
- ภูงศ์ นุตราชวงศ์. (4 กรกฎาคม 2557). “*กทต. ชงกฎหมายเลือกตั้ง*”. สืบค้น 1 กันยายน 2557.
จาก <http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=4512>
- ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (7 สิงหาคม 2554). “*กฎหมายมหาชนและพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย?*” สืบค้น 9 กันยายน 2557.
จาก <http://took-ka-tatookta.blogspot.com/2011/08/blog-post.html>

- มานิตย์ จุมปา. (2544) “พรรคการเมือง” ใน *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 1, เรื่อง 13). กรุงเทพฯ : องค์การค้ำครุสภา.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2540). *ทรรศนะว่าด้วยเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาระบบพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ : บทพิเคราะห์พิมพ์ จำกัด.
- สุนทรียา เหมือนพะวงศ์. (29 พฤษภาคม 2550). “*ทฤษฎีกฎหมายเยอรมันเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง*”. สืบค้น 9 กันยายน 2557. จาก <http://www.prachatai.com/journal/2007/05/12877>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กองกรรมาธิการ 2. (2540). *รายงานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ*. (อัดสำเนา)
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักประชาสัมพันธ์. (2555). *ระบบงานรัฐสภา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อมร จันทสมบูรณ์. (พฤษภาคม 2549). *สถาบันกติกากฎหมาย*. โครงการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมาย และการร่างกฎหมายสำหรับนิติกรระดับ 6 – 7. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อัมมาร สยามวาลา. (18 มิถุนายน 2554). สืบค้น 5 กันยายน 2557.
จาก www.thaichamber.or.th/scripts/detail.asp?nNEWSID=3651
- อำไพ วาณิชเจริญธรรม. (ม.ป.ป.) “*ประชาธิปไตยในอนาคตกับระบบพรรคการเมือง*”. สืบค้น 1 กันยายน 2557. จาก <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n116558239.news>

ภาคผนวก ก

เปรียบเทียบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔
กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

หน้าว่าง

เปรียบเทียบ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔ กับ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๔๑

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐”	มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑" หมายเหตุ มาตรา ๑ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐””
มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป	มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป
<p>มาตรา ๓ ให้ยกเลิก</p> <p>(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑</p> <p>(๒) ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๕ เรื่อง ห้ามพรรคการเมืองประชุมหรือดำเนินกิจการอื่นใดในทางการเมือง ลงวันที่ ๒๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙</p> <p>(๓) ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๗ เรื่อง การแก้ไขประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๕ ลงวันที่ ๒๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙</p> <p>(๔) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบ</p>	<p>มาตรา ๓ ให้ยกเลิก</p> <p>(๑) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔</p> <p>(๒) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕</p> <p>(๓) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. ๒๕๒๔ พ.ศ. ๒๕๓๘</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๑๕ เรื่อง ห้ามพรรคการเมืองประชุมหรือดำเนินกิจการอื่นใดในทางการเมือง ลงวันที่ ๒๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ พ.ศ. ๒๕๕๐</p> <p>(๕) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐</p>	
<p>มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>“พรรคการเมือง” หมายความว่า คณะบุคคลที่ร่วมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง โดยได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมุ่งที่จะส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง</p> <p>“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกพรรคการเมือง</p> <p>“ที่อยู่” หมายความว่า ที่อยู่ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร</p> <p>“การบริจาค” หมายความว่า การให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่พรรคการเมือง เพื่อการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง หรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกเหนือจากค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>“ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้” หมายความว่ารวมถึง</p> <p>(๑) การปลดหนี้ หรือการลดหนี้ให้เปล่า</p> <p>(๒) การให้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย</p> <p>(๓) การเข้าค้ำประกันโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม</p>	<p>มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>“พรรคการเมือง” หมายความว่า พรรคการเมืองที่คณะบุคคลรวมกันจัดตั้ง โดยได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกพรรคการเมือง</p> <p>“ที่อยู่” หมายความว่า ที่อยู่ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร</p> <p>“การบริจาค” หมายความว่า การให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้แก่พรรคการเมืองหรือสมาชิกเพื่อการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง นอกเหนือจากค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองตามข้อบังคับของพรรคการเมือง</p> <p>“กองทุน” หมายความว่า กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง</p> <p>“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนพรรคการเมือง</p> <p>หมายเหตุ มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า</p> <p>“มาตรา ๓ ให้เพิ่มบทนิยามคำว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” ระหว่างคำว่า “การบริจาค” และคำว่า “กองทุน” ในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑</p> <p>““ศาลรัฐธรรมนูญ” หมายความว่ารวมถึง องค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ”</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>(๔) การให้ใช้สถานที่ ยานพาหนะ หรือทรัพย์สิน โดยไม่คิดค่าเช่าหรือค่าบริการ หรือคิดค่าเช่าหรือค่าบริการน้อยกว่าที่คิดกับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๕) การให้ใช้บุคลากรซึ่งมีได้เป็นลูกจ้างหรือผู้รับจ้างของพรรคการเมือง โดยพรรคการเมือง หรือสมาชิกไม่ต้องชำระค่าจ้างหรือสินจ้าง หรือต้องชำระค่าจ้างหรือสินจ้างเพียงบางส่วน เว้นแต่การเป็นอาสาสมัครนอกเวลาการทำงานโดยปกติของผู้ นั้น</p> <p>(๖) การให้ใช้บริการโดยไม่คิดค่าใช้บริการ หรือคิดค่าใช้บริการน้อยกว่าที่คิดกับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๗) การให้ส่วนลดในสินค้าหรือทรัพย์สินที่จำหน่าย โดยให้ส่วนลดมากกว่าที่ให้กับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๘) การให้เดินทางหรือให้ขนส่งบุคคลหรือสิ่งของโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรือคิดค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่คิดกับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๙) การจัดเลี้ยง การจัดมหรสพ หรือการบันเทิงอื่นให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรือคิดค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่คิดกับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๑๐) การให้บริการวิชาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล สถาปนิก วิศวกร กฎหมาย หรือบัญชี โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรือคิดค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่คิดกับบุคคลอื่น โดยปกติทางการค้า</p> <p>(๑๑) การอื่นซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกได้ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ หรือไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายซึ่งโดยปกติต้องจ่าย</p> <p>การดำเนินการตาม (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) หรือ (๑๐) ซึ่งพรรคการเมืองจัดให้แก่สมาชิกและมีได้เป็นไปเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งให้แก่สมาชิก มิให้ถือว่าเป็นการให้ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
“กองทุน” หมายความว่า กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง “นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนพรรคการเมือง	
มาตรา ๕ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ประกาศตามวรรคหนึ่งเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้	มาตรา ๕ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนี้ ประกาศของคณะกรรมการเลือกตั้ง เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้
มาตรา ๖ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมือง และปฏิบัติงานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้	มาตรา ๖ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมือง และปฏิบัติงานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้
มาตรา ๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ของนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจงหรือให้ส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตรวจสอบได้ ให้ถือว่านายทะเบียนเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น และให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง	มาตรา ๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ของนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจงหรือให้ส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตรวจสอบได้
หมวด ๑ การจัดตั้งพรรคการเมือง	หมวด ๑ การจัดตั้งพรรคการเมือง
มาตรา ๘ ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติซึ่งได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป	มาตรา ๘ ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป สามารถรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทาง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>อาจรวมกันดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมืองได้</p> <p>ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ให้ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>การประชุมตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	<p>การเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>มาตรา ๙ ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ให้ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายพรรคการเมือง กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>การประชุมตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>
<p>มาตรา ๙ พรรคการเมืองต้องมีชื่อ ชื่อย่อ ภาพเครื่องหมาย นโยบาย และข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งมีลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>ชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง ต้องไม่ซ้ำหรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายของผู้จัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่น หรือของพรรคการเมืองที่ได้จัดแจ้งไว้ก่อนตามมาตรา ๑๒ หรือของพรรคการเมืองที่ถูกยุบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p>	<p>มาตรา ๑๐ พรรคการเมืองต้องมีนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้องไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาหรือชนในชาติไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ</p>
<p>มาตรา ๑๐ ข้อบังคับพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้</p>	<p>มาตรา ๑๑ ข้อบังคับพรรคการเมืองอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>(๑) ชื่อและชื่อย่อของพรรคการเมือง</p> <p>(๒) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง</p> <p>(๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่พรรคการเมืองซึ่งต้องตั้งอยู่ในราชอาณาจักร</p> <p>(๔) การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>(๕) แผนและกำหนดเวลาในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง อำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการสาขาพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่ของกรรมการสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๖) การประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองและการประชุมใหญ่ของสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๗) การรับเข้าเป็นสมาชิกและการให้ออกจากการเป็นสมาชิก</p> <p>(๘) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก</p> <p>(๙) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก</p> <p>(๑๐) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก กรรมการบริหารพรรคการเมือง และกรรมการสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๑๑) หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ</p> <p>(๑๒) การบริหารการเงิน ทรัพย์สิน และการจัดทำบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๑๓) รายได้ของพรรคการเมือง การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและค่าบำรุง</p>	<p>(๑) ชื่อพรรคการเมือง</p> <p>(๒) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง</p> <p>(๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่พรรคการเมือง</p> <p>(๔) การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>(๕) แผนและกำหนดเวลาในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง อำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกจากตำแหน่งของกรรมการสาขาพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่ของกรรมการสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๖) การประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองและการประชุมของสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๗) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก</p> <p>(๘) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก</p> <p>(๙) การรับเข้าเป็นสมาชิกและการให้ออกจากการเป็นสมาชิก</p> <p>(๑๐) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก</p> <p>(๑๑) หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง</p> <p>(๑๒) การบริหารการเงินและทรัพย์สิน และการจัดทำบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๑๓) การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>พรรคการเมืองและการบริจาคแก่พรรคการเมือง</p> <p>(๑๔) การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป</p> <p>(๑๕) การเลิกพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง</p> <p>ข้อบังคับพรรคการเมืองต้องไม่มีลักษณะหรือความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>(๒) ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ</p> <p>(๓) มีข้อกำหนดให้ดำเนินการทางวินัยหรือจรรยาบรรณ โดยมีได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกดำเนินการทางวินัยหรือจรรยาบรรณ มีโอกาสสู้ข้อกล่าวหาและแก้ข้อกล่าวหาได้ตามสมควร</p> <p>(๔) มีข้อกำหนดให้มีการดำเนินการเพื่อให้สมาชิกที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคการเมือง เพราะเหตุที่สมาชิคนั้นลงมติหรือไม่ลงมติในสภาผู้แทนราษฎรหรือในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา</p> <p>(๕) การอื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>การจัดให้มีการประชุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการทางการเมือง หรือการลงมติในสภาผู้แทนราษฎรมีให้ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามวรรคสอง</p>	<p>(๑๔) การเลิกพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๑๑ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ประกอบด้วย หัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เกรียงไกรพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง โฆษกพรรค</p>	<p>มาตรา ๑๒ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองประกอบด้วยหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เกรียงไกรพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นซึ่ง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>การเมือง และกรรมการบริหารอื่นซึ่งเลือกตั้งจากสมาชิกผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๑๓) และ (๑๔) ของรัฐธรรมนูญ</p> <p>กรรมการบริหารพรรคการเมืองมีวาระการดำรงตำแหน่งตามข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้องไม่เกินคราวละสี่ปี และอาจได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้</p>	<p>เลือกตั้งจากสมาชิกซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์</p>
<p>มาตรา ๑๒ ให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองต่อนายทะเบียน โดยต้องยื่นพร้อมกันนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง บัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง หนังสือยินยอมให้ใช้สถานที่เป็นที่ทำการพรรคการเมืองซึ่งต้องอยู่ในราชอาณาจักร และสำเนารายงานการประชุมตั้งพรรคการเมือง</p> <p>การยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่งต้องเป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ชื่อและชื่อย่อของพรรคการเมือง (๒) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง (๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง (๔) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของผู้จัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง (๕) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของกรรมการบริหารพรรคการเมือง 	<p>มาตรา ๑๓ ให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองยื่นคำขอจัดตั้งพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพร้อมกันนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง บัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง และสำเนารายงานการประชุมของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง</p> <p>คำขอจัดตั้งพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ชื่อพรรคการเมือง (๒) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง (๓) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่พรรคการเมือง (๔) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง (๕) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง
<p>มาตรา ๑๓ เมื่อได้รับการยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนพิจารณาตรวจสอบในเรื่องดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ผู้จัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง และมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป (๒) ชื่อ ชื่อย่อ และภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง นโยบายและข้อบังคับพรรค 	<p>มาตรา ๑๔ เมื่อได้รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนพิจารณาตรวจสอบ ในเรื่องดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘ และมีจำนวนไม่น้อยกว่าสิบห้าคน (๒) นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมืองมีลักษณะไม่ขัดต่อมาตรา ๑๐

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>การเมืองมีลักษณะและความมุ่งหมายที่ไม่ขัดต่อมาตรา ๙</p> <p>(๓) เอกสารการจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองมีรายการครบถ้วนและถูกต้องตามมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๒</p> <p>(๔) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑</p> <p>ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าการยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองถูกต้องและครบถ้วน ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้งรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอ</p> <p>ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่ารายการใดไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้งสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับการยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง</p> <p>ผู้ยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียน อาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งตามวรรคสามต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าว</p>	<p>(๓) เอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมืองมีรายการครบถ้วนตามมาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๓</p> <p>(๔) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๒ และ</p> <p>(๕) ชื่อพรรคการเมืองและภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่ซ้ำหรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นที่ได้ยื่นคำขอไว้ตามมาตรา ๑๓ หรือของพรรคการเมืองอื่นที่นายทะเบียนได้รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ก่อนแล้ว</p> <p>ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้องและครบถ้วน ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง</p> <p>ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าคุณสมบัติหรือจำนวนของผู้จัดตั้งพรรคการเมือง หรือนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง หรือคุณสมบัติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง (๑)(๒)(๔) หรือ (๕) ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง</p> <p>มาตรา ๑๗ ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้อินิจฉัยชี้ขาดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับหนังสือ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
	<p>แจ้งคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองจากนายทะเบียน</p> <p>เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดเป็นประการใดแล้ว ให้นายทะเบียนปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น</p> <p>หมายเหตุ มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า</p> <p>“มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๖) ของมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑</p> <p>“(๖) ชื่อพรรคการเมืองและภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่ซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่ถูกยุบตามคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๖๖ เว้นแต่จะได้ลวงพ้นกำหนดระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น”</p> <p>หมายเหตุ มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า</p> <p>“มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในวรรคสามของมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน</p> <p>“ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าคุณสมบัติหรือจำนวนของผู้จัดตั้งพรรคการเมืองหรือนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง หรือคุณสมบัติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) (๔) (๕) หรือ (๖) ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง”</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๑๔ ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าเอกสารจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๓ (๓) มีรายการไม่ครบถ้วน หรือมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง ให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับการยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน</p> <p>เมื่อผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองได้แก้ไขเอกสารการจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองให้ถูกต้องและครบถ้วนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับเอกสารดังกล่าว</p> <p>ถ้าผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองไม่ดำเนินการแก้ไขเอกสารการจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง หรือดำเนินการแก้ไขแล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่สั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และให้นำความในมาตรา ๑๓ วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๑๕ ในกรณีที่นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าเอกสารขอจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๔ (๓) มีรายการไม่ครบถ้วนตามมาตรา ๑๑หรือมาตรา ๑๓ หรือมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง ให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน</p> <p>เมื่อผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองได้แก้ไขเอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมืองให้ถูกต้องและครบถ้วนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับเอกสารดังกล่าว</p> <p>ถ้าผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองไม่ดำเนินการแก้ไขเอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง หรือดำเนินการแก้ไขแล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง และให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่สั่งไม่รับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๑๕ ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายของพรรคการเมืองตามที่ปรากฏในเอกสารการจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง ชั่วหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายของพรรคการเมือง ซึ่งผู้จดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองอื่นได้ยื่นจดทะเบียนไว้ในวันและเวลาเดียวกัน ให้นายทะเบียนดำเนินการดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) แจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้ยื่นจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย</p>	<p>มาตรา ๑๖ ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองตามที่ปรากฏในเอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมือง ชั่วหรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของผู้จัดตั้งพรรคการเมืองอื่นที่ได้ยื่นคำขอไว้ในวันเดียวกัน ให้นายทะเบียนดำเนินการ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) แจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทำความเข้าใจ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>เพื่อให้ทำความเข้าใจกันว่าผู้จดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดจะเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น เมื่อได้ตกลงกันเป็นประการใดแล้ว และไม่เป็นการซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองตามที่ได้ตกลงกัน การตกลงกันดังกล่าวให้กระทำให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน</p> <p>(๒) ในกรณีที่ผู้ยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องยืนยันไม่ยอมตกลงกัน หรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาตาม (๑) แล้ว ยังตกลงกันไม่ได้ ให้นายทะเบียนดำเนินการจับสลากโดยเปิดเผยเพื่อให้ได้ผู้มีสิทธิใช้ชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายของพรรคการเมืองนั้น และให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองตามผลของการจับสลากนั้น</p>	<p>ลงกันว่าผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดจะเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น เมื่อได้ตกลงกันเป็นประการใดแล้ว ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองตามที่ได้มีการตกลงกันการตกลงกันดังกล่าวให้กระทำให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน</p> <p>(๒) ในกรณีที่ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องยืนยันไม่ยอมตกลงกันหรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวใน (๑) แล้วยังตกลงกันไม่ได้ ให้นายทะเบียนพิจารณารับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองจากผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองที่เห็นว่าผู้มีสิทธิที่จะใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นดีกว่า โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้</p> <p>(ก) ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้จัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งเคยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดในนามของพรรคการเมืองตามหลักฐานใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองคณะนั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า</p> <p>(ข) ในกรณีที่จำนวนผู้จัดตั้งพรรคการเมืองตาม (ก) มีจำนวนเท่ากัน ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้จัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งเคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดในนามของพรรคการเมืองตามหลักฐานใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองคณะนั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า</p> <p>(ค) ในกรณีที่จำนวนผู้จัดตั้งพรรคการเมืองตาม (ข) มีจำนวนเท่ากัน ให้นาย</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ให้นายทะเบียนแจ้งผลการดำเนินการตาม (๒) เป็นหนังสือไปยังผู้ยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ทราบผลตาม (๒)</p>	<p>ทะเบียนดำเนินการจับสลากโดยเปิดเผยเพื่อให้ได้ผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น</p> <p>(๓) ในกรณีที่ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นเป็นชื่อหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่ไม่เคยมีการใช้มาก่อนและตกลงกันไม่ได้ ให้นายทะเบียนดำเนินการจับสลากโดยเปิดเผยเพื่อให้ได้ผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น</p> <p>ให้นายทะเบียนแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองตาม (๒) และ (๓) เป็นหนังสือไปยังผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๑๖ ให้นายทะเบียนจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในทะเบียนพรรคการเมือง และให้ประกาศการจัดตั้งพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา โดยระบุชื่อชื่อย่อ และภาพเครื่องหมายของพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง ชื่อหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เภรัณูฎิพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นของพรรคการเมือง</p> <p>ให้พรรคการเมืองที่นายทะเบียนรับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วเป็นนิติบุคคล</p>	<p>มาตรา ๑๘ ให้นายทะเบียนจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในทะเบียนพรรคการเมืองและให้ประกาศการจัดตั้งพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา โดยระบุชื่อพรรคการเมือง ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง ชื่อหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เภรัณูฎิพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นของพรรคการเมือง</p> <p>มาตรา ๑๙ ให้พรรคการเมืองที่นายทะเบียนรับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วเป็นนิติบุคคล</p>
<p>หมวด ๒ การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง</p>	<p>หมวด ๒ การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
	ส่วนที่๑ การดำเนินกิจการในทางการเมือง
<p>มาตรา ๑๗ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง และมติของที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน และต้องส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้ หัวหน้าพรรคการเมืองจะมอบหมายเป็นหนังสือให้กรรมการบริหารคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้</p> <p>กรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดามติของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>กรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่ต้องรับผิดชอบตามวรรคสาม หากพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ร่วมกระทำการนั้น และได้คัดค้านในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองโดยปรากฏในรายงานการประชุม หรือได้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานที่ประชุมภายในเจ็ดวันนับแต่สิ้นสุดการประชุมในกรณีที่ไม่ปรากฏในรายงานการประชุม</p>	<p>มาตรา ๒๐ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง และมติของที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลนอก เพื่อการนี้หัวหน้าพรรคการเมืองจะมอบหมายเป็นหนังสือให้กรรมการบริหารคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้</p>
<p>มาตรา ๑๘ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ต้องควบคุมไม่ให้สมาชิกกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมายระเบียบ หรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p> <p>เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p>	<p>มาตรา ๔๓ เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องควบคุมพรรคการเมืองไม่ให้ใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นเกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และควบคุมไม่ให้</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ต้องควบคุมไม่ให้ผู้ซึ่งพรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ระเบียบ หรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งอาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม</p>	<p>ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเงินตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา</p>
<p>มาตรา ๑๙ ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกต้องเป็นบุคคลธรรมดาผู้มีสัญชาติไทย มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง โดยยื่นใบสมัครด้วยตนเองพร้อมเอกสารประกอบตามที่นายทะเบียนกำหนดต่อพรรคการเมืองที่ผู้นั้นประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิก และให้คำรับรองว่าตนมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นอยู่ในขณะเดียวกัน ตามสถานที่ที่พรรคการเมืองกำหนดและให้พรรคการเมืองส่งสำเนาใบสมัครและเอกสารประกอบดังกล่าวให้นายทะเบียน</p> <p>ในกรณีที่พรรคการเมืองใดแอบอ้างว่าผู้ใดสมัครเป็นสมาชิกโดยผู้นั้นไม่รู้เห็นหรือไม่สมัครใจ ผู้ที่ถูกแอบอ้างหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้ถูกแอบอ้าง อาจแจ้งต่อนายทะเบียนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาลบชื่อของผู้นั้นออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น โดยให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองดังกล่าวมาตั้งแต่นั้น</p> <p>หัวหน้าพรรคการเมืองต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกให้ตรงตามความเป็นจริงเก็บรักษาไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง และพร้อมที่จะให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่งนายทะเบียนมอบหมายตรวจสอบได้</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมด้วยรายชื่ออาชีพ และที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าว ตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนด ให้นายทะเบียนทราบภายในวันที่เจ็ดของทุกสามเดือน และให้สรุปยอดจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงทั้งหมดในรอบปีให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมกราคมของทุกปี</p>	<p>มาตรา ๒๑ ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ</p> <p>มาตรา ๓๔ หัวหน้าพรรคการเมืองต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกให้ตรงตามความเป็นจริง เก็บรักษาไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง และพร้อมที่จะให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่งนายทะเบียนมอบหมายตรวจสอบได้</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาพร้อมด้วยรายชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าวตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมกราคมของทุกปี</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งนายทะเบียนภายในระยะเวลาตามวรรคสี่ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด ทะเบียนสมาชิกให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด</p> <p>ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองของทุกพรรคการเมืองในระบบอิเล็กทรอนิกส์ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทะเบียนดังกล่าวเป็นทะเบียนที่ถูกต้องและแท้จริงตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นอย่างอื่น</p>	<p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งนายทะเบียนภายในระยะเวลาตามวรรคสองให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด ทะเบียนสมาชิกให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด</p>
<p>มาตรา ๒๐ สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง เมื่อ</p> <p>(๑) ตาย</p> <p>(๒) ลาออก</p> <p>(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๙</p> <p>(๔) พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมืองเพราะกระทำผิดวินัยหรือจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุร้ายแรงอื่น</p> <p>(๕) พรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง เลิกหรือยุบไป</p> <p>(๖) เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรคการเมือง</p> <p>(๗) กระทำการอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>การลาออกจากสมาชิกตามวรรคหนึ่ง (๒) ให้ถือว่าสมบูรณ์เมื่อได้ยื่นใบลาออกต่อนายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง</p> <p>การสิ้นสุดสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๔) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวน</p>	<p>มาตรา ๒๒ สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ</p> <p>(๑) ตาย</p> <p>(๒) ลาออก</p> <p>(๓) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๑</p> <p>(๔) พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>(๕) พรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเลิกหรือยุบไป</p> <p>การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๔) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>กรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และการลงมติให้ลงคะแนนลับ แต่ถ้าสมาชิกผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ คัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ สมาชิกผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยหรือจะคงสมาชิกภาพของพรรคการเมืองนั้นต่อไปก็ได้</p> <p>การอุทธรณ์ตามวรรคสามให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งรายงานหรือเอกสารเกี่ยวกับการมีมติตามวรรคสามไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรและนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ</p> <p>การสิ้นสุดสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๕) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองยุบไป ให้สมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันถัดจากวันที่ครบหกสิบวันนั้น</p>	<p>กรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และการลงมติให้ลงคะแนนลับ แต่ถ้าสมาชิกผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติคัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ สมาชิกผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย</p> <p>การอุทธรณ์ของสมาชิกต่อศาลตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งรายงานหรือเอกสารเกี่ยวกับการมีมติตามวรรคสองไปยังประธานรัฐสภาและนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ</p> <p>การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๕) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยและไม่อาจเข้าไปเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิกหรือยุบไป ให้ถือว่าสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบหกสิบวันนั้น</p>
<p>มาตรา ๒๑ ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง</p> <p>ห้ามมิให้ผู้ไม่มีสัญชาติไทยตามมาตราหนึ่งเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของ</p>	<p>มาตรา ๒๑ ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง</p> <p>ห้ามมิให้ผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองหรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>พรรคการเมือง</p> <p>ห้ามมิให้สมาชิกที่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือตำแหน่งอื่นใดของพรรคการเมือง</p>	
<p>มาตรา ๒๒ ห้ามมิให้พรรคการเมืองหรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง</p>	
<p>มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้ผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ จากพรรคการเมืองหรือจากผู้ใด เพื่อยอมสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง</p>	
<p>มาตรา ๒๔ ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินหนึ่งพรรคการเมือง</p>	
<p>มาตรา ๒๕ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อ ชื่อย่อ ภาพเครื่องหมาย หรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า “พรรคการเมือง”หรืออักษรต่างประเทศซึ่งแปลหรืออ่านว่า “พรรคการเมือง”ในดวงตรา ป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่น หรือในข้อมูลทางการสื่อสารใด ๆ โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง</p>	<p>มาตรา ๒๔ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า "พรรคการเมือง" หรืออักษรต่างประเทศซึ่งแปลหรืออ่านว่า "พรรคการเมือง" ในดวงตราป้าย ชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่น หรือในข้อมูลทางการสื่อสารใด ๆ โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๒๖ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองนั้นต้องดำเนินการรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาค และจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา</p>	<p>มาตรา ๒๙ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการให้มีสมาชิกตั้งแต่ห้าพันคนขึ้นไป ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา</p>
<p>มาตรา ๒๗ เมื่อได้ดำเนินการตามมาตรา ๒๖ แล้ว ให้มีการเรียกประชุมใหญ่พรรคการเมืองเป็นครั้งแรกภายในหกสิบวัน ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่เรียกประชุมใหญ่ภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองเรียกประชุมใหญ่ภายในระยะเวลาที่กำหนด</p> <p>ในการประชุมใหญ่พรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) การทบทวนนโยบายพรรคการเมืองที่ได้จัดแจ้งไว้ (๒) การทบทวนข้อบังคับพรรคการเมืองที่ได้จัดแจ้งไว้ (๓) การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองแทนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามมาตรา ๘ วรรคสอง (๔) การเลือกตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมือง และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง (๕) เรื่องอื่นที่เสนอโดยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๑ ประธานสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสี่สาขา หรือตัวแทนสมาชิกไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน <p>การลงมติในที่ประชุมใหญ่ตาม (๓) และ (๔) ให้ลงคะแนนลับ</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๒๘ พรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง การดำเนินกิจการดังต่อไปนี้ให้กระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง</p> <p>(๑) การเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง</p> <p>(๒) การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>(๓) การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เภรัณูฎิพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นของพรรคการเมือง</p> <p>(๔) การเลือกตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมือง และคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง</p> <p>(๕) รายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองที่ได้ดำเนินการไปในรอบปีที่ผ่านมา</p> <p>(๖) แผนการดำเนินการสำหรับปีต่อไป โดยเฉพาะการหารายได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง และการพัฒนาบุคลากรทางการเมือง</p> <p>(๗) การแต่งตั้งผู้สอบบัญชีและการรับรองงบการเงินประจำปีของพรรคการเมือง</p> <p>(๘) กิจการที่เสนอโดยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ประธานสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสี่สาขา หรือตัวแทนสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน</p> <p>(๙) กิจการอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p> <p>(๑๐) กิจการอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p>	<p>มาตรา ๒๕ เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว การดำเนินกิจการดังต่อไปนี้ให้พรรคการเมืองกระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง</p> <p>(๑) การเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง</p> <p>(๒) การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>(๓) การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง เภรัณูฎิพรรคการเมือง โฆษกพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น</p> <p>(๔) การอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๒๙ องค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งหมด ผู้แทนของสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสาขาพรรคการเมือง และตัวแทนสมาชิก ทั้งนี้ มีจำนวนรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่าสองร้อยคน</p> <p>การได้มาซึ่งตัวแทนสมาชิกตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งต้องคำนึงถึงสัดส่วนของจำนวนสมาชิกที่มีตามสาขาในแต่ละภาค และสัดส่วนของจำนวนสมาชิกหญิงและชาย ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนความเห็นที่หลากหลายของสมาชิกทุกระดับ</p> <p>การลงมติในที่ประชุมใหญ่ให้กระทำโดยเปิดเผย แต่การลงมติเลือกบุคคลตาม มาตรา ๒๘ วรรคสอง (๓) และ (๔) หรือการลงมติในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือผู้เข้าประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนร้องขอให้ลงคะแนนลับ ก็ให้ลงคะแนนลับ</p> <p>การจัดให้มีมติโดยมิได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ จะกระทำมิได้</p>	<p>มาตรา ๒๖ ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้แทนของสาขาพรรคการเมือง และสมาชิก ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>ในระหว่างที่พรรคการเมืองใดดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองตามมาตรา ๒๙ ให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองนั้นประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิก ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๓๐ สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมือง จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ หรือไม่น้อยกว่าสองพันคน แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อกันให้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมือง</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๓๑ เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จัดให้พรรคการเมืองกระทำการใด ๆ ผ่าฝืนนโยบายพรรคการเมือง หรือข้อบังคับพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด ในกรณีที่นายทะเบียนเตือนเป็นหนังสือแก่บุคคลที่ไม่ใช่หัวหน้าพรรคการเมือง ต้องส่งสำเนาหนังสือเตือนนั้นให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว</p> <p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคน ออกจากตำแหน่ง ผู้นั้นไม่มีสิทธิเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง</p>	<p>มาตรา ๒๗ เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองจัดให้พรรคการเมืองกระทำการใด ๆ ผ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือข้อบังคับพรรคการเมืองอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ แต่ลักษณะการกระทำยังไม่รุนแรงจนเป็นสาเหตุให้ต้องยุบพรรคการเมืองตามมาตรา ๖๗ ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด ในกรณีที่นายทะเบียนเตือนเป็นหนังสือแก่บุคคลที่ไม่ใช่หัวหน้าพรรคการเมืองต้องส่งสำเนาหนังสือเตือนนั้นให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว</p> <p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง ผู้นั้นไม่มีสิทธิเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง</p>

<p>พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔</p>	<p>พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑</p>
<p>มาตรา ๓๒ สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง ออกจากตำแหน่งได้ ในกรณีนี้ ให้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำร้องขอไปถึงพรรคการเมือง</p> <p>มติให้ถอดถอนตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนผู้ที่เข้าประชุมใหญ่วิสามัญ โดยให้ลงคะแนนลับ</p> <p>ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่งผู้ใดถูกถอดถอน ให้ที่ประชุมใหญ่ดำเนินการเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งนั้น และให้นำความในมาตรา ๒๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p> <p>ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการร้องขอถอดถอนประธานสาขาพรรคการเมืองหรือกรรมการสาขาพรรคการเมืองด้วยโดยอนุโลม โดยให้ใช้สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ และให้มีการจัดประชุมใหญ่วิสามัญสาขาพรรคการเมืองนั้นเพื่อมีมติถอดถอน</p> <p>การดำเนินการตามมาตรานี้ให้กระทำได้เพียงครั้งเดียวในวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง แต่ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การถอดถอนผู้นั้นตามมาตรานี้จะกระทำมิได้</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๓๓ ในกรณีที่สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนเห็นวามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</p> <p>ให้ถือว่าวามติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะและความมุ่งหมายตามมาตรา ๑๐ วรรคสอง (๓) (๔) หรือ (๕) ขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยวามติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองดังกล่าวขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับดังกล่าวนั้นเป็นอันยกเลิกไป</p>	<p>มาตรา ๒๘ ในกรณีที่สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าห้าสิบคนเห็นวามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยวามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับดังกล่าวนั้นเป็นอันยกเลิกไป</p>
<p>มาตรา ๓๔ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้น</p> <p>หนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดและอย่างน้อยจะต้องมีรายการแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง รายชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของกรรมการสาขาพรรคการเมืองนั้น</p> <p>เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้ว ให้ออกหนังสือรับรองการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง</p>	<p>มาตรา ๓๐ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้น ให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้น</p> <p>หนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดและอย่างน้อยจะต้องมีรายการแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมืองรายชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของกรรมการสาขาพรรคการเมืองนั้น</p> <p>เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้ว ให้ออกหนังสือรับรองการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๓๕ คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ประกอบด้วย ประธานสาขาพรรคการเมือง รองประธานสาขาพรรคการเมือง เลขานุการสาขาพรรคการเมือง รองเลขานุการสาขาพรรคการเมือง เภรัณยูิกสาขาพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรคการเมือง โฆษกสาขาพรรคการเมือง และกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง ซึ่งเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองจากสมาชิกผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๑๓) และ (๑๔) ของรัฐธรรมนูญ</p> <p>กรรมการสาขาพรรคการเมืองมีวาระการดำรงตำแหน่งตามข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้องไม่เกินคราวละสี่ปี และอาจได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้</p>	<p>มาตรา ๓๑ คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วยประธานสาขาพรรคการเมือง รองประธานสาขาพรรคการเมือง เลขานุการสาขาพรรคการเมือง รองเลขานุการสาขาพรรคการเมือง เภรัณยูิกสาขาพรรคการเมือง โฆษกสาขาพรรคการเมือง และกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๓๖ ให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับพรรคการเมือง</p>	<p>มาตรา ๓๒ ให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมืองตามที่ได้รับมอบหมาย</p>
<p>มาตรา ๓๗ คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งก่อนการประชุมใหญ่ประจำปีของพรรคการเมือง และในกรณีที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไปหรือเป็นการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อที่อยู่ในความรับผิดชอบของสาขาพรรคการเมืองนั้น</p> <p>องค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยกรรมการสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยกึ่งหนึ่ง และสมาชิกสาขาพรรคการเมืองซึ่งต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าสิบคน</p> <p>การลงมติให้ความเห็นชอบในการเสนอชื่อบุคคลตามวรรคหนึ่ง และการลงมติ</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>เลือกตั้งคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ให้ลงคะแนนลับ ส่วนการลงมติในเรื่องอื่นให้เป็นไปโดยเปิดเผย เว้นแต่คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองหรือสมาชิกสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าห้าสิบคนร้องขอให้ลงคะแนนลับ ก็ให้ลงคะแนนลับ</p> <p>กิจการอื่นที่ต้องกระทำโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมือง วิธีการเสนอเรื่องให้ที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองพิจารณา และวิธีการดำเนินการประชุม ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p>	
<p>มาตรา ๓๘ การพิจารณาส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ให้เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง</p> <p>ในการพิจารณาส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจากรายชื่อตามลำดับ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) รายชื่อผู้ซึ่งที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๓๗</p> <p>(๒) รายชื่อบุคคลอื่นที่เห็นสมควร</p> <p>มติคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ให้ส่งผู้ใดเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นที่สุด</p>	
<p>มาตรา ๓๙ นอกจากการพิจารณาส่งผู้ใดเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อตามวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๘ ที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองอาจใช้วิธีการให้ผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่พรรคการเมืองลงมติเลือกผู้สมควรส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับ</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>เลือกตั้งของพรรคการเมืองจัดให้มีการดำเนินการดังกล่าวโดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่ตามมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง แต่ละคนมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนให้ผู้ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลำดับลงไปในเขตเลือกตั้งใด เป็นผู้ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ แล้วแต่กรณี</p> <p>เมื่อที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองมีมติตามวรรคหนึ่ง มิให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการเสนอชื่อ การพิจารณา และการคัดเลือกผู้สมควรเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองตามมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ มาใช้บังคับแต่การเสนอชื่อบุคคลเพื่อให้มีการลงมติตามวรรคหนึ่งจะต้องขอความเห็นจากคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคก่อน</p> <p>การลงคะแนนตามมาตรานี้จะให้ลงคะแนนทางไปรษณีย์ตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมืองก็ได้</p>	
<p>มาตรา ๔๐ การไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ หรือมาตรา ๓๙ ของพรรคการเมืองไม่มีผลกระทบต่อการสมัครและการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกซึ่งพรรคการเมืองนั้นส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง</p>	
<p>มาตรา ๔๑ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง หรือรายการตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง (๕) ที่จัดแจ้งไว้กับนายทะเบียน หรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา ๓๔ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว</p> <p>การเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียน และให้นำความในมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๓๓ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง หรือรายการตามมาตรา ๑๓ วรรคสอง (๕) ที่จัดแจ้งไว้กับนายทะเบียน หรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา ๓๐ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว</p> <p>การเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียน และให้นำมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด</p> <p>การแก้ไขรายการที่ได้ประกาศไว้ตามมาตรา ๑๖ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา</p>	<p>ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด</p> <p>การแก้ไขรายการที่ได้ประกาศไว้ตามมาตรา ๑๘ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา</p>
<p>มาตรา ๔๒ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนด และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ เว้นแต่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน</p> <p>เมื่อครบระยะเวลาการรายงานตามวรรคหนึ่งแล้ว หากพรรคการเมืองใดยังไม่ได้รายงาน ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองรายงานภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าพ้นกำหนดระยะเวลาแล้วยังมิได้รายงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเพื่อให้มีการยุบพรรคการเมืองนั้น</p>	<p>มาตรา ๓๕ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดและแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปีเพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ เว้นแต่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน</p>
<p>มาตรา ๔๓ ห้ามมิให้พรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง ช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือผู้เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งหรือได้รับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม</p>	<p>มาตรา ๓๖ ห้ามมิให้พรรคการเมืองช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
หมวด ๓ การเงินและการสนับสนุนพรรคการเมือง	
ส่วนที่ ๑ การเงินของพรรคการเมือง	ส่วนที่ ๒ การเงินของพรรคการเมือง
<p>มาตรา ๔๔ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารการเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง ตลอดจนจัดให้มีการทำบัญชีตามมาตรา ๔๕ ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง</p> <p>ในกรณีที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ให้ประธานสาขาพรรคการเมืองจัดให้มีการทำบัญชีของสาขาพรรคการเมืองตามมาตรา ๔๕ และรับรองความถูกต้อง ตลอดจนจัดส่งบัญชีของสาขาพรรคการเมืองเพื่อแสดงรวมไว้ในบัญชีของพรรคการเมือง</p>	<p>มาตรา ๓๗ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารการเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง ตลอดจนจัดให้มีการทำบัญชีตามมาตรา ๓๘ ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง</p> <p>ในกรณีที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ให้ประธานสาขาพรรคการเมืองจัดให้มีการทำบัญชีของสาขาพรรคการเมืองตามมาตรา ๓๘ และรับรองความถูกต้อง ตลอดจนจัดส่งบัญชีของสาขาพรรคการเมืองเพื่อแสดงรวมไว้ในบัญชีของพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๔๕ บัญชีของพรรคการเมืองและบัญชีของสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) บัญชีรายวันแสดงรายได้หรือรายรับ และแสดงค่าใช้จ่ายหรือรายจ่าย (๒) บัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคตามมาตรา ๖๒ (๓) บัญชีแยกประเภท (๔) บัญชีแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน <p>การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่ต้องสมบูรณ์โดยครบถ้วน</p> <p>บัญชีตาม (๑) และ (๒) ต้องลงรายการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่รายการนั้นเกิดขึ้น</p> <p>บัญชีตาม (๓) และ (๔) ต้องลงรายการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้น</p>	<p>มาตรา ๓๘ บัญชีของพรรคการเมืองและบัญชีของสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) บัญชีรายวันแสดงรายได้หรือรายรับ และแสดงค่าใช้จ่ายหรือรายจ่าย (๒) บัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคตามมาตรา ๔๘ (๓) บัญชีแยกประเภท (๔) บัญชีแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน <p>การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่ต้องสมบูรณ์โดยครบถ้วน</p> <p>บัญชีตาม (๑) และ (๒) ต้องลงรายการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่รายการนั้นเกิดขึ้น</p> <p>บัญชีตาม (๓) และ (๔) ต้องลงรายการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันสิ้น</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
เดือนของเดือนที่รายการนั้นเกิดขึ้น	เดือนของเดือนที่รายการนั้นเกิดขึ้น
<p>มาตรา ๔๖ พรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองต้องปิดบัญชีครั้งแรกภายในวันสิ้นปีปฏิทินที่ได้รับการจัดแจ้งการจัดตั้งขึ้น และครั้งต่อไปเป็นประจำทุกปีในวันสิ้นปีปฏิทิน</p> <p>การปิดบัญชีให้จัดทำงบการเงิน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย งบดุลและงบรายได้ และค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง กรณีที่มีสาขาพรรคการเมือง งบการเงินให้รวมถึงงบการเงินของสาขาพรรคการเมืองทุกสาขาพรรคการเมืองด้วย</p> <p>งบดุลต้องแสดงรายการ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของพรรคการเมือง</p> <p>งบรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างน้อยต้องแสดงที่มาของรายได้ซึ่งได้รับจากเงินบริจาค เงินสนับสนุนจากรัฐ และรายได้อื่นที่มี กับทางใช้ไปของค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของพรรคการเมืองไว้โดยชัดเจน โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ต้องแสดงรายละเอียดของรายการตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด</p> <p>งบการเงินต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบและรับรองการสอบบัญชี</p>	<p>มาตรา ๓๙ พรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองต้องปิดบัญชีครั้งแรกภายในวันสิ้นปีปฏิทินที่ได้จัดแจ้งการจัดตั้งขึ้น และครั้งต่อไปเป็นประจำทุกปีในวันสิ้นปีปฏิทิน</p> <p>การปิดบัญชีให้จัดทำงบการเงิน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย งบดุลและงบรายได้ และค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง กรณีที่มีสาขาพรรคการเมือง งบการเงินให้รวมถึงงบการเงินของสาขาพรรคการเมืองทุกสาขาพรรคการเมืองด้วย</p> <p>งบดุลต้องแสดงรายการ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของพรรคการเมือง</p> <p>งบรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างน้อยต้องแสดงที่มาของรายได้ ซึ่งได้รับจากเงินบริจาค เงินสนับสนุนจากรัฐ และรายได้อื่นที่มี กับทางใช้ไปของค่าใช้จ่ายดำเนินการของพรรคการเมือง โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งต้องแสดงไว้โดยชัดเจน</p> <p>งบดุลต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบและรับรองการสอบบัญชี</p>
<p>มาตรา ๔๗ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเสนองบการเงินที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบและรับรองแล้วต่อที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติภายในเดือนเมษายนของทุกปี โดยแจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้า และปิดประกาศไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน</p> <p>งบการเงินซึ่งที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติแล้วตามวรรคหนึ่ง หัวหน้าพรรคการเมืองต้องรับรองความถูกต้องร่วมกับเหรียญกพรรคการเมือง และให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งงบการเงินต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติพร้อมทั้งสำเนาบัญชีตามมาตรา ๔๕</p> <p>เมื่อนายทะเบียนได้รับงบการเงินและสำเนาบัญชีตามวรรคสองแล้ว ให้นำ</p>	<p>มาตรา ๔๐ งบการเงินที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบและรับรองแล้วต้องเสนอที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติภายในเดือนเมษายนของทุกปี โดยแจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้า และปิดประกาศไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน</p> <p>งบการเงินซึ่งที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติแล้วตามวรรคหนึ่งหัวหน้าพรรคการเมืองต้องรับรองความถูกต้องร่วมกับเหรียญกพรรคการเมือง และให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งงบการเงินต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองอนุมัติ พร้อมทั้งสำเนาบัญชีตามมาตรา ๓๘</p> <p>เมื่อนายทะเบียนได้รับงบการเงินและสำเนาบัญชีตามวรรคสองแล้วให้นำ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะบุคคลขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะ คณะละห้าคน ประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนกรมสรรพากร ผู้แทนสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบงบการเงินตามวรรคสองเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาและประกาศให้สาธารณชนทราบ</p> <p>คณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามวรรคสาม ให้ได้รับค่าตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>	<p>ทะเบียนเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและประกาศให้สาธารณชนทราบ</p>
<p>มาตรา ๔๘ รายได้และทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร</p>	<p>มาตรา ๔๑ รายได้และทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร</p>
<p>มาตรา ๔๙ ให้หัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะพร้อมสำเนาหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินในวันเข้ารับตำแหน่ง วันที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือถูกยุบ หรือวันที่พ้นจากตำแหน่งแล้วแต่กรณี รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา ในวันยื่นให้ถูกต้องครบถ้วนตามความเป็นจริงก่อนนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับตำแหน่ง ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือถูกยุบ หรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง</p> <p>บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลนั้นอาจส่งสำเนาบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ตามกฎหมายอื่นนั้นก่อนนาย</p>	<p>มาตรา ๔๒ ให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง และกรรมการสาขาพรรคการเมือง มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะก่อนนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับตำแหน่งและภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง</p> <p>บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลนั้นอาจส่งสำเนาบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ตามกฎหมายอื่นนั้นก่อนนาย</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
ทะเบียนแทนก็ได้	ทะเบียนแทนก็ได้
<p>มาตรา ๕๐ เมื่อนายทะเบียนได้รับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามมาตรา ๔๙ แล้ว ถ้านายทะเบียนมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการต่อไปตามอำนาจหน้าที่</p> <p>หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบให้เป็นไปตามที่นายทะเบียนกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	
<p>มาตรา ๕๑ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องควบคุมไม่ให้พรรคการเมืองและผู้ซึ่งพรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ใช้จ่ายเกินวงเงินตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา</p> <p>หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใด รู้เห็นหรือทราบว่าการกระทำตามวรรคหนึ่ง ต้องยับยั้งเพื่อมิให้มีการกระทำดังกล่าว</p> <p>ความในมาตรานี้ให้นำไปใช้บังคับกับประธานสาขาพรรคการเมืองและกรรมการสาขาพรรคการเมืองด้วย โดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๔๓ เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองต้องควบคุมพรรคการเมืองไม่ให้ใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นเกินวงเงินที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และควบคุมไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินวงเงินตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา</p>
<p>มาตรา ๕๒ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ดังนี้</p> <p>(๑) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้</p>	<p>มาตรา ๔๔ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ดังนี้</p> <p>(๑) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>จัดสรรเป็นจำนวนรวมโดยพิจารณาตามจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองเสนอไว้ในบัญชีรายชื่อที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p> <p>(๒) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้จัดสรรให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองเป็นรายบุคคล</p> <p>ค่าใช้จ่ายที่จัดสรรตาม (๑) และ (๒) ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>ห้ามมิให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองตาม (๑) และ (๒) เกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา</p>	<p>จัดสรรเป็นจำนวนรวม โดยพิจารณาตามจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองเสนอไว้ในบัญชีรายชื่อที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p> <p>(๒) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้จัดสรรให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองเป็นรายบุคคล</p> <p>ค่าใช้จ่ายที่จัดสรรตาม (๑) และ (๒) ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง</p> <p>ห้ามมิให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองตาม (๑) และ (๒) เกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา</p>
<p>ส่วนที่ ๒</p> <p>รายได้ของพรรคการเมือง</p>	
<p>มาตรา ๕๓ พรรคการเมืองอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) เงินค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>(๒) เงินที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของพรรคการเมือง</p> <p>(๓) เงิน ทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ที่ได้จากการจัดกิจกรรมหาทุนของพรรคการเมือง</p> <p>(๔) เงิน ทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ที่ได้จากการบริจาคแก่พรรคการเมือง</p> <p>(๕) เงินอุดหนุนจากกองทุน</p> <p>(๖) ดอกผลของเงินและรายได้จากทรัพย์สินของพรรคการเมือง</p> <p>(๗) รายได้อื่น</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
การหารายได้ตาม (๒) และ (๓) ให้เป็นไปตามที่นายทะเบียน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด	
<p>มาตรา ๕๔ การหารายได้จากการจัดกิจกรรมหาทุนของพรรคการเมืองต้องกระทำโดยเปิดเผยและแสดงวัตถุประสงค์ว่าเป็นการหาทุนของพรรคการเมืองอย่างชัดเจน และเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ที่ได้จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวจากผู้สนับสนุนรายใดที่มีจำนวนตั้งแต่หนึ่งแสนบาทขึ้นไป ให้ถือเป็นรายได้จากการบริจาค</p> <p>เมื่อพรรคการเมืองได้ดำเนินกิจกรรมหาทุนในแต่ละครั้งเสร็จเรียบร้อยแล้วให้รายงานรายได้ที่ทำได้และกิจกรรมที่จัดขึ้นต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่จัดกิจกรรมดังกล่าว</p> <p>การรายงานตามวรรคสองให้ระบุชื่อบุคคลผู้สนับสนุนทางการเงินเป็นจำนวนตั้งแต่หนึ่งแสนบาทขึ้นไป แก่กิจกรรมหาทุนนั้นด้วย</p>	
<p>ส่วนที่ ๓</p> <p>การบริจาคแก่พรรคการเมือง</p>	
มาตรา ๕๕ บทบัญญัติในส่วนนี้ให้ใช้บังคับกับการบริจาคของหัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง และสมาชิกให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย	
	<p>หมวด ๓</p> <p>การสนับสนุนพรรคการเมือง</p>
	<p>ส่วนที่ ๑</p> <p>การบริจาคแก่พรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๕๔ วรรคสาม การบริจาคแก่พรรคการเมือง ตั้งแต่หนึ่งพันบาทขึ้นไป ให้กระทำโดยเปิดเผยชื่อผู้บริจาคและสามารถตรวจสอบได้ ห้ามมิให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ใด รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ที่เป็นการบริจาคโดยไม่ปรากฏชื่อผู้บริจาคตามวรรคหนึ่ง หรือที่บริจาคให้ตนเป็นส่วนตัว</p>	<p>มาตรา ๔๕ การบริจาคแก่พรรคการเมือง ให้กระทำโดยเปิดเผยตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>
<p>มาตรา ๕๗ ภายใต้บังคับมาตรา ๕๔ วรรคสาม การบริจาคแก่พรรคการเมือง ตั้งแต่ห้าพันบาทขึ้นไป ต้องเปิดเผยชื่อผู้บริจาคต่อสาธารณชนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>การบริจาคแก่พรรคการเมืองตั้งแต่สองหมื่นบาทขึ้นไป จะต้องบริจาคโดยวิธีการส่งจ่ายเป็นตัวแลกเงิน หรือเช็คขีดคร่อม</p>	
<p>มาตรา ๕๘ การบริจาคโดยแสดงเจตนาในแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี ให้กระทำได้โดยผู้เสียภาษีแต่ละคนอาจจะบุชื่อพรรคการเมืองที่ประสงค์จะบริจาคภาษีให้หนึ่งพรรคการเมืองปีละหนึ่งร้อยบาท ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยอธิบดีกรมสรรพากร</p> <p>การแสดงเจตนาตามวรรคหนึ่งมิให้นำไปหักเป็นค่าลดหย่อนตามมาตรา ๖๑ ให้กรมสรรพากรจัดทำรายชื่อพรรคการเมืองที่ได้รับบริจาคตามวรรคหนึ่งพร้อมจำนวนเงินที่ได้จากการแสดงเจตนาบริจาคทั้งหมด ส่งให้นายทะเบียน และโอนเงินดังกล่าวให้กองทุนเพื่อโอนต่อให้พรรคการเมืองที่ได้รับบริจาคตามมาตรานี้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและกรมสรรพากรจะได้ตกลงกัน</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๕๙ ห้ามมิให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลบริจาคให้แก่พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่าสิบล้านบาทต่อปี</p> <p>ในกรณีที่นิติบุคคลใดบริจาคให้แก่พรรคการเมืองตั้งแต่ห้าล้านบาทขึ้นไป จะต้องได้รับอนุมัติหรือสัตยาบันโดยมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลนั้นหรือสมาชิกของนิติบุคคลนั้น</p> <p>ห้ามมิให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการสาขาพรรคการเมืองผู้ใด รับบริจาคจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง</p>	
<p>มาตรา ๖๐ เมื่อมีการบริจาคแก่พรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองออกหลักฐานการรับบริจาคให้แก่ผู้บริจาคตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>เมื่อมีการบริจาคแก่พรรคการเมือง ให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการสาขาพรรคการเมือง ซึ่งเป็นผู้ที่รับบริจาค ต้องจัดทำบันทึกการรับบริจาคไว้เป็นหลักฐานและจัดส่งบันทึกการรับบริจาคของพรรคการเมืองพร้อมเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ รวมทั้งเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ให้แก่พรรคการเมือง เพื่อนำส่งเข้าบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคของพรรคการเมืองไว้ก่อนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับบริจาค</p> <p>เมื่อพรรคการเมืองได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากการบริจาคแล้ว ให้ลงรายการการรับบริจาคในบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคของพรรคการเมืองให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รายการนั้นเกิดขึ้น และให้จัดส่งใบเสร็จรับเงิน หรือหลักฐานการรับบริจาคให้แก่ผู้บริจาคภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ออกใบเสร็จรับเงินหรือหลักฐานการรับบริจาค</p> <p>ในกรณีที่มีการบริจาคให้แก่พรรคการเมือง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำประกาศบัญชีรายชื่อผู้บริจาค และจำนวนเงิน รายการทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ที่ได้รับบริจาคในแต่ละสัปดาห์ ให้ถูกต้องตรงตามความเป็น</p>	<p>มาตรา ๕๖ เมื่อมีการบริจาคแก่พรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองออกหลักฐานการรับบริจาคให้แก่ผู้บริจาคตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>เมื่อพรรคการเมืองได้รับการบริจาคเงิน ให้พรรคการเมืองเปิดเผยรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินที่ได้รับการบริจาคตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
จริงใจแล้วเสร็จภายในวันทำการวันแรกของสัปดาห์ถัดมา แล้วปิดประกาศไว้โดยเปิดเผย ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมืองเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และจัดส่งประกาศดังกล่าวให้นายทะเบียนทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศ	
มาตรา ๖๑ ผู้บริจาคเงินแก่พรรคการเมืองมีสิทธินำจำนวนเงินที่บริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนตามที่กำหนดในประมวลรัษฎากรได้ โดยให้ลดหย่อนได้ในกรณีบุคคลธรรมดาไม่เกินปีละห้าพันบาทและในกรณีนิติบุคคลไม่เกินปีละสองหมื่นบาท ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด	มาตรา ๔๗ ผู้บริจาคเงินแก่พรรคการเมืองมีสิทธินำจำนวนเงินที่บริจาคไปหักเป็นค่าลดหย่อนตามที่กำหนด ในประมวลรัษฎากรได้
<p>มาตรา ๖๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๕๔ วรรคสาม มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดให้มีบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคซึ่งต้องมีรายการดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ชื่อ ที่อยู่ จำนวนเงิน และรายการทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ของผู้บริจาคทุกราย</p> <p>(๒) วัน เดือน ปี ที่รับบริจาค</p> <p>(๓) สำเนาหลักฐานการรับบริจาค</p> <p>ในกรณีที่การบริจาคเป็นการให้หรือให้ใช้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ให้คิดมูลค่าโดยคำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในทางการค้า ในท้องถิ่นหรือค่าของสินค้านั้นก่อนจึงบันทึกลงในบัญชี และในกรณีที่ไม้อาจคิดมูลค่าได้ ให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นนั้นให้ชัดเจนเท่าที่จะกระทำได้</p>	<p>มาตรา ๔๘ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดให้มีบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคซึ่งต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ชื่อ ที่อยู่ จำนวนเงิน และรายการทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้ของผู้บริจาคทุกราย ในกรณีที่เป็นการบริจาคผ่านทางสมาชิกให้ระบุชื่อสมาชิกผู้รับการบริจาคด้วย</p> <p>(๒) วัน เดือน ปี ที่รับบริจาค</p> <p>(๓) สำเนาหลักฐานการรับบริจาค</p> <p>ในกรณีที่การบริจาคเป็นการให้หรือให้ใช้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้ ให้คิดมูลค่าโดยคำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องถิ่น หรือค่าของสินค้านั้นก่อนจึงบันทึกลงในบัญชี และในกรณีที่ไม้อาจคิดมูลค่าได้ให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นนั้นให้ชัดเจนเท่าที่จะกระทำได้</p>
มาตรา ๖๓ ในกรณีการบริจาคเป็นเงินสด ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและเหรัญญิกพรรคการเมืองนำไปฝากไว้ในบัญชีธนาคารพาณิชย์ ตามมาตรา ๖๔ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับการบริจาคแล้วออกไปเสร็จรับเงินให้แก่ผู้บริจาคไว้เป็น	มาตรา ๔๘ หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง และสมาชิกซึ่งได้รับการบริจาคต้องนำส่งเข้าบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคตามมาตรา ๔๘ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับการบริจาค

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>หลักฐานภายในวันที่ได้รับบันทึกการบริจาค</p> <p>ในกรณีการบริจาคเงินเป็นตัวแลกเงินหรือเช็คขีดคร่อม ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและเหรียญกษาปณ์พรรคการเมืองนำส่งเข้าบัญชีเงินฝากตามวรรคหนึ่ง เมื่อตัวแลกเงินหรือเช็คขีดคร่อมดังกล่าวไม่ถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ให้พรรคการเมืองออกใบเสร็จรับเงินให้แก่ผู้บริจาคไว้เป็นหลักฐานภายในวันที่มีรายการนั้นเกิดขึ้น</p>	
<p>มาตรา ๖๔ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและเหรียญกษาปณ์พรรคการเมืองเปิดบัญชีกับธนาคารพาณิชย์โดยระบุชื่อเจ้าของบัญชีในนามของพรรคการเมืองนั้น และให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งหมายเลขบัญชีของบัญชีเงินฝากและจำนวนเงินที่เปิดบัญชีของทุกบัญชีพร้อมทั้งส่งสำเนาบัญชีเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์รับรองแก่นายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่เปิดบัญชีดังกล่าว</p>	<p>มาตรา ๕๐ บรรดาเงินที่พรรคการเมืองได้รับการบริจาคมา ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและเหรียญกษาปณ์พรรคการเมืองนำไปฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์โดยระบุชื่อเจ้าของบัญชีในนามของพรรคการเมืองนั้น</p> <p>ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองและเหรียญกษาปณ์พรรคการเมืองนำเงินไปฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งหมายเลขบัญชีของบัญชีเงินฝากและจำนวนเงินที่เปิดบัญชีของทุกบัญชี พร้อมทั้งส่งสำเนาบัญชีเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์รับรองแก่นายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้เปิดบัญชี</p>
<p>มาตรา ๖๕ ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p>	<p>มาตรา ๕๑ ห้ามมิให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ได้รับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่เป็นการบริจาคโดยไม่เปิดเผย</p>
<p>มาตรา ๖๖ ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคจากผู้ใดเพื่อกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ</p>	<p>มาตรา ๕๒ ห้ามมิให้พรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ได้รับเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด เพื่อกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>มาตรา ๖๗ ห้ามมิให้สมาชิกซึ่งมิได้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง รับ บริจาคหรือขอรับบริจาคจากผู้ซึ่งมิได้เป็นสมาชิก เว้นแต่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือ จากหัวหน้าพรรคการเมืองหรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และต้องปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p>	<p>หมายเหตุ มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา ๖๗ แห่งพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียน ประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา และห้ามมิให้บุคคลใดใช้ชื่อ พรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองซ้ำ หรือฟ้องหรือมีลักษณะ คล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่ถูกยุบนั้น เพื่อ แสวงหาประโยชน์ในการดำเนินกิจการทางการเมืองหรือประโยชน์อื่นใดในทำนอง เดียวกัน ทั้งนี้ ในระหว่างที่ยังมิได้ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่คำสั่งให้ ยุบพรรคการเมืองนั้น””</p>
<p>มาตรา ๖๘ ห้ามมิให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และข้าราชการการเมืองอื่นใช้ สถานะหรือตำแหน่งหน้าที่เรียหรือชักชวนให้มีการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมหาทุนของพรรคการเมืองโดยมิได้มีการกระทำตามวรรค หนึ่งก่อนกิจกรรมดังกล่าวเริ่มขึ้น มิให้ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามวรรคหนึ่ง</p>	
<p>มาตรา ๖๙ ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบริจาคเพื่อดำเนินกิจการของพรรค การเมืองจาก</p> <p>(๑) บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย (๒) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจด ทะเบียนสาขาอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร (๓) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยมีทุน</p>	<p>มาตรา ๕๓ ห้ามมิให้พรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ได้รับเงิน ทรัพย์สินหรือ ประโยชน์อื่นใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจการในทาง การเมืองจาก</p> <p>(๑) บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย (๒) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจด ทะเบียนสาขาอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร (๓) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยมีทุน</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>หรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละห้าสิบ ในกรณีที่บริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การพิจารณาตามอนุमतรานี้ ให้พิจารณาในวันก่อนวันที่บริจาดโดยให้ถือทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันก่อนวันที่บริจาด</p> <p>(๔) องค์การหรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือซึ่งมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย</p> <p>(๕) บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลที่ได้รับบริจาด เพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองหรือเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองจากบุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)</p> <p>(๖) บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	<p>หรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินร้อยละยี่สิบห้า</p> <p>(๔) องค์การหรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย</p> <p>(๕) บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลที่ได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองจากบุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)</p> <p>(๖) บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>
<p>มาตรา ๗๐ ห้ามมิให้บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตามมาตรา ๖๙ บริจาดแก่พรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง</p>	<p>มาตรา ๕๔ ห้ามมิให้บุคคล องค์การ หรือนิติบุคคลตามมาตรา ๕๓ บริจาดเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ใดเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง</p>
<p>มาตรา ๗๑ ห้ามมิให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ นิติบุคคลที่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ องค์การมหาชน หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บริจาดแก่พรรคการเมือง</p> <p>กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ตามमतรานี้ให้หมายถึงกิจการที่รัฐเป็นหุ้นส่วนหรือถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในบรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนหรือถือหุ้นแต่ละคนทุกคน และจำนวนหุ้นส่วนหรือหุ้นมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของหุ้นส่วนหรือหุ้นทั้งหมดของนิติบุคคลนั้น</p>	<p>มาตรา ๕๕ ห้ามมิให้นิติบุคคลที่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บริจาดเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๗๒ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริจจาคแก่พรรคการเมืองให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดมาตรการและวิธีการควบคุมการได้รับการบริจจาคของพรรคการเมืองให้เป็นไปโดยเปิดเผยและให้มีอำนาจตรวจสอบความถูกต้องของการบริจจาคแก่พรรคการเมือง รวมทั้งให้มีอำนาจออกคำสั่งตามที่เห็นสมควรเพื่อให้พรรคการเมืองปฏิบัติให้เป็นไปโดยถูกต้อง</p> <p>ให้พรรคการเมืองมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	
<p style="text-align: center;">ส่วนที่ ๔ การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ</p>	<p style="text-align: center;">ส่วนที่ ๒ การสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ</p>
<p>มาตรา ๗๓ ให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในการสนับสนุนพรรคการเมืองและการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมืองตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยกองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) เงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่าย (๒) เงินที่ได้รับมาจากกรมสรรพากรตามมาตรา ๕๘ (๓) เงินสนับสนุนสมทบจากรัฐตามมาตรา ๗๖ (๔) เงินค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (๕) เงินค่าปรับที่ได้รับจากการลงโทษทางปกครองหรือทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ 	<p>มาตรา ๕๖ ให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในการสนับสนุนพรรคการเมืองและการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมืองตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยกองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) เงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่าย (๒) เงินค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (๓) เงินค่าปรับที่ได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>(๖) เงินหรือทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>(๗) เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนตามมาตรา ๙๖</p> <p>(๘) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้เพื่อสมทบกองทุน</p> <p>(๙) เงินดอกผลของกองทุน</p> <p>(๑๐) เงินรายรับอื่น</p> <p>การส่งเงินค่าปรับตาม (๕) หรือเงินหรือทรัพย์สินตาม (๖) เข้ากองทุน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>เงินตาม (๒) และ (๓) ให้จัดสรรให้พรรคการเมืองที่ผู้เสียภาษีเงินได้แสดงเจตนาบริจาคให้ตามที่อธิบดีกรมสรรพากรแจ้งให้นายทะเบียนทราบตามมาตรา ๕๘</p>	<p>(๔) เงินหรือทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>(๕) เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนตามมาตรา ๖๘</p> <p>(๖) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้เพื่อสมทบกองทุน</p> <p>(๗) เงินดอกผลของกองทุน</p> <p>(๘) เงินรายรับอื่น</p> <p>การส่งเงินค่าปรับตาม (๓) หรือเงินหรือทรัพย์สินตาม (๔) เข้ากองทุน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>
<p>มาตรา ๗๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมือง ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนหมุนเวียน และพัฒนาพรรคการเมือง</p> <p>ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองและควบคุมดูแลกองทุนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่แทน โดยคณะกรรมการดังกล่าวให้ประกอบด้วยนายทะเบียนเป็นประธานกรรมการ กรรมการการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายหนึ่งคน ผู้แทนกระทรวงการคลังหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงบประมาณหนึ่งคน ผู้แทนของพรรคการเมือง</p> <p>ในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดของพรรคตนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน ผู้แทนพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดของพรรคตนมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน ผู้แทนพรรคการเมืองที่มีได้มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคน เป็นกรรมการ และให้เลขาธิการ</p>	<p>มาตรา ๕๗ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมือง และควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนหมุนเวียน</p> <p>ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองและควบคุมดูแลกองทุนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่แทนโดยคณะกรรมการดังกล่าวให้ประกอบด้วย นายทะเบียนเป็นประธานกรรมการ กรรมการการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายหนึ่งคน ผู้แทนกระทรวงการคลังหนึ่งคน ผู้แทนสำนักงบประมาณหนึ่งคน ผู้แทนของพรรคการเมือง ซึ่งสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกกันเองจำนวนสามคน และผู้แทนของพรรคการเมืองซึ่งไม่มีสมาชิกในสังกัดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเลือกกันเองจำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการ และให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นกรรมการและเลขาธิการ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ</p> <p>ผู้แทนของพรรคการเมืองตามวรรคสอง จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีได้</p> <p>วาระการดำรงตำแหน่ง เบี่ยงประชุม การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของพรรคการเมือง และผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุมของคณะกรรมการตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ในกรณีที่ไม่มีการครบองค์ประกอบคณะกรรมการตามวรรคสองให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่</p>	<p>วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของพรรคการเมือง และการประชุมของคณะกรรมการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>
<p>มาตรา ๗๕ ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองให้จัดสรรเป็นรายปีให้แก่พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดโดยได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไม่น้อยกว่าร้อยละศูนย์จุดห้าของคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองทุกพรรคได้รับในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อรวมกันหรือได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละศูนย์จุดห้าของคะแนนเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนได้รับในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งรวมทั้งประเทศ</p> <p>การจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมืองที่มีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินสนับสนุน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดสรรโดยจัดสรรเงินตามจำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อร้อยละสี่สิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร คะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งร้อยละสี่สิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร สาขาพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดร้อยละสิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร และจำนวนสมาชิกซึ่งชำระค่าบำรุงรายปีร้อยละสิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดแต่จะจัดสรรให้พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่ากึ่งหนึ่งของวงเงินทั้งหมดที่จัดสรรในปีนั้นมิได้</p>	<p>มาตรา ๕๘ ในการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมือง ให้จัดสรรให้เป็นรายปีตามโครงการและแผนงานในการดำเนินกิจการของแต่ละพรรคการเมืองที่ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด โดยให้คำนึงถึงจำนวนสมาชิกซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมือง จำนวนคะแนนเสียงจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่พรรคการเมืองได้รับในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด จำนวนสมาชิกของ พรรคการเมือง และจำนวนสาขาพรรคการเมือง ตามลำดับ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ในกรณีที่เป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ การจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองตามมาตรานี้ จะกระทำได้อต่อเมื่อพรรคการเมืองนั้นได้ดำเนินการครบถ้วนตามมาตรา ๒๖ และได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p>	
<p>มาตรา ๗๖ ให้รัฐจัดสรรเงินสนับสนุนสมทบแก่พรรคการเมืองที่ได้รับบริจาคตามมาตรา ๕๘ ร้อยละห้าของจำนวนเงินบริจาคทั้งหมดที่ได้รับจากการแสดงเจตนา รวมกัน</p> <p>การให้เงินสนับสนุนตามวรรคหนึ่งให้แก่ทุกพรรคการเมือง เมื่อรวมกันแล้วจะเกินกึ่งหนึ่งของวงเงินที่กองทุนจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองในปีนั้นมิได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ลดการจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองเป็นสัดส่วนกัน</p>	
<p>มาตรา ๗๗ ให้พรรคการเมืองที่ได้รับเงินสนับสนุนตามมาตรา ๗๕ และมาตรา ๗๖ จัดทำแผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงินตามมาตรา ๘๗ ของพรรคการเมืองในแต่ละปี ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการตรวจสอบและการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงินที่ได้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง</p>	
<p>มาตรา ๗๘ ให้ลดหรือเลิกการจัดสรรเงินสนับสนุนตามมาตรา ๗๕ แก่พรรคการเมืองตามสัดส่วนและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ในกรณีที่สมาชิกของพรรคการเมืองใดไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปสองครั้งติดต่อกัน ให้ลดเงินสนับสนุนพรรคการเมืองที่คำนวณได้ตามมาตรา ๗๕ ลงกึ่งหนึ่ง</p> <p>(๒) ในกรณีที่สมาชิกของพรรคการเมืองใดไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปสามครั้งติดต่อกัน ให้ลดเงินสนับสนุนพรรคการเมืองที่</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>คำนวณได้ตามมาตรา ๗๕ ลงสามในสี่</p> <p>(๓) ในกรณีที่สมาชิกของพรรคการเมืองใดไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปสี่ครั้งติดต่อกัน ให้เลิกให้เงินสนับสนุนตามมาตรา ๗๕ แก่พรรคการเมืองนั้น</p> <p>เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ คำว่า “ไม่ได้รับเลือกตั้ง” ให้ความหมายรวมถึงการที่พรรคการเมืองไม่ได้ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย</p> <p>ในกรณีที่พรรคการเมืองใดมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งแทนตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ว่าง ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องดำเนินการตามมาตรา</p>	
<p>มาตรา ๗๙ ให้นายทะเบียนจัดสรรเวลาออกอากาศให้แก่พรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรค โดยคำนึงถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง เพื่อให้แสดงผลงานของพรรคการเมืองปีหนึ่งไม่น้อยกว่าสองครั้ง โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ให้สถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐจัดสรรเวลาออกอากาศตามที่นายทะเบียนกำหนด</p> <p>มาตรา ๘๐ ในกรณีที่พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือสมาชิกได้ซื้อเวลาในการออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือได้ซื้อเนื้อที่โฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือโฆษณาโดยวิธีอื่น ให้นำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปรวมคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งครั้งถัดไปด้วย</p>	<p>มาตรา ๖๐ ให้นายทะเบียนประสานงานกับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐให้จัดสรรเวลาออกอากาศให้แก่พรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรค โดยคำนึงถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองเพื่อให้แสดงผลงานของพรรคการเมืองปีหนึ่งไม่น้อยกว่าสามครั้งโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๘๑ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่อไปนี้</p> <p>(๑) ค่าไปรษณียากร</p> <p>(๒) ค่าโทรศัพท์ หรือค่าโทรคมนาคมอื่น</p> <p>(๓) การจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ของพรรคการเมือง</p> <p>(๔) ค่าเช่าสำนักงานพรรคการเมือง หรือสาขาพรรคการเมือง</p> <p>(๕) ค่าสาธารณูปโภค</p> <p>(๖) ค่าเช่าสถานที่จัดประชุมใหญ่พรรคการเมือง หรือจัดประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมือง หรือเพื่อการหาเสียงเลือกตั้ง</p> <p>(๗) การอื่นเพื่อให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร</p> <p>การสนับสนุนตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และจำนวนค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด โดยให้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นจริงของพรรคการเมืองและสาขาของพรรคการเมืองประกอบด้วย</p>	<p>มาตรา ๖๑ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนในเรื่องค่าไปรษณียากร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>
<p>มาตรา ๘๒ พรรคการเมืองที่ได้รับเงินสนับสนุนต้องใช้จ่ายเงินสนับสนุนให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในส่วนนี้ และส่วนที่ ๕ การใช้จ่ายของพรรคการเมือง และจะต้องจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป และให้นำความในมาตรา ๘๒ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๖๒ พรรคการเมืองที่ได้รับเงินสนับสนุนต้องใช้จ่ายเงินสนับสนุนให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในส่วนนี้ และจะต้องจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินสนับสนุนของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินให้ถูกต้องตามความเป็นจริงและยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเดือนมีนาคมของปีถัดไป</p>
<p>มาตรา ๘๓ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดได้รับเงินสนับสนุนไปแล้ว และปรากฏว่าพรรคการเมืองนั้นไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๗๗ ให้นายทะเบียนเรียกคืนเงินสนับสนุนพร้อมดอกเบี้ยตามกฎหมายและให้นายทะเบียนนำเงินที่เรียกคืนส่งเข้ากองทุน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๘๔ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดได้รับเงินสนับสนุนไปแล้ว ถ้าต่อมาปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองนั้นไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๖ หรือมาตรา ๔๗ ให้นายทะเบียนเรียกคืนเงินสนับสนุนพร้อมดอกเบี้ยตามกฎหมาย และให้นายทะเบียนนำเงินที่เรียกคืนส่งเข้ากองทุน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด</p>	<p>มาตรา ๖๓ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดได้รับเงินสนับสนุนไปแล้ว ถ้าต่อมาปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองนั้นไม่ดำเนินการตามมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ หรือมาตรา ๔๐ ให้นายทะเบียนเรียกคืนเงินสนับสนุนดังกล่าวและให้นายทะเบียนนำเงินสนับสนุนที่เรียกคืนส่งเข้ากองทุน</p>
<p>มาตรา ๘๕ พรรคการเมืองใดได้รับเงินสนับสนุนไปแล้ว ภายหลังปรากฏว่ามีเหตุที่พรรคการเมืองนั้นสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง ต้องเลิก หรือยุบพรรคการเมืองตามหมวด ๔ การสิ้นสภาพ การเลิก และการยุบพรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองนั้นคืนเงินสนับสนุนแก่กองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>	<p>มาตรา ๖๔ พรรคการเมืองใดได้รับเงินสนับสนุนไปแล้ว ภายหลังปรากฏว่ามีเหตุต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมืองตามหมวด ๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้พรรคการเมืองนั้นคืนเงินสนับสนุนแก่กองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>
<p>มาตรา ๘๖ พรรคการเมืองใดไม่คืนเงินสนับสนุนแก่กองทุนตามมาตรา ๘๓ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๕ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายคืนแก่กองทุนอย่างลูกหนี้ร่วม</p> <p style="text-align: center;">ส่วนที่ ๕</p> <p style="text-align: center;">การใช้จ่ายของพรรคการเมือง</p>	
<p>มาตรา ๘๗ พรรคการเมืองต้องใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองหรือส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามแผนการใช้จ่ายเงิน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ค่าตอบแทนบุคลากรของพรรคการเมือง และค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรทางการเมือง (๒) ค่าใช้จ่ายในการบริหารพรรคการเมือง และสาขาพรรคการเมือง (๓) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามมาตรา ๕๒ (๔) ค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง 	<p>มาตรา ๕๙ ให้พรรคการเมืองใช้จ่ายเงินสนับสนุนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของเงินสนับสนุนที่พรรคการเมืองได้รับเพื่อการบริหารพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง การหาสมาชิกเพิ่ม การใช้จ่ายในการเลือกตั้งและการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป</p> <p>มาตรา ๖๑ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนในเรื่องค่าไปรษณียากร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>(๕) ค่าใช้จ่ายในการให้ความรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง</p> <p>(๖) ค่าใช้จ่ายอื่นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด การรายงานการใช้จ่ายเงิน และการลงรายละเอียดของรายการค่าใช้จ่าย ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด</p>	
<p>มาตรา ๘๘ ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองใช้จ่ายเงิน หรือจำหน่ายทรัพย์สินของพรรคการเมือง ซึ่งมีได้เป็นไปตามมาตรา ๘๗</p>	
<p>มาตรา ๘๘ ห้ามมิให้พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล เว้นแต่เป็นการให้ตามปกติประเพณี ทั้งนี้ ตามจำนวน หลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด</p> <p>ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ใดฝ่าฝืนความในวรรคหนึ่งโดยการบริจาคหรือให้การสนับสนุนทางการเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่บุคคล คณะบุคคลหรือนิติบุคคลในเขตเลือกตั้งที่ผู้บริจาคหรือให้การสนับสนุนนั้น เป็นผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือว่าการบริจาคหรือให้การสนับสนุนดังกล่าวเป็นการใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้นั้นและให้นำไปรวมคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้นั้นในการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งต่อไป</p> <p>พรรคการเมืองใดฝ่าฝืนความในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามมาตรา ๕๒ โดยให้นำไปรวมคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งต่อไป</p>	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
มาตรา ๙๐ ห้ามมิให้บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ขอรับบริจาค หรือขอรับการสนับสนุนทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากพรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	
หมวด ๔ การสิ้นสภาพ การเลิกและการยุบพรรคการเมือง	
ส่วนที่ ๑ การสิ้นสภาพพรรคการเมือง	
มาตรา ๙๑ พรรคการเมืองย่อมสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (๑) ไม่สามารถดำเนินการตามมาตรา ๒๖ ได้ ภายในเวลาที่กำหนด (๒) ไม่ส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป สองครั้งติดต่อกัน หรือเป็นเวลาแปดปีติดต่อกัน สุดแต่ระยะเวลาใดจะยาวกว่ากัน (๓) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคน เป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปี (๔) ไม่มีการเรียกประชุมใหญ่พรรคการเมือง หรือไม่มีการดำเนินกิจกรรมใดทางการเมืองเป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปี โดยมีได้มีเหตุอันสมควรอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนหรือเมื่อมีผู้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนว่ามีเหตุตามมาตรา ๙๑ ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริง ถ้าเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองใดจริง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าพรรคการเมืองนั้นสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองที่ถูกประกาศว่าสิ้นสภาพตามวรรคสอง เห็นว่า	

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>การประกาศของนายทะเบียนไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น อาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้มีคำสั่งเลิกการประกาศได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ</p> <p>มิให้นำความในมาตรานี้มาใช้บังคับกับกรณีที่พรรคการเมืองมีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p>	
<p>ส่วนที่ ๒ การเลิกพรรคการเมือง</p>	<p>หมวด ๔ การเลิกหรือยุบพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๙๒ พรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง เว้นแต่เป็นกรณีที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง</p> <p>(๒) มีการควมรวบพรรคการเมืองตามหมวด ๕ การควมรวบพรรคการเมือง</p> <p>เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริง ถ้าเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองจริงให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเลิกพรรคการเมืองนั้น</p> <p>เมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งเลิกพรรคการเมืองใดตามวรรคสองแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งเลิกพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา</p>	<p>มาตรา ๖๕ พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>(๒) มีจำนวนสมาชิกไม่ถึงสิบห้าคน</p> <p>(๓) มีการยุบพรรคการเมืองไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามหมวด ๕</p> <p>(๔) มีคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคการเมือง</p> <p>(๕) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๖๒</p> <p>เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
ส่วนที่ ๓ การยุบพรรคการเมือง	
<p>มาตรา ๙๓ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดมีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมืองแต่พรรคการเมืองนั้นยังมีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ หรือในกรณีที่พรรคการเมืองใดไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง หรือมาตรา ๘๒ ให้ยุบพรรคการเมืองนั้น</p> <p>เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามิเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา</p>	
<p>มาตรา ๙๔ เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง</p> <p>(๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว</p> <p>(๒) กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม</p>	<p>มาตรา ๖๖ เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง</p> <p>(๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการ ซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>(๓) กระทบการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ</p> <p>(๔) กระทบการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร หรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ</p> <p>(๕) กระทบการฝ่าฝืนมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง มาตรา ๔๓ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ มาตรา ๖๙ หรือมาตรา ๑๐๔</p>	<p>(๒) กระทบการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ</p> <p>(๓) กระทบการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ</p> <p>(๔) กระทบการฝ่าฝืนมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๒ หรือมาตรา ๕๓</p>
<p>มาตรา ๙๕ เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียน หรือเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่าพรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา ๙๔ ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งต่ออัยการสูงสุด พร้อมด้วยหลักฐาน เมื่ออัยการสูงสุดได้รับแจ้งให้พิจารณาเรื่องดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควร ก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้นายทะเบียนตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งโดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและผู้แทนจากสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่แต่งตั้งคณะกรรมการให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องเอง</p> <p>หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา ๙๔ ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งต่ออัยการสูงสุดขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราว</p>	<p>มาตรา ๖๗ เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียน หรือเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา ๖๖ ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้นายทะเบียนตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งโดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและผู้แทนจากอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งให้อัยการสูงสุด เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเอง</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา</p> <p>หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา ๖๖ ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุดขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราว</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา และห้ามมิให้บุคคลใดใช้ชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองซ้ำ หรือฟ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่ถูกยุบนั้น เพื่อแสวงหาประโยชน์ในการดำเนินกิจการทางการเมือง หรือประโยชน์อื่นใดในทำนองเดียวกัน</p>	
<p>มาตรา ๙๖ ในกรณีที่พรรคการเมืองสิ้นสภาพ เลิก หรือยุบ ตามบทบัญญัติในหมวดนี้ เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๙๒ (๒) ให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งบัญชีและงบดุลรวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการเงินของพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองสิ้นสภาพ เลิก หรือยุบ และให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินชำระบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียน ถ้าสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินชำระบัญชีไม่เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าว ให้ขอขยายเวลาได้อีกไม่เกินหกเดือน</p> <p>ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง ยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่จนกว่าการชำระบัญชีจะแล้วเสร็จ แต่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในนามพรรคการเมืองที่สิ้นสภาพ เลิก หรือยุบ มิได้</p> <p>ในการชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้ว ยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด ให้โอนให้แก่องค์การสาธารณกุศลตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง ถ้าในข้อบังคับพรรคการเมืองไม่ได้ระบุไว้ ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของกองทุน</p> <p>ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ลักษณะ ๒๒ หมวด ๕ ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัท จำกัดมาใช้บังคับกับการชำระบัญชีของพรรคการเมืองโดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๖๘ ในกรณีที่พรรคการเมืองเลิกหรือยุบตามมาตรา ๖๕ นอกจากกรณีตามมาตรา ๖๕ (๓) ให้หัวหน้าพรรคการเมืองส่งบัญชีและงบดุลรวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการเงินของพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิกหรือยุบ และให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ชำระบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียน ถ้าสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินชำระบัญชีไม่เสร็จภายในเวลาดังกล่าวให้ขอขยายเวลาได้อีกไม่เกินหกเดือน</p> <p>ในการชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายแล้วยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด ให้โอนให้แก่องค์การสาธารณกุศลตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคการเมือง ถ้าในข้อบังคับพรรคการเมืองไม่ได้ระบุไว้ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของกองทุน</p> <p>ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ลักษณะ ๒๒ หมวด ๕ ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัท จำกัดมาใช้บังคับกับการชำระบัญชีของพรรคการเมืองโดยอนุโลม</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๙๗ ในกรณีที่พรรคการเมืองต้องยุบเพราะเหตุอันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนมาตรา ๔๒ วรรคสอง หรือมาตรา ๘๒ หรือต้องยุบตามมาตรา ๙๔ ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบไป จะจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีกไม่ได้ ทั้งนี้ ภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นต้องยุบไป</p>	<p>มาตรา ๖๙ ในกรณีที่พรรคการเมืองต้องยุบไปเพราะไม่ดำเนินการตามมาตรา ๓๕ หรือมาตรา ๖๒ หรือกระทำการตามมาตรา ๖๖ ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ต้องยุบไปจะขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือมีส่วนร่วมในการขอจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ตามมาตรา ๘ อีกไม่ได้ ทั้งนี้ ภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่พรรคการเมืองนั้นต้องยุบไป</p>
<p>มาตรา ๙๘ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองใดเพราะเหตุอันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนมาตรา ๘๒ หรือเหตุตามมาตรา ๙๔ และปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดมีส่วนร่วมรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำความผิดแล้วมิได้ยับยั้ง หรือแก้ไขการกระทำความผิด ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น มีกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่มิคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง</p>	
<p>หมวด ๕ การควบรวมพรรคการเมือง</p>	<p>หมวด ๕ การรวมพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๙๙ ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร จะมีการควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้</p>	
<p>มาตรา ๑๐๐ การควบรวมพรรคการเมืองอาจเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่หรืออาจเป็นการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับพรรคการเมืองที่เป็นหลักก็ได้</p>	<p>มาตรา ๗๐ การรวมพรรคการเมืองอาจเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่ หรืออาจเป็นการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับพรรคการเมืองที่เป็นหลักก็ได้</p>
<p>มาตรา ๑๐๑ ในกรณีที่การควบรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่ ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง</p>	<p>มาตรา ๗๑ ในกรณีที่การรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมกันเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่ ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑
<p>เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนพรรคการเมืองละสิบคน ประชุมร่วมกัน เพื่อกระทำการเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ดังนี้</p> <p>(๑) กำหนดนโยบายพรรคการเมือง</p> <p>(๒) กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคสองแล้ว ให้ดำเนินการจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกของทุกพรรคการเมืองที่จะรวมกัน เพื่อประชุมตั้งพรรคการเมืองตาม มาตรา ๘ การเรียกประชุมตั้งพรรคการเมืองต้องแจ้งให้สมาชิกของพรรคการเมืองที่จะรวมกันทราบก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวันและให้ดำเนินการต่อไปตาม บทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งพรรคการเมือง</p>	<p>เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองจำนวนพรรคการเมืองละสิบคน ประชุมร่วมกัน เพื่อกระทำการเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ดังนี้</p> <p>(๑) กำหนดนโยบายพรรคการเมือง</p> <p>(๒) กำหนดข้อบังคับพรรคการเมือง</p> <p>เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคสองแล้ว ให้ดำเนินการจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกของทุกพรรคการเมืองที่จะรวมกันเพื่อประชุมจัดตั้งพรรคการเมืองตาม มาตรา ๙ การเรียกประชุมจัดตั้งพรรคการเมืองต้องแจ้งให้สมาชิกของพรรคการเมืองที่จะรวมกันทราบก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และให้ดำเนินการต่อไปตามบทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งพรรคการเมือง</p>
<p>มาตรา ๑๐๒ เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๐๑ แล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา ๙๒ วรรคสอง เพื่อมีคำสั่งให้พรรคการเมืองเดิมที่รวมเข้ากันเป็นอันเลิกไป โดยให้สมาชิกพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น และให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิและความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิม โอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ตั้งแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง</p> <p>ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการเลิกและการควมรวมพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา</p>	<p>มาตรา ๗๒ เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา ๗๑ แล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา ๖๕ วรรคสอง เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากันเป็นอันยุบไป โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคการเมืองอื่นในกรณีนี้อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองเดิมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้น และให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิและความรับผิดชอบของพรรคการเมืองเดิมโอนไปเป็นของพรรคการเมืองใหม่ตั้งแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบและการรวมพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา</p>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑
<p>มาตรา ๑๐๓ ในกรณีที่การควบรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง</p> <p>เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่จะรวมกันทุกพรรคการเมืองร่วมกันแจ้งการรวมพรรคการเมืองต่อ นายทะเบียน และให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา ๙๒ วรรคสอง เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักนั้น เลิกไปนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง และให้นำมาตรา ๑๐๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>	<p>มาตรา ๗๓ ในกรณีที่การรวมพรรคการเมืองเป็นการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่เป็นหลัก ให้พรรคการเมืองที่จะรวมกันขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง</p> <p>เมื่อที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมืองเห็นชอบให้รวมกันแล้วให้หัวหน้าพรรคการเมืองที่จะรวมกันทุกพรรคการเมืองร่วมกันแจ้งการรวมพรรคการเมืองต่อ นายทะเบียน และให้นายทะเบียนดำเนินการตามมาตรา ๖๕ วรรคสอง เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้พรรคการเมืองที่รวมเข้ากับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลักนั้นยุบไปนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งและให้นำมาตรา ๗๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>

หมายเหตุ ตารางเปรียบเทียบฉบับนี้ ไม่ได้เปรียบเทียบบทกำหนดโทษ และบทเฉพาะกาลไว้

ภาคผนวก ข

เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
เฉพาะบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง

หน้าว่าง

เปรียบเทียบ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐</p>
<p>มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนด</p> <p>ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีมติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป</p>	<p>มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนด</p> <p>ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีมติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
<p>มาตรา ๖๘ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้</p> <p>ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองตามวรรคสาม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว</p>	<p>มาตรา ๖๓ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้</p> <p>ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้รู้เห็นการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว</p> <p>ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้</p>
<p>มาตรา ๑๐๑ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>(๓) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาดำเนินการไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภา ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาดำเนินการไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง</p>	<p>มาตรา ๑๐๗ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>(๔) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาดำเนินการไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน</p>

<p style="text-align: center;">รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐</p>	<p style="text-align: center;">รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐</p>
<p>มาตรา ๑๐๓ พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น และจะส่งเกินจำนวนดังกล่าวมิได้</p> <p>เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแล้ว แม้ภายหลังจะมีจำนวนลดลงจนไม่ครบจำนวน ไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนแล้ว</p> <p>เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองนั้น หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น จะถอนการสมัครรับเลือกตั้งหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งมิได้</p>	<p>มาตรา ๑๐๘ พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด จะส่งได้คนเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น</p>
<p>มาตรา ๑๐๔ อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร จะมีการรวบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้</p>	<p>มาตรา ๑๑๔ อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง</p>
<p>มาตรา ๑๐๖ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ</p> <p>(๗) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติเว้นแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบ</p>	<p>มาตรา ๑๑๘ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ</p> <p>(๘) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ เว้นแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวัน</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
<p>วัน</p> <p>นับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ คัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้า ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน สามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย</p> <p>(๘) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจ เข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำสั่งในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนด หกสิบวันนั้น</p>	<p>นับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ คัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้า ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย</p> <p>(๙) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็น สมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น</p>
<p>มาตรา ๑๑๐ ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรค การเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดของพรรคตนมิได้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรี และมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรง ตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของ สภาผู้แทนราษฎรในขณะแต่งตั้ง เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองใดในสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะที่กำหนดไว้ตาม วรรคหนึ่ง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองซึ่งได้รับเสียง</p>	<p>มาตรา ๑๒๐ ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง ในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดของพรรคตนมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรี แต่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภา ผู้แทนราษฎรในขณะแต่งตั้ง เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองใดในสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะที่กำหนด ไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองซึ่งได้รับ</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
<p>สนับสนุนข้างมากจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดของพรรคนั้นมีได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่มีเสียงสนับสนุนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก</p> <p>ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติดังกล่าวในวาระหนึ่งหรือวาระสอง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๔ วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีเช่นนี้ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง</p>	<p>เสียงสนับสนุนข้างมากจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดของพรรคนั้นมีได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่มีเสียงสนับสนุนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก</p> <p>ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติดังกล่าวในวาระหนึ่งหรือวาระสอง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๕๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีเช่นนี้พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง</p>
<p>มาตรา ๑๑๕ บุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือได้รับการเสนอชื่อเพื่อเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา</p> <p>(๔) ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ด้วย</p> <p>(๖) ไม่เป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองหรือเคยเป็นสมาชิกหรือเคยดำรงตำแหน่งและพ้นจากการเป็นสมาชิกหรือการดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองมาแล้วยังไม่เกินห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งหรือวันที่ได้รับการเสนอชื่อ</p>	<p>มาตรา ๑๒๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา</p> <p>(๑) เป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมือง</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
<p>มาตรา ๑๒๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยโดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์</p>	<p>มาตรา ๑๔๙ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย</p>
<p>มาตรา ๑๒๔ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแต่ละสภา มีประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา</p> <p>ในระหว่างการดำรงตำแหน่ง ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นกรรมการบริหารหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองขณะเดียวกันมิได้</p>	<p>มาตรา ๑๕๑ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแต่ละสภา มีประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา</p>
<p>มาตรา ๑๒๖ การประชุมสภาผู้แทนราษฎรและการประชุมวุฒิสภาต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่ในกรณีการพิจารณาระเบียบวาระกระทู้ถามตาม มาตรา ๑๕๖ และมาตรา ๑๕๗ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะกำหนดเรื่ององค์ประชุมไว้ในข้อบังคับเป็นอย่างอื่นก็ได้</p> <p>การออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ให้กระทำการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ และสมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด</p>	<p>มาตรา ๑๕๖ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้</p> <p>สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด</p> <p>ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ต้องจัดให้มีการบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกแต่ละคน และเปิดเผยบันทึกดังกล่าวไว้ในที่ที่ประชาชนอาจเข้าไปตรวจสอบได้ เว้นแต่กรณีการออกเสียงลงคะแนนเป็นการลับ</p> <p>การออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ให้กระทำการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ และสมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด</p>

<p style="text-align: center;">รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐</p>	<p style="text-align: center;">รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐</p>
<p>มาตรา ๑๓๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภาตั้งเป็นคณะกรรมการการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิก ตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา แล้วรายงานต่อสภา มติตั้งคณะกรรมการวิสามัญดังกล่าวต้องระบุกิจการหรือเรื่องให้ชัดเจนและไม่ซ้ำหรือซ้อนกัน</p> <p>กรรมการสามัญซึ่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองหรือกลุ่มพรรคการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร</p>	<p>มาตรา ๑๘๙ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภาตั้งเป็นคณะกรรมการการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำการพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภาแล้วรายงานต่อสภา มติตั้งคณะกรรมการวิสามัญดังกล่าวต้องระบุกิจการ หรือเรื่องให้ชัดเจนและไม่ซ้ำหรือซ้อนกัน</p> <p>กรรมการสามัญซึ่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองหรือกลุ่มพรรคการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร</p>
<p>มาตรา ๑๔๒ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๓๙ ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดย</p> <p>(๑) คณะรัฐมนตรี</p> <p>(๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน</p>	<p>มาตรา ๑๖๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๐ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี</p> <p>การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัด มีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
	<p>มาตรา ๑๑๓ เพื่อให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม ให้รัฐสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) จัดที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสาธารณสถาน ซึ่งเป็นของรัฐ</p> <p>(๒) พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง</p> <p>(๓) จัดหาสถานที่หาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง</p> <p>(๔) จัดสรรเวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้แก่พรรคการเมือง</p> <p>(๕) กิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด</p> <p>การดำเนินการตาม (๑) (๔) และ (๕) โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นนอกจากรัฐ จะกระทำมิได้</p> <p>หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องให้ออกาสโดยเท่าเทียมกัน</p>
<p>มาตรา ๒๓๖ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติ ตามกฎหมายตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสอง รวมทั้งวางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งและการดำเนินการใด ๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนให้การเลือกตั้งมีความเสมอภาค และมีโอกาส</p>	<p>มาตรา ๑๔๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตาม มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง</p> <p>(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
<p>ทัดเทียมกันในการหาเสียงเลือกตั้ง</p> <p>(๓) กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคนำเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการตรวจสอบบัญชีทางการเงินของพรรคการเมืองโดยเปิดเผย และการควบคุมการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง</p>	<p>(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง</p> <p>(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม</p> <p>(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ</p> <p>(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด</p> <p>คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย</p>
<p>มาตรา ๒๓๘ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>(๓) ปราบกฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนได้รับเลือกตั้งหรือสรรหา</p>	<p>มาตรา ๑๔๗ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>(๒) ปราบกฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
<p>สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือสรรหา หรือได้รับเลือกตั้งหรือสรรหามาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไปโดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น</p>	<p>สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น</p>
<p>มาตรา ๒๖๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ใช่สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปก้ำก๋ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ในเรื่องดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น</p> <p>(๒) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือ</p> <p>(๓) การให้ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ</p>	<p>มาตรา ๑๑๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่ใช่สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปก้ำก๋ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขึ้นเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น พ้นจากตำแหน่ง	
<p>มาตรา ๒๓๗ ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา</p> <p>ถ้าการกระทำของบุคคลตามวรรคหนึ่ง ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองผู้ใด มีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไข เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ตามมาตรา ๖๘ และในกรณีศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าวมีกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง</p>	
	<p>มาตรา ๓๒๘ นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) การจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งอย่างน้อยให้กระทำได้โดยบุคคลตั้งแต่สิบห้าคน</p>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
	<p>ขึ้นไป และการจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในทะเบียนพรรคการเมือง</p> <p>(๒) การเลิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ โดยมีให้นำเอาเหตุที่พรรคการเมืองไม่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง หรือเหตุที่ไม่มีสมาชิกของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้ง มาเป็นเหตุให้ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมือง</p> <p>(๓) การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองและการจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง</p> <p>(๔) การสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาสาขาพรรคโดยรัฐ</p> <p>(๕) การสนับสนุนทางการเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่พรรคการเมืองโดยรัฐ</p> <p>การจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง และการควบคุมการรับบริจาคของพรรคการเมือง</p> <p>(๖) การตรวจสอบสถานะทางการเงินของพรรคการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบและการเปิดเผยที่มาของรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมือง</p> <p>(๗) การจัดทำบัญชีแสดงรายรับและรายจ่ายของพรรคการเมือง และบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง ซึ่งต้องแสดงโดยเปิดเผยซึ่งที่มาของรายได้และการใช้จ่ายประจำปีของพรรคการเมืองในทุกรอบปีปฏิทิน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและประกาศให้สาธารณชนทราบ</p>

คณะผู้จัดทำ

สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการเมือง

ที่ปรึกษา

นางพรพิศ เพชรเจริญ	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
นายสรศักดิ์ เพียรเวช	ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
นายมาณิศ อินทนิม	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการวิชาการ 1
นายสันต์ชัย สิ้นธุวงศ์	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานกฎหมาย 1

ผู้จัดทำ

สำนักวิชาการ

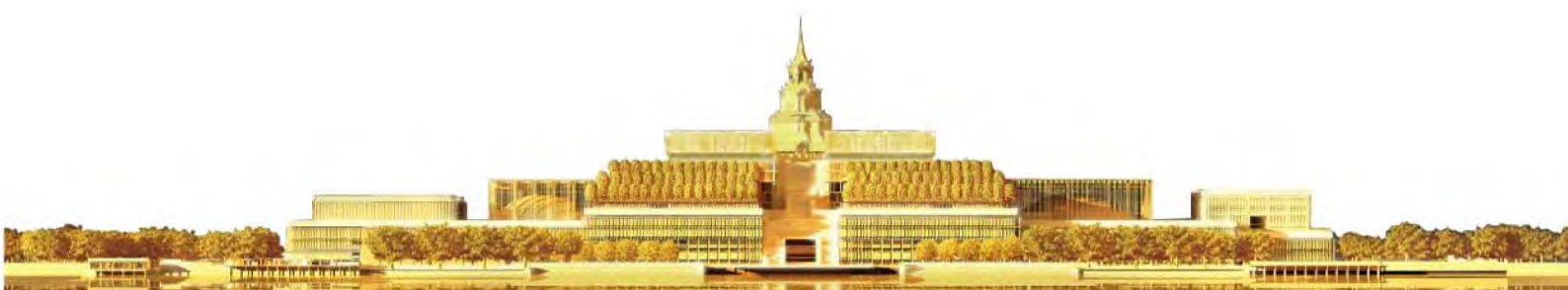
นายชงคชาวุธ สุวรรณมณี	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นางสาววัชรภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นายยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นางสาวอุษณีย์ อินทองช่วย	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวเปรมฤดี วงศ์สาคร	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลชำนาญงาน
นางเมตตาพร กาญจนินทุ	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลปฏิบัติงาน

สำนักกฎหมาย

นายภิญญา สันติพลวุฒิ	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นายภาสกร เหล่าหล้า	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นายมานะ ทองไพบูรณ์	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นางสาวพรภีวรรณ ชีวะเสริมส่ง	นิติกรชำนาญการ
ว่าที่ร้อยตรี ต่อรัฐ สิงห์เรืองเดช	นิติกรชำนาญการ
นางสาวเบญจวรรณ หงษ์ทอง	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลอาวุโส
นางสาวปณิติกา มาอินทร์	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลชำนาญงาน
นางสาวสุนทรี เกตุชาญวิทย์	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลปฏิบัติงาน

กันยายน 2557

หน้าว่าง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ